

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

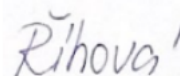
**Význam regionálních tradic ve vzdělávání na Prostějovsku
pro formování hodnot žáků na základní škole**

Bc. Monika Říhová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Význam regionálních tradic ve vzdělávání na Prostějovsku pro formování hodnot žáků na základní škole*“ vypracovala samostatně, výhradně s použitím literárních a internetových zdrojů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne 17. 4. 2024

Podpis autorky práce

Poděkování:

Děkuji svému vedoucímu diplomové práce doc. Mgr. Antonínu Staňkovi, Ph.D. za cenné rady, odborné náměty a připomínky, trpělivý přístup, ochotu a čas, který mi věnoval při konzultacích. Dále chci poděkovat pracovníkům regionálního oddělení Městské knihovny v Prostějově, kteří mi byli nápomocni při bádání v historických pramenech. Mé díky patří také všem učitelům, kteří byli ochotni zapojit se do výzkumu. V neposlední řadě chci vyjádřit vděk mé rodině a přátelům, kteří mě v průběhu celého studia podporovali a byli mi obrovskou oporou.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Monika Říhová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Antonín Staněk, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Význam regionálních tradic ve vzdělávání na Prostějovsku pro formování hodnot žáků na základní škole
Název práce v angličtině:	The importance of regional traditions in education in the Prostějov region for shaping the values of pupils in primary school
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se zabývá významem regionálních tradic ve vzdělávání na Prostějovsku a jejich vlivem na formování hodnot žáků navštěvujících základní školu. Skládá se ze tří částí – teoretické, praktické a didaktické. Teoretická část poskytuje komplexní pohled na regiony Prostějov a Haná. Podrobně zkoumá jejich geografické, historické a kulturní charakteristiky, ale také tradice a zvyky, pojící se k těmto oblastem. Praktická část je zaměřena především na největší kulturní akci prostějovského regionu – Hanácké slavnosti. Zabývá se problematikou zařazení tematiky Hanáckých slavností do výuky na 2. stupni základních škol v okrese Prostějov, zejména ve výuce občanské výchovy. Stěžejní částí a těžištěm celé práce je část didaktická, jejímž obsahem je návrh modelové hodiny reflektující tematiku Hanáckých slavností. Modelová hodina byla vytvořena na základě předvýzkumu realizovaného prostřednictvím dotazníkového šetření mezi učiteli, kteří působí na 2. stupni základních škol napříč celým prostějovským regionem.</p>
Klíčová slova:	region Prostějov, region Haná, regionální tradice, hodnoty a hodnotové orientace, Hanácké slavnosti
Anotace práce v angličtině:	<p>The diploma thesis deals with the importance of regional traditions in education in Prostějov region and their influence on the formation of values of pupils attending primary school. It consists of three parts – theoretical, practical and didactic. The theoretical part provides a comprehensive view of the Prostějov and Haná region. He examines in detail their geographical, historical and cultural characteristics, but also the traditions and customs associated with these areas. The practical part is mainly focused on the biggest cultural event of the Prostějov region – the Haná festivities. It deals with the issue of the inclusion of the theme of the Haná festivities in the teaching of the 2nd grade of elementary schools in the district of Prostějov, especially in the teaching of civic education. The core part and focus of the entire work is the didactic part, the content of which is the design of a model lesson reflecting the theme of the Haná festivities. The model lesson was created on the basis of preliminary research carried out through</p>

	a questionnaire survey among teachers who work at the 2nd grade of elementary schools across the entire Prostějov region.
Klíčová slova v angličtině:	Prostějov region, Haná region, regional traditions, values and value orientation, Haná festivities
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Tabulka – seznam základních škol v okrese Prostějov Příloha č. 2: Dotazník – <i>tematika Hanáckých slavností ve výuce na 2. stupni ZŠ</i> Příloha č. 3: Prezentace – <i>Kouzlo Hanáckých slavností: Objevujeme regionální tradice</i> Příloha č. 4: Pracovní list – verze pro žáky Příloha č. 5: Pracovní list – verze pro učitele Příloha č. 6: Soubor dalších aktivit a úkolů
Rozsah práce:	103 stran
Jazyk práce:	český

OBSAH

ÚVOD	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Region Prostějov.....	11
1.1 Vymezení pojmu region	11
1.2 Obecná charakteristika regionu Prostějov	12
2 Haná.....	14
2.1 Vymezení pojmu kulturní region	14
2.2 Obecná charakteristika regionu Haná	15
2.3 Zeměpisná charakteristika regionu.....	16
2.4 Z historie regionu	17
2.5 Lidové tradice na Hané	18
3 Tradice regionu Prostějov.....	20
3.1 Vymezení pojmu tradice	20
3.2 Regionální tradice na Prostějovsku	21
4 Hodnoty a hodnotové orientace	31
4.1 Vymezení pojmů hodnota a hodnotová orientace	32
4.2 Klasifikace hodnot.....	34
4.3 Funkce hodnot	36
4.4 Výchova k hodnotám z hlediska pedagogiky.....	36
4.5 Hodnoty a hodnotové orientace žáků ZŠ	38
5 Témata region a tradice v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání 41	
5.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	41
5.2 Vzdělávací obor Výchova k občanství.....	42
5.3 Témata region a tradice v RVP ZV	42
II. PRAKTICKÁ ČÁST	46
6 Metodická stránka praktické části	46
6.1 Cíl praktické části.....	47
6.2 Charakteristika zkoumané problematiky.....	47
7 Dotazníkové šetření	49
7.1 Výzkumné otázky a předpoklady	49
7.2 Metodika šetření.....	52
7.3 Výsledky dotazníkového šetření	55
7.4 Potvrzení či vyvrácení výzkumných předpokladů	63

B. DIDAKTICKÁ ČÁST	66
8 Návrh modelové hodiny	66
8.1 Metodika práce	66
8.2 Struktura a organizace vyučovací hodiny	69
8.3 Soubor dalších aktivit a úkolů	72
8.4 Metodický komentář k vyučovací hodině	72
8.5 Reflexe realizované výuky	83
ZÁVĚR.....	86
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	88
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ.....	91
SEZNAM PŘÍLOH	92
PŘÍLOHY	93

ÚVOD

Diplomová práce se zabývá významem regionálních tradic ve vzdělávání na Prostějovsku a jejich vlivem na formování hodnot žáků navštěvujících základní školu.

Tradice jsou po tisíciletí neodmyslitelnou součástí lidského života a kultury. Představují kulturní dědictví, předávané z jedné generace na druhou, které nás provází každodenním životem a formuje naše myšlení, jednání a vnímání světa kolem nás. Tato prastará spojení s minulostí, jejichž kořeny sahají hluboko do minulosti, mají nejen historický význam, ale také hluboký vliv na utváření našich hodnot. Regionální tradice jsou nenahraditelnou součástí kulturní identity každého regionu. Prostřednictvím zkoumání těchto tradic můžeme nahlédnout pod pokličku tomu, jak naši předkové po staletí žili, slavili a trávili svůj volný čas. Tyto tradice nejenže odrážejí historii a kulturu daného regionu, nýbrž představují důležitý zdroj hodnotových orientací pro jeho obyvatele. Vztah mezi regionálními tradicemi a hodnotami je vzájemně propojený – tradice formují hodnoty a hodnoty zase ovlivňují uchovávání a přenášení tradic.

Prostějovsko, region ležící přímo v srdci malebné Hané, představuje fascinující kulturní mozaiku, která odráží jeho bohatou historii a širokou paletu nejrůznějších tradic, které zde byly odnepaměti pevně dodržovány a řada z nich dokonce přetrvává dodnes. Každý koutek této krajiny má svůj unikátní příběh, stejně jako každá tradice v sobě nese stopu minulosti, která obohacuje a formuje život v této oblasti. Obyčeje, tradice a lidové zvyky tvoří neodmyslitelnou součást kulturního dědictví a identity tohoto regionu. Poskytují místním obyvatelům pohled do dob minulých, do života na venkově i ve městech, do období oslav a veselí, ale i do každodenního života obyčejných lidí.

Diplomová práce je rozdělena na tři části – teoretickou, praktickou a didaktickou. Teoretická část je strukturována do pěti kapitol, které se skládají z několika podkapitol. Jejím cílem je poskytnout komplexní pohled na regiony Prostějov a Haná, a podrobně prozkoumat tradice a zvyky, pojící se s těmito oblastmi. První kapitola se zabývá vymezením geografických, historických a kulturních aspektů, které formují identitu a charakter prostějovského regionu. Druhá kapitola je věnována regionu Haná, jakožto specifické oblasti s bohatou historií, kulturou a tradicí. Zahrnuje vymezení pojmu kulturní region a obecnou charakteristiku tohoto regionu. Dále se zabývá jeho zeměpisnou charakteristikou, historií a lidovými tradicemi. Ve třetí kapitole budou představeny a přiblíženy regionální tradice v časovém sledu od jara do zimy. Obsahem čtvrté kapitoly je podrobné vymezení pojmů hodnota a hodnotová orientace. Zabývá se jejich klasifikací, funkcemi, ale také otázkou výchovy k hodnotám z pohledu pedagogiky. V neposlední řadě zkoumá hodnoty a hodnotové orientace žáků navštěvujících základní školy.

Teoretickou část uzavírá poslední kapitola, zahrnující analýzu zastoupení témat „region“ a „tradice“ v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

Praktická část diplomové práce je zaměřena především na největší kulturní akci prostějovského regionu – Hanácké slavnosti. Cílem praktické části bylo zmapovat problematiku zařazení tematiky Hanáckých slavností do výuky na 2. stupni základních škol v okrese Prostějov, zejména ve výuce občanské výchovy. Prostřednictvím krátkého dotazníku byli osloveni učitelé občanské výchovy působící na 2. stupni základních škol napříč celým regionem, abychom zjistili, zda a do jaké míry je tato tematika integrována do vzdělávacího procesu na daných školách.

Stěžejní částí a těžištěm celé práce je část didaktická. Na základě výsledků vyplývajících z dotazníkového šetření byla vytvořena modelová hodina reflektující tematiku Hanáckých slavností. Naším cílem bylo vytvořit návrh modelové hodiny, který bude učitelům sloužit jako kvalitní podklad a plnohodnotný didaktický materiál pro vzdělávání žáků na 2. stupni základních škol a poskytne jim strukturovaný rámec pro výuku této tematiky. Následně jsme ověřili funkčnost a efektivitu navržené modelové hodiny v reálném školním prostředí s cílem získat zpětnou vazbu od žáků a pedagogů. Součástí práce jsou také přílohy zahrnující námi vytvořené didaktické materiály v podobě pracovního listu, prezentace a souboru dalších aktivit a úloh, kterými lze navržený model výuky doplnit.

Volba tohoto tématu pro napsání diplomové práce byla motivována hned několika faktory. Prvním z nich je mé osobní pouto k regionu Prostějov a jeho kulturnímu dědictví. Jelikož pocházím z této oblasti, již od mala jsem byla fascinována bohatou historií, tradicemi a zvyky, které utvářejí jedinečnou atmosféru našeho regionu. Zároveň mě vždy zajímal vliv vzdělávání na utváření vztahu žáků k regionálním tradicím a kulturnímu dědictví z hlediska hodnot a hodnotových orientací. Věřím, že vzdělávání na základních škola hraje jednu z klíčových rolí v předávání kulturního dědictví a regionálních tradic, a že díky vhodně zvoleným vzdělávacím aktivitám a metodám dokáže škola v žácích vybudovat vztah k místu jejich bydliště. Dalším impulzem ke zvolení tohoto tématu byla moje bakalářská práce, pojednávající o svátcích a slavnostech, tradičně pořádaných v Prostějově a jeho blízkém okolí. Poznatky z bakalářské práce, napsané v roce 2022, byly použity jako výchozí bod pro další zkoumání této problematiky, přičemž byl kladen důraz na nové aspekty a hlubší porozumění tématu regionálních tradic a jejich rolí ve vzdělávání. Posledním, avšak neméně důležitým motivem, který mě přivedl k tomuto tématu, byla má snaha podpořit diskusi o možnostech integrace regionálních tradic do výuky na základních školách na Prostějovsku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část diplomové práce je rozdělena do pěti kapitol, z nichž každá má své specifické zaměření a cíl. První kapitola zkoumá region Prostějov, druhá kapitola je věnována detailní analýze regionu Haná. Cílem obou kapitol je prozkoumat historické, geografické a kulturní charakteristiky těchto regionů a poskytnout komplexní pohled na jejich přírodní krásy, kulturní památky, významné události a lidové tradice.

Ve třetí kapitole se podrobněji zaměříme na tradice regionu Prostějov s cílem prozkoumat jeho bohaté kulturní dědictví a vliv na společenský a kulturní život místních obyvatel. Regionální tradice budou přiblíženy v časovém sledu od jara do zimy. Tato kronika folklorních událostí začíná masopustem – obdobím veselí, radosti a zábav. Následují Velikonoce, svátky jara, obnovy a probouzející se přírody, které přinášejí tradiční zvyky, jakými jsou pomlázka nebo vynášení smrtky. Po jarních svátcích přichází období poutí. Vítání léta bývá tradičně spojováno se svátky zvanými letnice a se svátky svatodušními. Léto je časem sklizní a dožínek, kdy se lidé společně radují z úspěšné úrody. V tomto období se také slaví posvícení a hody. Přejít k podzimu bývá na Prostějovsku tradičně spojován s Hanáckými slavnostmi. Zimní měsíce jsou zahájeny adventem, obdobím očekávání a příprav na vánoční svátky. Vánoce, plné lidových tradic, zvyků a obyčejů, jsou vrcholem kalendářního roku.

Čtvrtá kapitola se zabývá hodnotami a hodnotovými orientacemi. Jejím cílem je vymezení těchto pojmů, prozkoumání jejich druhů a funkcí, abychom tak mohli lépe porozumět jejich podstatě a významu. V rámci této kapitoly zaměříme pozornost také na hodnoty a hodnotové orientace žáků, kteří navštěvují základní školu. Cílem poslední, páté kapitoly je identifikace témat spojených s regionem a tradicemi v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

1 Region Prostějov

Region Prostějov se rozkládá ve střední části Moravy v srdci malebné krajiny nazývané Haná. Je známý svou bohatou historií, tradicemi a folklorem, které vytvářejí jeho jedinečnou identitu a přispívají k udržování kulturní atmosféry této oblasti.

První kapitola se zaměřuje na vymezení pojmu „region“ a poskytuje ucelený pohled na region Prostějov, který je centrálním prvkem zájmu této diplomové práce. Jelikož se práce orientuje na tento specifický region, je klíčové jej detailněji analyzovat.

1.1 Vymezení pojmu region

Výraz „region“ má svůj původ v latinském slově „regio“ a označuje konkrétní oblast, krajinu nebo hranice. Region je geografická oblast vyznačující se specifickými charakteristikami, které jsou typické pro dané území. Těmito charakteristikami mohou být například geografické rysy, kultura, jazyk, ekonomika, společenské struktury nebo historické události. Každý region má své vlastní typické znaky, které jej odlišují od jiných oblastí.¹

Obecně lze region definovat jako „*ohraničenou územní jednotku, která se díky své jednotnosti, uniformitě či shodnosti znaků nebo určitému organizačnímu principu liší od územních jednotek jiných*“².

P. Piřha uvádí, že region je „*svéráznými kulturně historickými rysy vydělitelná oblast, není v praxi jednoduše definovatelný a zcela určitě se nekryje s hranicemi správního rozdělení na okresy či kraje*“³.

Z toho vyplývá, že určení hranic regionu s absolutní přesností není vždy možné, neboť jejich charakter procházel v průběhu času určitými proměnami. Regiony vznikají, transformují se a mohou dokonce zaniknout. Postupem času se mění nejen jejich definice, význam, podstata, a funkce, ale také jejich hraniční vymezení a vnímání. Naši předci, byť obývali stejném území jako my, žili v kvalitativně jiných podmínkách a regionech, než jsou ty, které známe dnes. Stejně tak můžeme předpokládat, že i naši potomci budou možná žít na stejném území, avšak ve zcela jiných regionech.⁴

¹ ZOUHAROVÁ, Dáša. *Regionální učebnice: metodika tvorby regionální učebnice jako výchovně-vzdělávacího prostředku regionální výuky*. Brno: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2012, s. 33

² HEŘMANOVÁ, Eva a CHROMÝ, Pavel. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Praha: ASPI, 2009, s. 29

³ PIŘHA, Petr. *Úvod do výchovy k občanství: knížka pro učitele a veřejnost*. Praha: Orbis, 1992, s. 40

⁴ ZOUHAROVÁ, Dáša. *Regionální učebnice: metodika tvorby regionální učebnice jako výchovně-vzdělávacího prostředku regionální výuky*, s. 34

1.2 Obecná charakteristika regionu Prostějov

Prostějovský region, ležící na jihozápadě Olomouckého kraje, obklopuje hned několik okolních okresů. Na severu sousedí s okresem Olomouc, na jihu s okresy Kroměříž a Vyškov. Na východě sdílí hranici s okresem Přerov, zatímco na západě hraničí s okresy Blansko a Svitavy.⁵

Napříč územím celého regionu se nachází celkem devadesát sedm obcí, z toho pět měst (Prostějov, Plumlov, Kostelec na Hané, Němčice nad Hanou, Konice) a šest městysů (Brodek u Prostějova, Drahaný, Kralice na Hané, Nezamyslice, Protivanov, Tišín). Největším městem regionu je Statutární město Prostějov – město sportu, elegance a módy.⁶

K 1. lednu 2023 měl okres Prostějov 108 717 obyvatel, z toho 55 596 žen a 53 121 mužů.⁷ Rozloha 777 km² jej činí čtvrtým nejmenším okresem Olomouckého kraje.

Celým regionem protéká od severozápadu říčka Romže, náležící do povodí Moravy. Po území severovýchodní hranice okresu stéká říčka Blata. Jižnímu okraji vévodí tok řeky Hané a západní okraj patří do povodí řeky Punkvy. Největší vodní plochou v okrese je vodní nádrž Plumlov na řece Hloučele. Prostějovsko spadá do oblasti s teplým klimatem a mírnými zimami, což je způsobeno nízkou nadmořskou výškou dosahující 225 metrů nad mořem (dále jen m. n. m.)⁸

Prostějovský region se může pyšnit řadou zajímavých míst a kulturních památek. V těsné blízkosti Prostějova můžeme navštívit město Plumlov, jemuž dominuje historický zámek a jedna z nejstarších přehradních nádrží v České republice. Opodál se nachází malebná vesnička Čechy pod Kosířem, které vévodí klasicistní zámek obklopený celoročně udržovaným parkem. U obce se rozkládá také turisticky oblíbený a vyhledávaný přírodní park Kosíř, jehož součástí je nejvyšší vrchol Hané – Velký Kosíř, místními obyvateli s oblibou přezdívaný „*Hanácký Mont Blanc*“, dosahující výšky 442 m. n. m. V neposlední řadě stojí za zmínku obec Skalka, proslulá svými lázněmi s alkalicko-sirnatými prameny.⁹

Prostějovsko nabízí také bohaté spektrum přírodních krás a zajímavostí, které stojí za prozkoumání a objevování. Na území regionu se nachází celkem pět národních přírodních

⁵ Charakteristika okresu Prostějov. Český statistický úřad [online]. [cit. 2024-01-20]. Dostupné z: www.czso.cz/csu/xm/okres_prostejov

⁶ Tamtéž

⁷ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Počet obyvatel v regionech soudržnosti, krajích a okresech České republiky k 1. 1. 2023. In: *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad. 23. května 2023. [cit. 2024-01-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-1-1-2023>

⁸ Charakteristika okresu Prostějov. Český statistický úřad [online]. [cit. 2024-01-20]. Dostupné z: www.czso.cz/csu/xm/okres_prostejov

⁹ Tamtéž

památek, mezi něž náleží Hrdibořické rybníky, Kosířské lomy, Růžičkův lom, Státní lom a lom Za Hrnčířkou, dále třicet dva přírodních památek a dvanáct přírodních rezervací.

Občané i návštěvníci regionu Prostějov mají možnost využívat širokou škálu sportovních aktivit. Město Prostějov bývá někdy přezdíváno „městem cyklistů“, jelikož jím prochází mezinárodní cyklotrasa „Jantarová stezka“ a je v něm i v jeho blízkém okolí vybudováno několik cyklostezek. Na své si přijdou také milovníci zimních sportů. V obcích Kladky u města Konice a v Malém Hradisku u Protivanova jsou vybudovány menší lyžařské areály.¹⁰

¹⁰ *Charakteristika okresu Prostějov*. Český statistický úřad [online]. [cit. 2024-01-20]. Dostupné z: www.czso.cz/csu/xm/okres_prostejov

2 Haná

Region Haná, srdce Moravy, je nejen geografickým pojmem, ale také symbolem spojeným s bohatou kulturní a historickou tradicí, které formují jeho jedinečnou identitu. V této kapitole se zaměříme na prozkoumání regionu Haná z geografického, historického a kulturního hlediska. Přiblížíme si charakteristické rysy, zajímavá místa, kulturní události a tradiční zvyky, které utvářejí jedinečnou atmosféru této malebné oblasti. Pokusíme se nastínit obraz tohoto fascinujícího regionu a jeho význam pro kulturní a historické dědictví naší vlasti.

2.1 Vymezení pojmu kulturní region

Každý člověk žije v určitém místě, ať už je to malá vesnice v horách nebo pulzující metropole. Geografické oblasti, nazývané regiony, nejsou pouze místy, kde lidé žijí a pracují, nýbrž jsou také zhmotněním jejich identity a kulturního dědictví. Každý kulturní region má své specifické rysy a charakteristiky, které utváří jeho jedinečnou atmosféru a prostředí. Má svou vlastní historii, kulturu, tradice, jazyk a způsob života, které jej odlišují od ostatních oblastí.

Na mapě České republiky můžeme najít několik oblastí, které již svým názvem naznačují specifický způsob života, kultury a prostředí. Z hlediska kulturně-geografické regionalizace jsou často zdůrazňována kulturní specifika, která jednotlivé oblasti odlišují od sousedních. Rozdíly se nejčastěji projevují v různých aspektech lidové kultury, mezi něž patří architektura, způsob obživy, strava, lidový kroj, folklorní projevy, tradice a obyčeje. I když tyto rozlišující prvky nemusí být zásadní povahy, jsou často patrné na první pohled a tvoří charakteristické rysy dané oblasti. Tyto oblasti jsou souhrnně nazývány kulturními regiony nebo národopisnými oblastmi.¹¹

Pro vyčlenění národopisné oblasti je klíčová homogenita kultury obyvatelstva, která se výrazně odlišuje od kultury sousedních území. Kulturní region pak představuje širěji vymezené území, které může být výrazně diferencováno z hlediska různých kulturních aspektů. Na rozdíl od národopisných oblastí jsou kulturní regiony komplexnější a mnohdy se navzájem překrývají.¹²

Na území České republiky lze identifikovat deset zřetelně vyhraněných národopisných oblastí: Moravské Horácko, Podhorácko, Haná, Moravské Slovácko, Moravské Valašsko, Kravaňsko, Lašsko, Opavské, Hlučínské a Těšínské Slezsko. Každá z těchto oblastí má své

¹¹ HEŘMANOVÁ, Eva a CHROMÝ, Pavel. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Praha: ASPI, 2009, s. 62-56

¹² Tamtéž, s. 66

specifické kulturní rysy a charakteristiky, jež ji odlišují od ostatních regionů a tvoří bohaté kulturní dědictví České republiky.¹³

Jedním z hlavních znaků diference mezi těmito regiony je jazyk. Dialekt neboli nářečí, jako ustálená forma národního jazyka, je jedním z charakteristických znaků geograficky vymezených regionů. Jedná se o lidovou mluvu, která není stylově rozčleněná a představuje jedinečný prvek regionální kultury. V České republice můžeme identifikovat čtyři hlavní typy nářečí, které se liší svou strukturou a vymezují se podle geografických a historických hranic. Prvním z nich je nářečí vyskytující se v oblasti Čech a jihozápadní Moravy. Tato oblast se dále člení na pět menších podoblastí: severovýchodočeskou, středočeskou, západočeskou, jihočeskou a českomoravskou. Druhý významný typ nářečí se objevuje ve středomoravské oblasti, známé též jako hanácká. Třetí oblastí se specifickým dialektem je východomoravská oblast, dříve nazývaná moravsko-slezská. Čtvrtým typem jsou slezská nářečí, která se vyskytují na území Slezska. Výrazným předělem mezi nářečnickými oblastmi je Českomoravská vrchovina, která bývá označována jako „*ploché nářeční rozvodí*“. Nářeční diverzita však postupně ubývá, a to v důsledku několika faktorů, mezi něž lze zařadit například školní výuku spisovného jazyka, zvýšenou mobilitu obyvatel (zejména stěhování a mísení obyvatelstva) a vliv médií.¹⁴

2.2 Obecná charakteristika regionu Haná

Haná patří k nejrozsáhlejším národopisným oblastem na Moravě. Je považována za jeden z nejčastěji dokumentovaných a nejvýznamnějších národopisných regionů nacházejících se na území České republiky. Existuje mnoho spekulací a rozporuplných názorů ohledně jeho vzniku a rozšíření do povědomí lidí. Jediným nepopiratelným faktem je, že název tohoto území a označení jeho obyvatel neodvozuje od historicky neprokazatelné postavy kmenového knížete Hana nebo též Hany, ale od říčky nazývané Haná¹⁵, jednoho z životodárných toků, jenž pramení v úbočích rozlehlé Dražanské vrchoviny.¹⁶

Region Haná se převážně rozkládá na geograficky vymezené oblasti střední Moravy, podél stejnojmenné řeky Moravy a jejích přítoků od Vyškova až k Olomouci a Litovli. Na mapě jej můžeme nalézt z větší části v Olomouckém kraji, pouze menší část, známá jako Kroměřížsko, zasahuje do kraje Zlínského. Haná sousedí na západě s Dražanskou vrchovinou a jižní částí Zábřežské vrchoviny, na východě je ohraničena vrchovinou Chřibů a Valašskem.

¹³ HEŘMANOVÁ, Eva a CHROMÝ, Pavel. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Praha: ASPI, 2009, s. 62-65

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ BROUČEK, Stanislav; JEŘÁBEK, Richard. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Svazek 2. Věcná část A-N. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 238

¹⁶ JELÍNKOVÁ, Zdenka. *Lidový tanec na Haně a v přilehlých oblastech: Druhy hanáckých tanců, vzájemné vztahy mezi tanci v jednotlivých územích Hané, vazby a vztahy hist.* Olomouc: Okr. kult. středisko, 1991, s. 3

Na severu hraničí s Moravskou bránou, Oderskými vrchy a Nízkým Jeseníkem. Na jihu postupně přechází v národopisný region Slovácko.¹⁷

Území Hané, sestávající z několika okresů a měst Olomouc, Litovel, Prostějov, Přerov, Kojetín, Kroměříž a Vyškov, není z národopisného hlediska jednotné, nýbrž se dělí na několik podoblastí, které se od sebe liší zejména krojem a tradičními zvyky.¹⁸

Mezi hlavní odvětví hospodářství v této oblasti patří zemědělství a potravinářský průmysl, zastoupen je i strojírenský, chemický a oděvní průmysl.¹⁹

Region, pyšící se bohatou historií, láká návštěvníky celou řadou památek a turistických atrakcí. Historická města, hrady, zámky, krasové jeskyně a přírodní rezervace tvoří jen nepatrnou část toho, co tato oblast nabízí. Turisté mohou zavítat do města Prostějova, jehož historické centrum bylo vyhlášeno památkovou zónou, nebo do historického města Olomouce, jemuž vévodí sloup Nejsvětější Trojice, zapsaný v seznamu památek UNESCO. Navštívit mohou známé hrady Bouzov, Šternberk a Sovinec nebo krásné zámky Náměšť na Hané, Úsov, Tovačov a Chropyně. Za návštěvu stojí také krasové jeskyně s bohatou krápníkovou výzdobou v Javoříčku a u obce Mladeč, či jiné přírodní lokality, mezi něž patří lužní lesy Litovelského Pomoraví, Rešovské vodopády a mnoho dalších. S rozvojem turistického ruchu se region stává stále oblíbenějším cílem návštěvníků. Nabízí plno fascinujících míst, která čekají na objevení. Na své si přijdou i milovníci cyklistiky, neboť hustá síť cyklistických stezek v kombinaci s mírným reliéfem poskytuje ideální podmínky pro cykloturistiku.²⁰

Region vzešel do paměti také svými pravidelně pořádanými kulturními akcemi a snahou o obnovení hanáckého folkloru, který bývá prezentován na festivalech a tradičních slavnostech. Díky kulturním akcím nadregionálního významu, jako jsou varhanní festival v Olomouci nebo Hanácké slavnosti v Prostějově a Chropyni, se turistická atraktivita regionu rok od roku neustále zvyšuje.²¹

2.3 Zeměpisná charakteristika regionu

Podstatnou část území regionu tvoří nížina, rozkládající se kolem horního toku řeky Moravy, nazývaná Hornomoravský úval. Navzdory představám mnohých obyvatel není Haná zcela rovinná, ale spíše mírně zvlněná. Nejvyšší horou je Velký Kosíř dosahující výšky 442 m. n. m. Oblast je úrodná a převážně zemědělsky využívaná. Řeka Morava protéká

¹⁷ DVOŘÁČEK, Petr a RŮŽIČKA, Jiří. *Haná: Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko*. Praha: Levné knihy, 2008, s. 11

¹⁸ JELÍNKOVÁ, Zdenka. *Lidový tanec na Hané a v přilehlých oblastech: Druhy hanáckých tanců, vzájemné vztahy mezi tanci v jednotlivých územích Hané, vazby a vztahy hist.* Olomouc: Okr. kult. středisko, 1991, s. 3

¹⁹ DVOŘÁČEK, Petr a RŮŽIČKA, Jiří. *Haná: Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko*, s. 16

²⁰ Tamtéž, s. 16-17

²¹ Tamtéž

regionem od severu na jih. Druhým významným hanáckým vodním tokem je říčka Blata. Haná je také bohatá na rybníkářství, některé rybníky (Tovačov, Chropyně) mají dokonce středověký původ. Nelze opomenout ani jezera Náklo a Chomoutov, vzniklá těžbou šterkopísku. Region leží u hlavního evropského rozvodí. Panuje zde teplé podnebí s mírnou zimou.²²

2.4 Z historie regionu

Pohlédnutí do historie Hané je jako cesta časem, která nám pomůže lépe porozumět kořenům tohoto půvabného regionu. Na začátku všeho stál příběh, příběh o krajině a jejích obyvatelích, který se tvořil současně s každým úsvitem a zanikal s každým soumrakem. Příběh o regionu Haná, o místě, kde se neustále setkává minulost s přítomností, a kde každá cihla, každý strom a každá píseň vyprávějí svůj vlastní příběh.

Z historických pramenů vyplývá, že Haná patří k nejstarším oblastem Moravy. Již v době 16. století se v urbářích objevovalo příjmení „Hanák“, což svědčí o existenci povědomí o tomto specifickém kraji. Avšak teprve v období baroka se začalo výslovně užívat označení „Haná“.²³

Z. Jelínková uvádí, že v literatuře se s tímto názvem poprvé setkáváme už od poloviny patnáctého století, kdy olomoucký děkan Jan Altheimer píše o „hanáckém lidu“, který byl známý svými zvyky, oděvem a především jazykem.²⁴ S. Brouček datuje první výskyt zmínek o Hané, mnohem později, až do století šestnáctého. Podle něj se pojmenování Hanáků v literatuře poprvé objevuje v Blahoslavově díle *Gramatika česká* z roku 1571. Avšak samotný název Hané jako národopisné oblasti můžeme nalézt až v Komenského mapě Moravy z roku 1627, kde je mezi názvy měst a vesnic uveden velkými písmeny název „NA HANÉ“. V mapě je Haná zobrazena jako okrsek nacházející se na jih od Prostějova, kde vymezená oblast od Vyškova k Olomouci pokrývá jen nepatrnou část dnešního území. Komenského lokalizace je však považována za náhodnou a pouze přibližnou.²⁵

Další zmínky o Hané ze sedmnáctého století naznačují, že pojmenování této oblasti bylo v té době již běžně známé a Hanáci se v očích obyvatel Moravy zřetelně odlišovali od lidí žijících v okolních oblastech. Haná tvořila od středověku historické a kulturní centrum Moravy. Hanáci byli považováni za dominantní a nejstabilnější část moravského obyvatelstva.

²² DVOŘÁČEK, Petr a RŮŽIČKA, Jiří. *Haná: Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko*. Praha: Levné knihy, 2008, s. 16-17

²³ Tamtéž, s. 15

²⁴ JELÍNKOVÁ, Zdenka. *Lidový tanec na Hané a v přilehlých oblastech: Druhy hanáckých tanců, vzájemné vztahy mezi tanci v jednotlivých územích Hané, vazby a vztahy hist.* Olomouc: Okr. kult. středisko, 1991, s. 3

²⁵ BROUČEK, Stanislav; JEŘÁBEK, Richard. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Svazek 2. Věcná část A-N. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 238-239

Vzhledem k relativnímu blahobytu se Hanáci nepodíleli významně na protifeudálním odporu a dlouho si udržovali a upevňovali své kulturní a jazykové tradice.²⁶

V období po třicetileté válce došlo poměrně rychle k obnovení a vzestupu hospodářství a kulturního života. Vzpomínka na dlouhodobý konflikt a jeho hrůzy se záhy vytratila a Haná se stala symbolem obnovy a prosperity. Její oblast, do té doby vymezená kolem stejnojmenné říčky, se rozšířila do celého hornomoravského úvalu. Hanáci svou početností a rozlohou osad postupně přerostli ostatní moravské kmeny.²⁷

Na konci devatenáctého století byla oblast Hané národnostně rozdělena. Olomouc, správní a kulturní středisko regionu, byla především německá, venkov naopak zůstal český. Z venkovského prostředí vzešla bohatá a osobitá lidová kultura, charakteristická výrazným nářečím, pestrým krojem, rozmanitou slovesností a hudbou. Během první republiky se Haná stala oporou agrární politiky. Avšak za druhé světové války se říšské úřady snažily o izolaci české Hané spojením s německými jazykovými oblastmi. V období po atentátu na říšského protektora Heydricha došlo k tragické události, kdy nacisté vyhladili a srovnali se zemí obce Veselíčko a Javoříčko, nacházející se v okrajové části regionu. Po válce směřoval její vývoj k zprůmyslnění zemědělství a industrializaci měst, což s sebou přineslo často nevratné poškození krajiny i sídel.²⁸

2.5 Lidové tradice na Hané

Jako každý region, i Haná má bohatou historii, která se prolíná s jejími lidovými tradicemi, zvyky a folklorem. Od pradávnych dob až po současnost se tato oblast vyznačuje svou jedinečnou kulturou, která odráží pestrý životní styl Hanáků. Jejich obyčej, lidové písně a tance představují důležitou součást kulturního dědictví České republiky.

Hanou, jednu z nejstarších národopisných oblastí na Moravě, lze charakterizovat jako oblast s bohatou lidovou kulturou a významným písňovým, hudebním a tanečním folklorem. Její kulturní vliv, zejména v oblasti hudby, tance a tradic, byl v minulosti natolik významný, že ovlivňoval všechny okolní oblasti.²⁹ Haná se tak stala kolébkou lidového umění a zvyklostí, které si uchovává dodnes. Hanácké nářečí, typické pro tuto oblast, je rozšířeno i mimo její hranice, což také svědčí o jejím kulturním vlivu a síle.

²⁶ BROUČEK, Stanislav; JEŘÁBEK, Richard. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Svazek 2. Věcná část A-N. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 238-239

²⁷ BEČÁK, Jan Rudolf; POSPĚCH, Pavel a ŠALÉ, František. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. Boskovice: Albert, 1997. s. 18

²⁸ DVOŘÁČEK, Petr a RŮŽIČKA, Jiří. *Haná: Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko*. Praha: Levné knihy, 2008, s. 15

²⁹ JELÍNKOVÁ, Zdenka. *Lidový tanec na Hané a v přilehlých oblastech: Druhy hanáckých tanců, vzájemné vztahy mezi tanci v jednotlivých územích Hané, vazby a vztahy hist.* Olomouc: Okr. kult. středisko, 1991, s. 3

Nejposvátnější symbol hanácké tradice je hanácký kroj, charakteristický svým bohatstvím a různorodostí zlidovělých prvků. Kroj má v hanácké tradici a venkovském životě specifické postavení a význam. Jeho vznik se datuje do období baroka, kterému vděčí za svůj charakter, estetiku a výšivky. Během dvou staletí, od poloviny sedmnáctého století do půlky devatenáctého století, postupně docházelo k formování jeho rázu. Zajímavé je, že i přes různé módní trendy a změny, kterými prošlo osmnácté a devatenácté století, si hanácký kroj udržel své barokní kořeny a jedinečný charakter. Jeho střihy a tvary se sice přizpůsobovaly době, základní prvky barokního stylu však zůstávaly tradiční a neměnné.³⁰

Hanácký kroj není pouze oděvem, ale také symbolem trvalosti tradičních hodnot, které jsou předávány z generace na generaci. Jeho existence a podoba se vyvíjely v průběhu staletí, přizpůsobující se módním trendům, ale stále si uchovávají své kořeny a spojení s barokní érou. Hanácký kroj se stal důležitým prvkem hanácké identity a kulturního dědictví a symbolizuje snahu o uchování tradičních hodnot místního lidu.

³⁰ BEČÁK, Jan Rudolf; POSPĚCH, Pavel a ŠALÉ, František. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. Boskovice: Albert, 1997. s. 19-20

3 Tradice regionu Prostějov

Region Prostějov je bohatý zejména svým kulturním dědictvím, které se promítá do mnoha tradic a zvyklostí, jež tvoří nepostradatelnou součást života jeho obyvatel. Tradice představují soubor hodnot, zvyků, znalostí a prvků kultury, které jsou sdíleny a předávány mezi jednotlivci nebo skupinami lidí v rámci určitého společenství. Mohou zahrnovat různé rituály, oslavy, obřady nebo slavnosti spojované s historickými událostmi. Tradice hrají důležitou roli v udržování a formování kulturní identity a posilování sounáležitosti obyvatelstva ať už na regionální, národní nebo dokonce nadnárodní úrovni.

Třetí kapitola diplomové práce pojednává o tradicích, které odpradávná formovaly charakter prostějovského regionu. Prostřednictvím zkoumání tradic se pokusíme získat hlubší vhled do života a kultury místních obyvatel.

3.1 Vymezení pojmu tradice

Pojem tradice pochází z latinského slova „*tradere*“, což znamená předávání nebo přenos něčeho, a to zejména z jedné generace na druhou. Tradice lze definovat jako sociální a kulturní dědictví, zahrnující instituce, ideje a zvyky sdílené určitou skupinou lidí a předávané z generace na generaci ústní nebo písemnou formou.³¹

Psychologický slovník vymezuje pojem tradice jako „*jakýkoliv zvyk, který se přenáší z generace na generaci*“³².

Tradice představují kontinuální přenos kulturních, duchovních, sociálních a materiálních hodnot. Jsou projevem spojitosti s minulostí a důkazem zachování historické identity v současnosti. Opakování společenských událostí a rituálů v určitých obdobích života jednotlivce či společnosti vytváří tradice. Současně jsou tradice také zdrojem pro vznik nových zvyků, obyčejů a rituálů. Percepce tradic se může lišit na individuální, lokální, regionální nebo národní úrovni. To, co je považováno za tradiční v jednom prostředí, nemusí být vnímáno jako tradice v jiném.³³

Tradice sehrávaly, zejména v dřívějších dobách, klíčovou roli jako zdroj kontinuity, stability a úctyhodnosti. Byly důležitým faktorem integrace a soudržnosti, který umožňoval společenským skupinám překonat obtížné a krizové časy a udržovat si svou identitu. S nástupem industrializace však začalo docházet k postupnému rozvolňování tradičních vazeb a jejich sociální význam se tak zmenšoval.³⁴

³¹ DUROZOI, Gérard a ROUSSEL, André. *Filozofický slovník*. Encyklopedické slovníky. Praha: EWA, 1994, s. 305

³² HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 624

³³ *Malý etnologický slovník*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011, s. 98-99

³⁴ GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992, s. 513

3.2 Regionální tradice na Prostějovsku

Regionální tradice jsou kulturní praktiky, zvyky, obřady nebo rituály, které jsou typické pro konkrétní regiony nebo lokality. Tradiční obyčeje a zvyky, vztahující se k jednotlivým ročním obdobím a výročním svátkům, představují pozůstatek starobylé lidové kultury. Jsou místa, kde se některé zvyky a obyčeje uchovaly až do dnešních dnů, v jiných lokalitách se projevuje snaha zaniklé tradice obnovit.

I přes proces nivelizace se v naší zemi zachovalo mnoho tradičních a duchovních hodnot, které mnohdy nevnímáme, ale čas od času se s nimi přirozeně setkáváme. Nejčastěji se tyto hodnoty projevují o Vánocích či Velikonocích, avšak existuje mnoho regionů, kde jsou tradiční zvyky dodržovány v širším časovém rámci.³⁵

Lidové tradice jsou v této práci systematicky seřazeny podle jednotlivých období roku – jaro, léto, podzim a zima. Takové uspořádání umožňuje přehledně sledovat události, které se v daných ročních obdobích na Prostějovsku pravidelně dodržují nebo mají zvláštní význam. Od prastarých oslav jara a léta po podzimní úrodné rituály a zimní svátky, každé období roku je bohaté na tradiční události, které odrážejí historii, kulturu a hodnoty daného regionu.

Zhodnotíme také regionální tradice, které se i dnes promítají do života místních obyvatel. Zjistíme, zda se některé z těchto tradic změnilo v průběhu času nebo zda přibýly tradice nové, které odrážejí moderní život ve společnosti. Mnohé z tradičních lidových obřadů a zvyků postupem času zanikly, a to z různých důvodů, včetně změn v životním stylu, urbanizace, industrializace nebo změn v hodnotách a náboženských přesvědčeních. Některé zvyky se proměnily a adaptují se na současné podmínky, zatímco jiné se stále udržují, i když možná v odlišné podobě.

Tato kapitola sleduje průběh kalendářního roku, který je pojatý v rytmu běžného života, zábav a slavností. V lidové tradici nejsou přesně vymezena jednotlivá období roku, přestože život, zejména na venkově, reagoval na střídání ročních období. Toto vnímání času bylo volnější, nebylo vázáno přímo na pravidelný průběh dní a měsíců, ale na ustálené, často nepravidelně rozesté kalendářní body většího i menšího významu. Nejvýznamnější události a tradice byly spojovány s církevními svátky, jako jsou Vánoce, Velikonoce nebo Letnice. Podle těchto svátků se organizovaly přípravy trvající mnohdy i několik týdnů. Rok tak probíhal v nepravidelných vlnách času. Střídala se období dlouhých tichých příprav – postů a krátkých období bujarých slavností – hodů.³⁶

³⁵ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *České tradice v proměnách času: kroje – zvyky – umění*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017, s. 147

³⁶ Tamtéž, s. 148

3.2.1 Jaro

Březen je prvním krůčkem k jaru, zima se pomalu vzdává své vlády a nastává oteplení. Po bujarých oslavách masopustu přichází období dlouhého šestitýdenního půstu. Před blížícími se velikonočními svátky, které jsou obecně vnímány jako svátky jara, obnovy a probouzející se přírody, je potřeba očistit nejen domácnost, ale také tělo. Období půstu je chápáno jako čas zdrženlivosti a odříkání, který má připravit člověka na slavnostní a posvátný charakter Velikonoc.³⁷

Velikonoce, spojované s oslavou jarního slunovratu, jsou největší křesťanské svátky zasvěcené památce umučení a vzkříšení Ježíše Krista. Jedná se o pohyblivé svátky, které připadají na neděli následující po prvním jarním úplňku. Jejich datum se pohybuje v rozmezí od 22. března do 25. dubna. Období Velikonoc zahrnuje dobu od Květné neděle do Velikonočního pondělí, přičemž část od Květné neděle do Božího hodu velikonočního se nazývá „Svatý“ nebo též „Pašijový týden“. Pro křesťany má tato doba hluboký duchovní význam, neboť připomíná utrpení, smrt a zmrtvýchvstání Ježíše Krista.³⁸

Období Velikonoc předznamenává šest postních neděl. Toto čtyřicetidenní období, jež vystřídal masopustní veselí, začíná Popeleční středou, kdy nastává čas zdrženlivosti a odříkání a trvá až do Květné neděle. Postní neděle mají své názvy a významy, které se odlišují podle jednotlivých regionů.³⁹

První postní neděle nese název Pučálka (nebo také Pražná) podle napučeného (naklíčeného) a poté opraženého hrachu či obilných zrn. Druhá neděle je Černá (nebo také Sazometná) podle barvy oděvu, který si lidé oblékali během postního období. Třetí neděle získala název Kýchavá, zřejmě na základě pověry, podle níž kýchání upevňuje lidské zdraví. V pořadí čtvrtá neděle, jako stvořená pro návštěvy, má název Družebná.⁴⁰

S pátou postní nedělí, známou jako Smrtná, bývá na Prostějovsku spojován jeden z nejstarších zvyků. V tento den se ze vsi vynášela smrtka, symbolizující konec zimy a přinášela se májka nebo jedlička, jež naopak oslavovala příchod jara.

Obchůzky se smrtkou se účastnily převážně děti, zejména dívky. Smrtku, přezdívanou Mařena, Morana nebo Morena, nesly nejstarší dívky. Následované průvodem ostatních obyvatel ze vsi házely smrtku z mostu do vody. Smrtku, zhotovenou ze slámy a uvázanou na dřevěné křížové kostře, představovala figurína ženského vzhledu. Byla oblečena do starého

³⁷ SKOPOVÁ, Kamila. *Hody, půsty, masopusty: slavíme, vaříme, zdobíme a hrajeme si celý rok podle lidových tradic*. Praha: Akropolis, 2014, s. 5

³⁸ ŠEVČÍKOVÁ, Hana. *Velikonoce na Hané*. Olomouc: Okresní knihovna, 1996, s. 4

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ SKOPOVÁ, Kamila. *Hody, půsty, masopusty: slavíme, vaříme, zdobíme a hrajeme si celý rok podle lidových tradic*, s. 6-7

ženského oblečení, někdy jen do bílé košile, prostěradla či kusu plátna. Její hlavu tvořil pytel zabílený vápnem a vycpaný slámou. Na obličejí měla načrtnuty obličejové rysy a na hlavě měla uvázaný šátek nebo připevněnou paruku. Smrtku vyráběla zpravidla děvčata za pomoci starších žen.⁴¹

Májka byla zdobena vyfouklými vejci, stuhami či papírovými růžičkami a na jejím vrcholku bývala připevněna malinká panenka, symbolizující jaro. Během koledování, které je typickým zvykem odehrávajícím se o Smrtné neděli, nosila májku rovněž děvčata. Dívky navštívily své příbuzné a známé a při koledování jim připomněly příchod blížících se jarních svátků.⁴²

Poslední, šestá neděle nese název Květná a je pro ni typické svěcení vrbových proutků – ratolestí nebo kočiček, jímž byla přisuzována čarovná moc. Lidé věřili, že ochrání jejich obydlí před bleskem či úrodou před bouřkou, a že ten, kdo sní několik hlaviček kočiček, bude po celý rok ochráněn před všemi nemocemi.⁴³

Po Květné neděli následoval Pašijový týden, během kterého byla podle církevních zvyklostí po celý týden při mších svatých čtena či zpívána evangelia o umučení Ježíše Krista. Jednotlivé dny tohoto týdne mají svá vlastní pojmenování, jako například Škaredá středa, Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota, Boží hod velikonoční a Červené (Velikonoční) pondělí. První dva dny, Modré pondělí a Šedivé úterý, byly sice označovány svými vlastními názvy, ale kromě mši se v těchto dnech nekonaly žádné tradiční zvyky ani obřady. Vše začínalo až na Škaredou středu, kdy lidé malovali vejce a chystali se na pomlázku. Na Zelený čtvrtek měli lidé ve zvyku jíst pouze pokrmy zelené barvy, jako je špenát nebo zelná polévka, aby se obnovila síla lidského těla. V tento den začíná také „*klapotka*“, což byla tradice zejména pro chlapce, kteří chodili po vsi s hrkačkami, klapači či řehtačkami, čímž nahrazovali zvuk zvonů, které podle pověry odletěly do Říma, a proto v tento čas nezvonily. S touto tradicí se na Prostějovsku, zejména na venkově, setkáváme dodnes. Velký pátek je dnem nejpřísnějšího půstu. Věřící nejedli maso ani žádné pokrmy mající živočišný původ. S tímto dnem, plným zázračné moci, je spojována také řada pověrečných rituálů. Velký pátek je jediný den v roce, kdy se země otvírá a vydává své poklady. Na tento den měla symbolický význam také voda, která znamenala nejen očistu těla, ale i jeho zdraví. Lidé chodili, ať už o půlnoci nebo ráno před východem slunce, k potoku, kde se omývali a věřili, že tímto rituálem, jenž byl spojován

⁴¹ VEČERKOVÁ, Eva. Jarní obyčej na Hané – tradice a současný stav. In JORDÁN, František, ed. *Lidové obyčejy na Hané a jejich slovní, hudební a taneční projevy: VII. Konference o lidové kultuře na Hané: 24. a 25. 11. 1998: sborník příspěvků*. Vyškov: Muzeum Vyškovska, 1999. s. 19-20.

⁴² ŠEVČÍKOVÁ, Hana. *Velikonoce na Hané*. Olomouc: Okresní knihovna, 1996, s. 4-5

⁴³ Tamtéž, s. 5

s posvěcením a očistou, která symbolizovala odkaz k Ježíšově utrpení a smrti na kříži, získají pevné zdraví.⁴⁴

Celé svátky vyvrcholily Bílou sobotou, již se lidově říká také Vzkříšená, protože se slavilo „Vzkříšení“, spojované s vynášením Pámbůčka – Kříže. Při této příležitosti se shromažďovala celá vesnice. Bílá sobota je rovněž posledním dnem půstu, ale také dnem, kdy se opět rozezvoní zvony.⁴⁵

Na Boží Hod velikonoční se podávaly nejlepší pokrmy – mazanec, jidáše, holoubata, pečený beránek, ať už masitý nebo jeho nápodoba z těsta, nádivka a mnoho dalších. Tradice pečení piškotových beránků se v mnoha regionech dochovala dodnes. Velikonoční pondělí, dříve nazývané Červené pondělí, získalo svůj název podle barvy vajec. Vejce bylo považováno za symbol plodnosti, nového života a magické síly, zdůrazněné červenou barvou, která připomínala krev, lásku a život. V některých místech regionu nazývali tento den také „Pomlázka“. Tradice pomlázky, odvozená od slova „omlazovat“, symbolizovala obnovu jarní přírody. Šleháním se symbolicky přenášela síla jara na živé bytosti, zejména dívky, aby zůstaly i nadále svěží, zdravé a veselé. Pomlázka má v různých krajích různé názvy. Můžeme se setkat s pojmy jako je šlehačka, mrskut, šmikustr, šmigrust, tatarec, kocar a další. Podle lidové víry přináší pomlázka do domu úrodu, blahobyt a štěstí. Pletení pomlázky bylo a je vnímáno jako rituál, který vyžaduje zručnost. Pruty se před splétáním namáčejí, aby byly pružné a vláčné. Dodnes je na venkově považováno za normu neodmítnout koledníky, kteří během pomlázkové obchůzky dostávají od dívek a žen nabarvená vejce a cukrovinky. Velkou hodnotu měly odpradávná také kraslice, což jsou malovaná a zdobená vejce. Tradicí bylo také to, že dívky zavěšovaly na pomlázky stuhý.⁴⁶

3.2.2 Léto

Okolo 21. června nastává letní slunovrat. Vítání léta bývá tradičně spojováno se svátky zvanými Letnice. Tradice o Letnicích se pojí ke křesťanským svatodušním svátkům. Církev se snažila potlačit původní tradiční lidové oslavy nadcházejícího léta a nahradit je svátky svatodušními. Bývalo zvykem, že chlapci polévali vodou dívky, které šly poprvé v novém roce na trávu, aby nebyly lenivé. Dívky také chodily k pramenům a studánkám, aby je po zimě otevřely a vyčistily. Podobně jako na prvního května se stavěly ve vsích vysoké máje.

⁴⁴ ŠEVČÍKOVÁ, Hana. *Velikonoce na Hané*. Olomouc: Okresní knihovna, 1996, s. 6-7

⁴⁵ SKOPOVÁ, Kamila. *Hody, půsty, masopusty: slavíme, vaříme, zdobíme a hrajeme si celý rok podle lidových tradic*. Praha: Akropolis, 2014, s. 15

⁴⁶ ŠEVČÍKOVÁ, Hana. *Velikonoce na Hané*, s. 8

Mládenci je pak hlídali ve dne v noci, protože si je chlapci ze sousedních vesnic vzájemně snažili ukrást. Nebylo by totiž větší ostudy než ukradená máj.⁴⁷

Již zaniklé tradice královniček, čištění studánek nebo zdobení obydlí čerstvými ratolestmi ukazují na magické obřady, mající přivolat vláhu zemědělské úrodě a celkově ochránit úrodu před všemi přírodními pohromami. Při této příležitosti se konávaly jízdy králů, které známe v různých podobách dodnes.⁴⁸ Na Prostějovsku se však v současnosti žádná taková jízda již nekoná.

K létu neodmyslitelně patří také žně. Ukončení žní by se neobešlo bez oslavy dožínek nebo také dožaté. Četné dožínkové obřady, se kterými se na Prostějovsku setkáváme dodnes, dostaly v minulých dobách ráz díků a blahopřání hospodáři. Z posetých klasů a sesbíraných polních květů upletla děvčata dožínkový věnec, který ještě ozdobila pentlemi. Věnec se poté v průvodu ženců za velkého veselí odvezl hospodáři. Tomu jej slavnostně předala nejkrásnější dívka z vesnice. Věnec zůstával obvykle ve stavení až do příštího setí, neboť v sobě spojoval magickou sílu kruhu a rostlin a přikládala se mu ochranná moc.⁴⁹

3.2.3 Podzim

Září je začátkem astronomického podzimu. Pakliže se vydaří, patří k nejkrásnějším měsícům v roce. Kolem svátku narození Panny Marie obvykle přichází několikadenní teplé a slunečné období tzv. mariánské léto. Pro měsíc září bývá typické také babí léto, které však nastává až na jeho konci.⁵⁰

Podzim a měsíc září bývá na Prostějovsku tradičně spojován s Hanáckými slavnostmi, pořádanými od roku 1983. Hanácké slavnosti, největší folklorní slavnosti na Prostějovsku, jsou významnou součástí regionálního kulturního dědictví. Každoročně přitahují tisíce návštěvníků z celého regionu, ale i z dalekého okolí. Tyto slavnosti nabízí široký a pestrobarevný program, který zahrnuje vystoupení špičkových folklorních souborů, cimbálové muziky, ale i kapel jiných hudebních žánrů a folklorní soubory z různých etnografických oblastí. Součástí Hanáckých slavností je také tradiční lidový jarmark, který nabízí širokou škálu tradičního lidového zboží a řemesel. Slavnosti jsou doprovázeny celodenním kulturním programem a přehlídkou hanáckých souborů.⁵¹

⁴⁷ TRNKOVÁ, Klára. *České tradice a zvyky*. Praha: Studio trnka, 2021, s. 45

⁴⁸ MACEK, Jaroslav a MACEK, Josef. *Československá vlastivěda*. Díl 3. Praha: Orbis, 1963, s. 245-246

⁴⁹ TRNKOVÁ, Klára. *České tradice a zvyky*, s. 65

⁵⁰ SKOŘEPA, Hynek. *Hanácké kalendář z Prostějova*. Prostějov: Český svaz ochránců přírody, Regionální sdružení Iris v Prostějově, 2013, s. 41-42

⁵¹ Prostějovské hanácké slavnosti. *Kudy z nudy* [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/akce/prostejovske-hanacke-slavnosti>

Hanácké slavnosti se poprvé uskutečnily v roce 1983 pod záštitou Okresního kulturního střediska v Prostějově, jenž bylo pověřeno organizováním této události Městským národním výborem. Od roku 1992 pak tuto iniciativu převzal Kulturní klub DUHA ve spolupráci se Statutárním městem Prostějovem. Slavnosti byly založeny s cílem popularizovat hanácký folklor a udržovat lidové tradice regionu.⁵²

Od svého prvního ročníku však slavnosti prošly dlouhým vývojem a podstoupily celou řadu změn. Slavnosti, pořádané u příležitosti tradičních prostějovských hodů a svátku Povýšení svatého Kříže, se původně konaly v Kolářových sadech, později byly přesunuty na náměstí T. G. Masaryka, kde bohatý dvoudenní kulturní program probíhá dodnes. Původně trvaly pouze jedno nedělní odpoledne, postupně se jejich program rozšířil na celý zářijový víkend. V loňském roce proběhl již 41. ročník.⁵³

V měsíci říjnu přichází babí léto ve své nejtypičtější podobě. Pro říjen je typická sklizeň vína a období velkého hodování po celoroční dřině, známé jako posvícení. To se slavívalo nejprve několik dní, poté bylo zkráceno na pouhé dva dny – neděli a pondělí. Na Prostějovsku se posvícení říkalo lidově „*hody*“.⁵⁴

První sních se na Hané tradičně objevoval kolem svátku svatého Martina, o němž každý ví, že přijíždí na bílém koni. Tímto dnem obvykle začínaly zimní časy. První mrazy zase přinášela svatá Kateřina.⁵⁵

3.2.4 Zima

Prosincem rok sice končí, ale zima začíná. Symbolem zimního období jsou odpradávná Vánoce, svátky dobré vůle, radosti, pohody a klidu, svátky opředené kouzlem tradic, obyčejů, koled, písní a pověr. Kouzelný vánoční čas, začínající už čtyři týdny před samotnými vánočními svátky, se nazývá advent. Je to období příprav a radostného očekávání na nejkrásnější období v roce.

V lidovém kalendáři mají významné postavení v zimním období zejména svátky, které byly součástí předvánočního období. Jsou to svátky svatého Ondřeje, svaté Barbory, svatého Mikuláše a svaté Lucie. Tyto svátky mají hluboké kořeny v lidové tradici a jsou často doprovázeny zvyky a tradicemi, které odrážejí regionální a kulturní rozmanitost. Období adventu začíná nedělí připadající nejbližše svátku sv. Ondřeje (mezi 27. listopadem a 3. prosincem). Tento den byl v minulosti považován za vhodný čas pro provádění různých

⁵² V Prostějově navštivte o víkendu Hanácké slavnosti. *Kudy z nudy* [online]. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktuality/v-prostejove-navstivte-hanacke-slavnosti>

⁵³ *10 let hanáckých slavností v Prostějově*. Prostějov: Kulturní klub DUHA, 1992. s. 1-8

⁵⁴ SKOŘEPA, Hynek. *Hanácké kalendář z Prostějova*. Prostějov: Český svaz ochránců přírody, Regionální sdružení Iris v Prostějově, 2013, s. 45-48

⁵⁵ Tamtéž, s. 52-53

magických praktik a věštění, zejména co se týče otázek lásky a manželství. Děvčata často prováděla rituály a věštby, aby tak mohla nahlédnout do své budoucnosti. Tradice spojená se svátkem svaté Barbory, který připadá na 4. prosince, zahrnovala řezání větvíček zlatého deště nebo ovocných stromů, jako jsou třešně, jabloně nebo višně, zejména svobodnými dívkami. Věřilo se, že které dívce větvíčky rozkvetou na Štědrý den, ta se do raka vdá. I když se tyto větvíčky nazývané „*barborky*“ v mnoha domácnostech na Prostějovsku řezou dodnes, rozkvetlé větvíčky jsou spíše vnímány jako dekorace než jako předzvěst budoucí úrody.⁵⁶

Tradice obchůzek spojených se svátkem svatého Mikuláše, který připadá na 6. prosince, jsou odpradána populární v mnoha částech světa. Jinak tomu není ani na Hané. Mikuláš má sice svátek 6. prosince, mikulášská obchůzka však připadá již na večer 5. prosince, což souvisí se staročeským vymezováním dne, který se původně počítal nikoliv od půlnoci, nýbrž již od západu slunce.⁵⁷

Tato tradice zahrnuje příchod Mikuláše, anděla a skupiny čertů, kteří navštěvují domy a hodnotí chování dětí během předchozího roku. Příchod Mikuláše býval často ohlašován již několik dní předem hlasitým práskáním biče, které symbolizovalo trest pro neposlušné děti. V současné době bývá toto práskání biče nahrazeno bouchacími kuličkami, aby se snížilo riziko zranění. Součástí mikulášských tradic na Hané je také pečení různých druhů pečiva a sladkostí. Mezi tradičními druhy mikulášského pečiva patří figurky čerta, Mikuláše, berle, brýlí a rukavic vyrobené z kynutého těsta. Kromě toho se připravují i křížaly (sušené ovoce, nejčastěji jablka) a perníkové figurky, které jsou zdobeny cukrovým sněhem, jádery ořechů nebo papírovými obrázky. Pečivo a sladkosti byly předávány dětem jako dárek od Mikuláše během jeho návštěvy.⁵⁸

Svátek svaté Lucie, který připadá na 13. prosince, byl rovněž spojován s různými zvyky a obyčejí. Jedním z těchto zvyků bylo obcházení domů patronkou švadlen. Švadleny, nazývané též „*Luceky*“, obvykle nosily bílé šaty a na hlavě měly věnec s rozsvícenými svíčkami. Někdy měly také dlouhý zobák ze dřeva nebo řepy. Během obchůzky domů mohly Luceky hrozit dětem, že jim rozpárou břicho a vycpou je hrachovinou, pokud se nebudou pravidelně modlit.⁵⁹

Vánoce byly odnepaměti nejslavnějšími svátky v celém roce. Vznikly spojením různých pohanských a křesťanských tradic a rituálů. Pohanské slavnosti spojené s obdobím zimního slunovratu a oslavou návratu světla postupně přejala křesťanský význam spojený s narozením

⁵⁶ *Advent a Vánoce na Hané*. Olomouc: Okresní knihovna, 1996, s. 3-4

⁵⁷ SKOŘEPA, Hynek. *Hanácké kalendář z Prostějova*. Prostějov: Český svaz ochránců přírody, Regionální sdružení Iris v Prostějově, 2013, s. 55

⁵⁸ *Advent a Vánoce na Hané*, s. 4-5

⁵⁹ Tamtéž, s. 5

Ježíše Krista. V tradicích spojovaných s Vánocemi se mísí obyčejně české, slovanské, ale i cizí. V českém kontextu je pojmenování „*Vánoce*“ pravděpodobně zkomoleninou. Předkové nejprve užívali název „*čas dvanácti nocí*“, později „*dvanáctnoce*“ či „*dvánnoce*“. Tato pojmenování odkazují na dobu dvanácti nocí trvající od Štědrého večera až po svátek Tří králů. Hlavními dny Vánoc jsou Štědrý den, Boží hod vánoční, svátek svatého Štěpána a Nový rok. Vánoční okruh se uzavírá svátkem Tří králů.⁶⁰

Tradice a zvyky odehrávající se na Štědrý den mají bohatou historii a jsou zakořeněny v lidových pověrách a rituálech. Štědrý den byl považován za postní den. Kdo celý den nejedl, viděl k večeru za odměnu zlaté prasátko. Štědrovečerní večere byla spojována s mnoha symboly a zvyky. Po večeri se louskaly čtyři ořechy, pro každé roční období jeden. Podle kvality jádra se předvíдалa míra spokojenosti pro dané období. Ořechy se také loupaly, z jejich jader se odvozovalo zdraví, což bylo velmi rozšířeným zvykem, stejně jako plavání svíček ve vodě. Do skořápek od ořechů se dávaly svíčky, a podle toho, kam skořápky dopluly, se usuzovalo, jak daleko do světa se majitel skořápky dostane. Krájela se jablka – hvězdička znamenala zdraví, křížek nemoc. Jablka se také loupala tak, aby slupka zůstala v jednom kuse. Poté dívky házely tuto slupku za hlavu a podle vytvořeného tvaru písmene usuzovaly, jaké jméno bude mít jejich budoucí ženich. Dalším tradičním zvykem bylo házení papučem. Pakliže byla jeho špička otočená po dopadu ke dveřím, znamenalo to, že dotyčný odejde do roka z domu pryč do světa. Střevícem házela i děvčata. Dopadl-li střevíc špičkou ven, byla do roka svatba. S vdavkami se pojila i další tradice. Děvčata tloukla na kurník se slepicemi, ozval-li se kohout, znamenalo to, že se do roka vdá. V neposlední řadě nesmíme zapomenout zmínit nejrozšířenější zvyk – lití olova. Podle ulitých tvarů se usuzovalo, co se v příštím roce stane. I když mnoho těchto zvyků ztratilo svou původní vážnost a význam, dodnes jsou některé z nich stále udržovány jako součást folkloru a kulturního dědictví. Jsou však interpretovány spíše jako zábavné rituály a aktivity, než jako vážné tradice a pověry.⁶¹

Po Štědrém večeru přicházel čas koledování. Koledování bylo tradičním zvykem, který spojoval lidi a přinášel radost a povzbuzení do jejich domovů. Koledovat se chodilo až do Tří králů. Na svatého Štěpána se světlo zrno a „*štěpánovalo se*“. Chlapci si nabrali plné kapsy zrní a házeli je po děvčatech, aby byla zdravá, hezká a snadno se vdala. Silvestrovská noc byla považována za zvláštní a magickou, lidé si tradičně prosili do nového roku hlavně zdraví a štěstí. Na Nový rok se nesmělo jíst drůbeží maso, aby neuletělo štěstí. Svátek Tří králů,

⁶⁰ *Advent a Vánoce na Hané*. Olomouc: Okresní knihovna, 1996, s. 6

⁶¹ Tamtéž, s. 9-12

připadající na 6. ledna, uzavíral vánoční období a připomínal lidem biblický příběh o třech mudrcích, kteří přinesli dary nově narozenému Ježíškovi.⁶²

Prvních dvanáct dní po Štědrém večeru bylo měřítkem pro předpovídání počasí na příští rok. Jak bylo na Boží hod vánoční, tak bude v lednu, jak bylo na Štěpána, tak bude v únoru. Leden je prvním, a zároveň nejchladnějším měsícem roku. Zima obvykle pokračuje ještě v měsíci únor.⁶³

Zima se pomaloučku krátila a lidé toužebně očekávali první známky jara. Důležitou oslavou blížícího se jara byly Hromnice. O svátku Hromnic, připadajícího na 2. února, se tradičně svítily v kostele hromničky⁶⁴, které měly podle lidových pověr nejen magickou ochrannou moc obydlí před nebezpečím bouře, blesku a ohně, ale sloužily také k mnoha dalším náboženským účelům.⁶⁵

Po Třech králich začínal masopust – doba veselí, radosti a zábav. Masopustní období, na Moravě nazývané také „*fašank*“ nebo „*fašinek*“, je časem veselí, radovánek, zábavy a hojné konzumace dobrého jídla. Trvá od Tří králů až do Popeleční středy – počátku velikonočního půstu. Ačkoli masopust probíhá ještě v zimním období, jeho obřady a obyčeje jsou typickým rituálem přechodu. Provázejí konec zimy a začátek jara a vztahují se k jarním zemědělským pracím. Masopustní slavnosti jsou pro mnoho lidí příležitostí k oslavě a veselí před příchodem období půstu.⁶⁶

Lidové masopustní veselice, spojované s průvodem maškar, se rozšířily především v období středověku mezi všemi vrstvy obyvatelstva. Každá vrstva přidala svůj vlastní pohled na tyto slavnosti a obohatila je o nové prvky, čímž se téměř ztratil jejich původní zemědělský charakter. Hospodářský význam masopustních obřadů se projevoval zejména v symbolickém vyskakování při masopustním tanci, což mělo přispět k dobré úrodě lnu a obilí. Lidé věřili, že obilí vyrostе příští rok tak vysoko, jak vysoko bude selka při tanci vyskakovat.⁶⁷

Masopustní neděle byla jedním z nejvýznamnějších svátků, na který se lidé těšili. Byla to doba, kdy se slavila hojnost a veselí, lidé měli za povinnost co nejvíce jíst a pít, aby měli dostatek síly po celý následující rok. Nedílnou součástí masopustní neděle byly divadelní představení a masopustní hry, v nichž vystupovala postava Masopusta, symbolizující lásku k dobrému jídlu, pití a zábavě. Masopust se tradičně střetával s Postem, jenž představoval zdrženlivost a půst.

⁶² *Advent a Vánoce na Hané*. Olomouc: Okresní knihovna, 1996, s. 9-10

⁶³ SKOŘEPA, Hynek. *Hanácké kalendář z Prostějova*. Prostějov: Český svaz ochránců přírody, Regionální sdružení Iris v Prostějově, 2013, s. 7-11

⁶⁴ hromniční svíce, které lidé zapalovali v chalupách jako ochranu před bouřkami

⁶⁵ MACEK, Jaroslav a MACEK, Josef. *Československá vlastivěda*. Díl 3. Praha: Orbis, 1963, s. 241

⁶⁶ Tamtéž, s. 241-243

⁶⁷ Tamtéž

Masopustní dny byly plné radovánek a zábavy. Od rána do večera se vesnice hemžily koledníky přestrojenými za nejrůznější maškary. Svou masku na masopustní průvod si každý pečlivě připravoval, neboť chtěl vyniknout tou nejhezčí a nejveselejší maskou. V průvodu se objevovaly tradiční postavy, jako jsou medvěd s medvěďákem, kobyla s kozou, bába s nůsí nebo kašpar v šaškovské třírohé čepici se štrápcem. Masopustní průvod zastavoval u každého domu, koledníci zpívali, tančili a popřáli hospodářům hojnost. Masopustní radovánky pokračovaly ještě v pondělí, kdy se celá vesnice sešla na taneční zábavě a končily o úterní půlnoci, když zaznělo zatroubení ponocného, ohlašující konec veselí.⁶⁸

Poslední tři dny před Popeleční středou se nazývají Ostatky. Byly projevem bujarého veselí a zábavy, vrcholící před příchodem půstu. Masopustní tradice v těchto dnech symbolizovalo také udělování ostatkového, hodového nebo mládeneckého práva. Tato práva představovala symbol spolku, který určoval průběh zábav ve vsi po celý rok. Pro mládež byly Ostatky jedním z nejveselejších svátků v roce, neboť se jednalo o období největšího povyražení a zábavy. Byly to dny, kdy se mladí lidé mohli naposledy před příchodem období půstu neomezeně bavit, tančit a veselit. Po Ostatcích nastává Popeleční středa, první den čtyřicetidenního předvelikonočního postního období.⁶⁹

Tradice masopustu byla před nedávnem na Prostějovsku znovu obnovena. První ročník masopustu v Prostějově se uskutečnil v roce 2016 a s výjimkou roku 2021, kdy se akce kvůli covidové pandemii nekonala, každoročně přitahuje do centra města tisíce návštěvníků. Součástí této, dnes již kulturní, tradice jsou dobový jarmark s uzenářskými a řemeslnými výrobky, průvod masek či zabíjačka prasete.⁷⁰

Den svatého Matěje, který připadá na 24. února, byl tradičně vnímán jako poslední den zimy. Tento den byl spojován s poetickými projevy a žádostmi o hojnost ovocných plodů a s přípravami na jarní orbu.⁷¹

⁶⁸ TRNKOVÁ, Klára. *České tradice a zvyky*. Praha: Studio trnka, 2021, s. 15-17

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ VYSLOUŽIL, Zdeněk. Prostějov provoní prdelačka. V sobotu bude na rynku masopust. *Prostějovský deník* [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: https://prostejovsky.denik.cz/zpravy_region/tradicni-zabijacka-a-masopustni-veseli-opet-provoni-prostejov-20240119.html

⁷¹ MACEK, Jaroslav a MACEK, Josef. *Československá vlastivěda*. Díl 3. Praha: Orbis, 1963, s. 243

4 Hodnoty a hodnotové orientace

*„Hodnota je to, o co se má člověk snažit,
co stojí za to, aby se stalo předmětem chtění.“*

- František Krejčí -

Hodnoty jsou základními principy, které formují naše jednání, rozhodování a vnímání světa kolem nás. Jsou to principy, které nám pomáhají určovat, co je pro nás důležité, co je správné či nesprávné, a jak bychom měli ideálně jednat v nejrůznějších situacích. Hodnoty mohou být odvozeny od našich osobních zkušeností, kultury, tradic, nebo i z výchovy a prostředí, ve kterém vyrůstáme. Jsou neoddělitelnou součástí naší identity a ovlivňují naše životy, vztahy, priority a životní cíle.

Každý člověk zastává různé hodnoty, které jsou ovlivněny jeho životními zkušenostmi, osobními preferencemi nebo sociokulturním prostředím, v němž žije. Pro někoho jsou důležité rodina a přátelství, pro jiného zase kariéra a finanční úspěch. Někteří lidé kladou důraz na etiku a morálku, zatímco jiní se zaměřují na osobní svobodu a nezávislost. Pro některé může být prioritou ochrana životního prostředí, zatímco pro jiné může být důležitá náboženská víra či duchovní rozvoj. Rozmanitost hodnot je základem lidského společenství. Každý jedinec si vybírá ty hodnoty, které mu dávají smysl a naplňují jeho život.

Hodnoty a hodnotové orientace hrají klíčovou roli ve formování osobnosti a chování jedince. Zejména v mladším věku, během školního vzdělávání, se formují základní hodnoty a postoje, které ovlivňují náš pohled na svět a naši interakci s ním. Hodnoty žáků na základních školách mohou být různorodé a odlišné v závislosti na jejich osobních zkušenostech, rodinném prostředí, v němž vyrůstají nebo na prostředí školy.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na problematiku hodnot a hodnotových orientací. Nejprve vymezíme základní pojmy, jako jsou hodnota a hodnotové orientace a prozkoumáme jejich význam v lidském životě a ve společnosti. Dále se budeme zabývat klasifikací hodnot do různých kategorií, což nám umožní identifikovat různé typy hodnot, které ovlivňují naše chování a rozhodování a lépe porozumět jejich rozmanitosti. Budeme zkoumat funkce, které hodnoty plní, a jejich vliv na jednotlivce i společnost jako celek. Pozornost zaměříme také na výchovu k hodnotám a její roli v procesu výchovy. V neposlední řadě se budeme věnovat hodnotám a hodnotovým orientacím žáků základních škol, s cílem porozumět jejich vnímání, rozvoji a formování hodnot v průběhu vzdělávacího procesu. Důraz bude kladen na identifikaci hlavních hodnot, které žáci přijímají, a také na zkoumání faktorů, které tyto hodnoty ovlivňují.

4.1 Vymezení pojmů hodnota a hodnotová orientace

Pojem „*hodnota*“ je jedním z nejproblematictějších a obširně diskutovaných termínů. Poprvé se objevil v matematice a politické ekonomii, následně pronikl do oboru filozofie jako obecnější termín zastupující pojem „*dobro*“. Postupně se stal také součástí psychologie a sociologie, kde byl zkoumán v kontextu lidského chování a společenských interakcí.⁷²

Hodnoty jsou zkoumány různými vědeckými disciplínami, z nichž každá zaujímá k jejich studiu odlišné přístupy. Z tohoto důvodu neexistuje jejich jednoznačně přijímaná a univerzální definice. Jednotlivé vědecké disciplíny, jako je například psychologie a filozofie, přistupují k pojmu „*hodnota*“ z různých perspektiv. Psychologie zkoumá, jaké hodnoty lidé zastávají a proč tomu tak je, zatímco filozofie se zajímá o to, jaká hodnota je hierarchicky nejvyšší a jaké hodnoty by měli lidé ideálně mít.⁷³ Studium hodnot se však nezabývá pouze psychologie a filozofie, ale také sociologie, psychiatrie, kulturní antropologie či pedagogika.⁷⁴

Psychologický slovník vymezuje hodnotu jako „*vlastnost, kterou jedinec přisuzuje určitému objektu, situaci, události nebo činnosti ve spojitosti s uspokojováním jeho potřeb a zájmů*“⁷⁵.

V současné sociologické literatuře převažuje koncept hodnoty jako představy o tom, co je žádoucí a co ovlivňuje lidské chování. Dle sociologického slovníku lze hodnotu chápat jako „*specifický vztah objektu k subjektu, daný významem a smyslem, který má objekt pro uspokojení potřeb, postojů a zájmů subjektu v jeho individuálním i sociálním kontextu*“⁷⁶. Studium různých interpretací naznačuje, že hodnota je především relativním pojmem, který má několik rovin. Předně však jde o vztah mezi subjektem (jednotlivcem nebo sociálním útvarem) a objektem.⁷⁷

Z filozofického hlediska lze hodnoty pojmut jako „*morální kategorie, jež určují normy chování*“⁷⁸. Různé filozofické systémy se odlišují v jejich chápání podstaty hodnot. Platón, zastánce transcendentního přístupu, považuje hodnoty za univerzální a věčné entity, které existují nezávisle na lidské zkušenosti. Na druhé straně Nietzscheho teorie ukazuje na historickou proměnlivost hodnot, které se vyvíjely a měnily v průběhu času. Existencialistický přístup Sartra zdůrazňuje, že hodnoty jsou výsledkem svobodného rozhodnutí jednotlivce, jenž si ve svém životě hodnoty vytváří sám. Tato historická perspektiva

⁷² GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992, s. 102

⁷³ GÖBELOVÁ, Taťána. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, s. 16.

⁷⁴ KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk, hodnoty, výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: ManaCon, 1996, s. 49

⁷⁵ HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 192

⁷⁶ GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*, s. 103

⁷⁷ Tamtéž

⁷⁸ DUROZOI, Gérard a ROUSSEL, André. *Filozofický slovník*. Praha: EWA, 1994, s. 109

ukazuje, jak se chápání hodnot vyvíjelo a měnilo v průběhu dějin filozofie.⁷⁹ K základní problematice axiologie⁸⁰ v dějinách filozofie patří zkoumání podstaty hodnot, role subjektu a objektu při jejich vzniku, otázka subjektivní, objektivní, absolutní a relativní platnosti hodnot, dále charakter procesu hodnocení a jeho vztah k poznání z hlediska logiky, vliv racionálních a iracionálních složek lidského vědomí na proces hodnocení a tvorbu hierarchie hodnot.⁸¹

Hodnoty jsou osvojovány zejména v procesech socializace a enkulturace, kdy jedinec přijímá normy sociálního prostředí, v němž se aktuálně nachází. Některé hodnoty jsou sdíleny celou společností a mají dlouhodobou platnost, zatímco jiné mohou být individuální a proměnlivé.⁸²

Během našeho života se naše hodnoty mohou měnit, a to jak v závislostech na životní události, tak pod vlivem situací, v nichž se zrovna nacházíme. Stejně tak nepovažujeme všechny hodnoty, které zastáváme, za stejně významné. Hodnoty, které jsme považovali za prioritní, se mohou postupně vytrácet a jiné, dříve opomíjené, mohou získávat na důležitosti. Vzájemné vztahy mezi jednotlivými hodnotami jsou hierarchicky uspořádány⁸³, což znamená, že jsou rozděleny do různých úrovní podle důležitosti v rámci celého hodnotového systému.⁸⁴

Hodnotová orientace představuje hierarchicky uspořádaný soubor hodnot, které jedinec, skupina nebo společenství přijímají. Tento souvislý a stabilní systém hodnot má za úkol regulovat a usměrňovat chování jedince. Skládá se z různých postojů, zájmů a tendencí, které určují, jak jedinec jedná a reaguje na nejrůznější situace. Hodnotová orientace je jednou z klíčových složek vnitřní struktury osobnosti, protože odráží naše životní zkušenosti, umožňuje nám hodnotit, rozlišovat mezi tím, co považujeme za dobré a špatné, důležité a nedůležité.⁸⁵

Pedagogický slovník vymezuje hodnotový systém jako „*hierarchicky uspořádaný soubor hodnot, který odráží reálné pořadí hodnot sdílených určitou skupinou populace v určitém období*“⁸⁶.

Hodnotový systém je zkoumán prostřednictvím speciálních výzkumů, které se zaměřují na odhalení rozdílů v hodnotových systémech nejen mladé generace, ale i dospělých.

⁷⁹ DUROZOI, Gérard a ROUSSEL, André. *Filozofický slovník*. Praha: EWA, 1994, s. 109

⁸⁰ Axiologie (z řeckého „*axiá*“ = *hodnota* či *cennost*) je nauka o hodnotách a hodnocení, jež se snaží ustavit hierarchii hodnot.

⁸¹ KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk, hodnoty, výchova: kapitoly z filozofie výchovy*. Prešov: ManaCon, 1996, s. 46

⁸² PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2013, s. 91-92

⁸³ Hierarchie hodnot = uspořádaný systém hodnot podle důležitosti; určuje nejjobecnější postoje, životní styl a morálku každého člověka.

⁸⁴ GÖBELOVÁ, Taťána. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, s. 19-20

⁸⁵ Tamtéž

⁸⁶ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*, s. 92

Zatímco detailní popis hodnotového systému současné české mládeže chybí, z výsledků dosavadních studií vyplývá, že se pod vlivem nových politických a ekonomických podmínek české společnosti výrazně odlišuje od stavu před rokem 1989.⁸⁷

4.2 Klasifikace hodnot

Hodnoty se formují a postupně diferencují v průběhu procesu socializace a reflektují kulturu dané společnosti.

Když hovoříme o hodnotách, můžeme mít na mysli jednak všechno, co nám přináší uspokojení a splňuje naše potřeby. Můžeme se také zaměřit pouze na hodnoty v užším slova smyslu, což jsou základní kulturní kategorie, jež odpovídají lidským potřebám, zejména těm etickým a estetickým.⁸⁸

Pokud jde o kategorizaci hodnot, existuje řada různých přístupů. Jejich třídění patří k základní axiologické problematice.

Z psychologického hlediska lze hodnoty dělit na pozitivní a negativní, absolutní a relativní, přímé a nepřímé. Dále podle obsahu na estetické, etické, logické a mnoho dalších druhů.⁸⁹

S. Kučerová uvádí model lidských hodnot podle dimenzí, v nichž člověk prožívá sebe i svět. Hodnoty dělí do tří základních kategorií: přírodní, civilizační a duchovní. Přírodní hodnoty dále dělí do dvou skupin na hodnoty vitální a sociální. Hodnoty vitální, které jsou podněcovány přírodou, jsou projevem naší přirozené tendence udržet, zachovat a rozvíjet život organismu. Jsou spojeny s potřebami tělesné existence, jako je zdraví, zdatnost nebo fyzické blaho. Sociální hodnoty vyjadřují vztahy člověka k ostatním lidem, ale i k sobě samému. Odrážejí potřebu asociace, touhy po družnosti, vzájemnosti a citové odezvě. Člověk tíhne k potřebě být milován, současně touží být uznáván, oceňován a usiluje o uplatnění a úspěch. V této dimenzi hodnot jsou klíčové mezilidské vztahy a city. Civilizační hodnoty jsou podmíněny společenskou organizací a produkty lidské činnosti, které člověku umožňují oprostit se od bezprostřední závislosti na přírodě. Umožňují mu dosahovat užitku a pohodlí a současně přinášejí možnost vytvářet a rozvíjet materiální kulturu. Duchovní hodnoty jsou středem niterní kultury jedince i společnosti, zahrnují tvůrčí sebeuvědomění a sebevyjádření i snahu porozumět smyslu života, rozvoji intelektu, citovému bohatství či duchovní tvorbě.⁹⁰

Podle G. W. Allporta, P. E. Vernona a G. Lindzeye rozeznáváme šest základních kategorií hodnot, z nichž každá zahrnuje různé aspekty lidského života a hodnotových orientací.

⁸⁷ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2013, s. 92

⁸⁸ KUČEROVÁ, Stanislava. *Úvod do pedagogické antropologie a axiologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1990, s. 39

⁸⁹ HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 192

⁹⁰ KUČEROVÁ, Stanislava. *Úvod do pedagogické antropologie a axiologie*, s. 43-44

Patří mezi ně teoretické hodnoty zahrnující touhu a úsilí po získávání znalostí a poznání, ekonomické hodnoty zaměřující se na získávání majetku, peněz a finanční stability, estetické hodnoty, týkající se vnímání krásy, harmonie a estetického vzhledu. Dále uvádějí sociální hodnoty, které jsou spojovány s mezilidskými vztahy, jako je kooperace, altruismus, rodinné soužití a přátelství. Další kategorií jsou hodnoty politické, zabývající se dosahováním vlivu a moci v rámci politického prostředí. Poslední kategorií jsou hodnoty spojené s náboženstvím.⁹¹

V. Frankl rozděluje hodnoty do tří okruhů: zážitkové, tvořivé a postojoyé. Zážitkové hodnoty jsou spojené s našimi osobními zážitky a emocemi, obohacují náš život a přinášejí nám radost a potěšení. Tvořivé hodnoty souvisejí s naší schopností aktivně ovlivňovat a přetvářet okolní svět. Projevujeme je svou vlastní aktivitou a činností, při které upravujeme, tvoříme a transformujeme své okolí. Může se jednat jak o kladné, tak i záporné hodnoty. Postojoyé hodnoty vyjadřují naši základní orientaci, přesvědčení a postoje k určitým aspektům života, formují naše postoje, reakce a rozhodování ve vztahu k okolnímu světu.⁹²

M. Rosenzweig rozlišuje dvě základní stanoviska při třídění životních hodnot: primární a sekundární hodnoty a hodnoty individuálního a občanského života. Primární, taktéž prvotní hodnoty jsou ty, které mají bezprostřední význam pro uchování života. Patří mezi ně zdraví, dostatek potravin či pocit bezpečí. Sekundární neboli druhotné hodnoty jsou rovněž důležité, avšak jejich získání závisí na zajištění hodnot primárních. Do této skupiny mohou spadat hodnoty jako je zábava nebo cestování, které jsou často závislé na dostatečném zajištění primárních potřeb (zdraví či pocit bezpečí). Hodnoty individuálního života se zaměřují na osobní chování a jednání, zatímco hodnoty občanského života se týkají interakce jedince se společností. Pod hodnotami individuálního života si lze představit poctivost, čestnost, pravdomluvnost či štěstí. Do hodnot občanského života spadá osobní a občanská svoboda, svoboda projevu nebo vyjádření vlastního politického názoru.⁹³

M. Rosenzweig a V. Brožík vymezují také pojem „*kulturní hodnoty*“. Samotný termín napovídá, že se jedná o hodnoty, která jsou v určitém ohledu specifické, což znamená, že jsou ve sféře hodnot zvláštním fenoménem. Jedná se o skupinu hodnot, kterou reprezentují například hodnoty umělecké.⁹⁴

Slovo „*kultura*“ má svůj původ v latinském termínu „*kulturale*“, což by se dalo přeložit jako obdělávání pole. Pod pojmem kultura si lze představit všechny lidské výtvoř,

⁹¹ GÖBELOVÁ, Taťána. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, s. 47

⁹² Tamtéž

⁹³ ROSENZWEIG, Milan. *Životní hodnoty: Příručka pro učitele občanské výchovy*. Praha: Komenium, 1991, s. 14

⁹⁴ BROŽÍK, Vladimír. *Hodnoty a významy*. Bratislava, 1985, s. 75

od hmotných artefaktů, jako jsou umělecká díla či architektura, až po duchovní výtvoř, jako jsou jazyk, náboženství a tradice. Tyto výtvoř tvoř pokladnici kulturních hodnot, které formují naši identitu. Kulturní hodnoty jsou klíčovými pilíři lidského rozvoje a společenského pokroku. Dělaví nás vzdělanými lidmi a přispívaví k naší osobní i společenské identitě.⁹⁵

4.3 Funkce hodnot

Rozlišujeme dvě základní funkce hodnot – individuální a sociální, z nichž každá má svůj specifický vliv a účel. Individuální funkce se soustředí na potřeby jedince, zatímco sociální funkce se zaměřuje na interakci a stabilitu společnosti jako celku.

Individuální funkce hodnot se zabývaví dvěma hlavními oblastmi – adaptací na prostředí a individuálním růstem. Tyto aspekty pomáhaví jedincům přizpůsobit se fyzickým a sociálním podmínkám a posilují jejich osobní rozvoj. Hodnoty s individuální funkcí slouží jako kritéria usnadňující orientaci v nových situacích. Jsou to normy a vzory chování, které jedinec přijímá zejména během procesu socializace.⁹⁶

Sociální funkce hodnot lze rozdělit do dvou oblastí – sociální integrace a sociální racionalizace. Funkce sociální integrace napomáhá prevenci deviantního chování a udržení sociální stability. Jedinci se tak stávaví součástí společnosti a přijímaví její hodnoty. Funkce sociální racionalizace zastává klíčovou roli v dynamice společnosti tím, že na základě různorodých zájmů jednotlivých skupin v rámci společnosti vytvářaví hodnoty pro celou společnost, aby byly přijatelné pro co nejširší spektrum lidí.⁹⁷

4.4 Výchova k hodnotám z hlediska pedagogiky

J. Průcha a E. Walterová vymezují hodnoty jako „*subjektivní ocenění nebo míru důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům, symbolům, jiným lidem aj*“⁹⁸. E. Walterová dále charakterizuje výchovu k hodnotám jako „*záměrné působení na žáka, jeho představy, postoje a jednání s cílem dovést ho do stavu, kdy bude schopen zdokonalovat sám sebe, to vše v souladu s obecně uznávanými zásadami etiky*“⁹⁹.

Z pedagogického hlediska existuje několik významných a důležitých aspektů. Prvním z nich je pochopení hodnotových systémů mládeže, což může být klíčové pro úspěšné vedení a výchovu mladé generace. Druhým důležitým bodem je uznání vzdělání jako společenské

⁹⁵ ROSENZWEIG, Milan. *Životní hodnoty: Příručka pro učitele občanské výchovy*. Praha: Komenium, 1991, s. 16-18

⁹⁶ GÖBELOVÁ, Taťána. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, s. 17-18

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2013, s. 91

⁹⁹ Tamtéž

hodnoty. Tato perspektiva zdůrazňuje význam, který společnost přikládá vzdělání nejen pro jednotlivce, ale i pro celkový rozvoj společnosti. Třetím bodem je integrace hodnot a postojů do cílů a obsahu vzdělávacích programů. Vzdělávání by mělo nejen předávat znalosti, ale také formovat hodnoty a postoje učitelů i žáků. Pedagogický význam těchto bodů spočívá v tom, že správné pochopení a aplikace těchto principů může vést ke kvalitnějšímu vzdělávání a přípravě mladých lidí na jejich budoucí role ve společnosti.¹⁰⁰

Hodnoty hrají v procesu výchovy centrální roli, neboť slouží jako základní principy, na nichž je výchova postavena. Výchovné procesy jsou zaměřeny na předávání, formování a naplňování hodnot. Samotná výchova svou podstatou představuje proces, který směřuje k posilování a upevňování hodnot. Hodnoty tak nejsou pouze cílem, nýbrž také prostředkem výchovy, jsou neoddělitelně spojeny s celým procesem vzdělávání a formování osobnosti.¹⁰¹

Hodnotová výchova má široké spektrum výkladů a interpretací. Za výchovu k hodnotám můžeme považovat jakoukoliv výchovu, která směřuje k naplnění výchovných cílů. Je chápána jako mravní výchova, etická výchova nebo výchova charakteru, ale také jako výchova k morálním povinnostem, k získávání hodnotových postojů a přesvědčení nebo jako výchova k umění správně hodnotit.¹⁰²

Mezi hlavní cíle hodnotové výchovy patří poznávání, rozvíjení a porozumění vlastním hodnotám, vytváření hodnotové orientace a priorit, cit pro hodnoty nebo schopnost řešit hodnotová dilemata. Celkově lze tedy konstatovat, že hodnotová výchova je klíčovým prvkem vzdělávacího procesu, který posiluje morální a mravní vědomí jednotlivců a napomáhá jim orientovat se ve společnosti a v každodenním životě.¹⁰³

Podle S. Kučerové se studium procesu hodnocení a tvorby hodnot stává základem pro teorii výchovy, jelikož účinná výchova může probíhat pouze na základě hodnotového přístupu. Výchova plní ve společnosti funkci přenosu objektivních hodnot. Objektivní hodnoty jsou ty, které lze považovat za významné a platné nezávisle na subjektivním vnímání jednotlivců. Výchova hraje hlavní roli v jejich upevňování a předávání z generace na generaci. Výchova má rovněž klíčovou roli v zachování a dalším rozvoji kultury tím, že přenáší hodnoty, které jsou považovány za důležité pro fungování společnosti. Tímto způsobem přispívá k zachování její kontinuity a stability a napomáhá formovat kulturní identitu.¹⁰⁴

¹⁰⁰ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2013, s. 91-92

¹⁰¹ GÖBELOVÁ, Taťána. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, s. 10-11

¹⁰² Tamtéž, s. 11

¹⁰³ Tamtéž, s. 12

¹⁰⁴ KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk, hodnoty, výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: ManaCon, 1996, s. 49

4.5 Hodnoty a hodnotové orientace žáků ZŠ

Hodnoty lze chápat jako výraz subjektivity člověka a nedílnou součást jeho osobnosti. Spolu s potřebami, zájmy a postoji tvoří motivaci k jednání jedince a určují jeho směr. Nositelem dynamiky a reprodukce hodnotového systému společnosti jsou zejména mladé generace. Mládež přejímá a transformuje hodnoty, které mají reprodukční charakter a jsou stále aktuální v sociálních subsystémech společnosti. Tímto procesem přispívá jednak k adaptaci obecně uznávaného hodnotového systému na měnící se podmínky a aktuální stav společnosti, jednak k vytváření hodnot, které odpovídají jejím současným potřebám a výzvám, včetně jejího postavení v globálním kontextu.¹⁰⁵

V této podkapitole se zaměříme na hodnoty a hodnotové orientace mládeže ve věku 6-15 let, tedy žáků navštěvujících základní školu. Hodnoty, utvářející osobnost žáka, lze rozdělit na pět tematických okruhů: rodina, kamarádi, škola, volný čas a média, přičemž všechny tyto fenomény patří rovněž mezi základní socializační činitele.

Instituce rodiny má pro formování hodnot dětí prakticky nezastupitelný význam. Rodina je považována za nejdůležitější sociální instituci, která tvoří základní stavební kámen struktury společnosti. Poskytuje dětem prostředí, v němž dochází k uspokojování potřeb, které jsou pro úspěšný průběh socializace a vytváření hodnot rozhodující. Jednotlivé rodiny vycházejí z odlišných modelů a forem způsobu života, hodnotových orientací a názorů, což se může odvíjet od profese rodičů, jejich světového názoru, politického a náboženského smýšlení a od celé řady dalších faktorů. V dnešní době je sociokulturní úroveň rodiny spojována zejména se vzděláním rodičů. Úroveň jejich dosaženého vzdělání značně ovlivňuje životní styl rodiny i formování hodnotového žebříčku, který přenášejí na své potomky.¹⁰⁶

Rodiče jsou pro děti ve věku 6-15 let významnou autoritou a mravním vzorem. V tomto období děti často napodobují jejich chování a postoje a vnímají je jako hlavní autoritu při formování nejen své osobnosti, ale také svého hodnotového systému. S postupujícím věkem však vliv rodičů postupně klesá, zatímco vliv vrstevníků a kamarádů se zvyšuje, a to ve většině oblastí života. Tento trend je přirozený, neboť s dospíváním se děti začínají postupně osamostatňovat a hledají svou vlastní identitu. Začínají se více identifikovat s vrstevníky a hledají svou vlastní cestu nezávisle na rodičích. Nicméně i v pozdějším věku mají rodiče stále ještě vliv na své děti, i když možná méně zjevný, než tomu bylo dříve. Jejich výchovné praktiky

¹⁰⁵ SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000, s. 64-65

¹⁰⁶ BOCAN, M., H. MAŘÍKOVÁ, A. SPÁLENSKÝ. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let*. Výzkumná zpráva. [online]. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2011, s. 25-26 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/vyzkum_hodnotove_orientace_u_deti.pdf

a hodnotové přesvědčení mohou i nadále ovlivňovat rozhodování a chování dětí, ať už vědomě či nevědomě.¹⁰⁷

Kamarádi a spolužáci hrají v životě dětí důležitou roli. Na rozdíl od rodičů, kteří často fungují jako vzor a autorita, kamarádi slouží spíše jako zdroj inspirace a podpory v ne zcela zásadních věcech a situacích. Přestože kamarádi nejsou vždy přímými vzory jako rodiče, jejich chování a postoje mohou rovněž působit na formování hodnot svých vrstevníků. Děti se mohou inspirovat chováním svých kamarádů a přijímat určité hodnoty, které vidí ve svém okolí. Je třeba si však uvědomit, že vliv kamarádů může mít své pozitivní i negativní stránky.¹⁰⁸

Škola je po rodině a vrstevnících dalším významným faktorem podílejícím se na utváření hodnot dítěte. Vstup dítěte do školního prostředí je jedním z klíčových okamžiků v jeho životě, který značně ovlivní jeho další vývoj. Škola není pouze vzdělávací institucí, ale také prostředím, kde dochází k formování osobnosti a osvojování si společenských norem a hodnot. Jedním z důležitých aspektů školního prostředí je role učitele jako hodnotící autority. Zatímco v rodině je hodnocení dítěte založeno spíše na emocionální bázi a lásce rodičů, ve škole se dítě poprvé setkává s objektivním hodnocením své osoby učitelem. Toto hodnocení může ovlivnit sebevědomí a sebeuvědomění dítěte a může mu pomoci lépe porozumět jeho silným stránkám a oblastem, které je třeba rozvíjet.¹⁰⁹

Čtvrtým faktorem působícím na utváření hodnot mládeže je volný čas, neboť je důležitou součástí života každého člověka ve všech etapách jeho života. Je to čas, kdy mají mladí lidé možnost objevovat sami sebe, svět kolem sebe a navazovat vztahy s ostatními vrstevníky. Zvláště v mládí má volný čas největší potenciál pro osobní růst a rozvoj. Mládež by měla mít přístup k různorodým aktivitám a prostředím, které podporují zdravý rozvoj a utváření pozitivních hodnot a postojů.¹¹⁰

V neposlední řadě je třeba zmínit roli médií, jako dalšího neméně důležitého faktoru, jenž působí na formování hodnot mládeže. Pod pojem média si lze představit hromadné sdělovací prostředky, jakými jsou především televize, internet a tisk, mající za úkol přenášet informace a poskytovat zábavu. Média fungují také jako nástroj socializace a manipulace. Je zřejmé, že média nepůsobí izolovaně, nýbrž v interakci s dalšími výše zmíněnými faktory socializace. Tím se vytváří kontext, v němž se hodnoty formují a vyvíjejí. Důležitým aspektem

¹⁰⁷ BOCAN, M., H. MAŘÍKOVÁ, A. SPÁLENSKÝ. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let*. Výzkumná zpráva. [online]. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2011, s. 44-45 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/vyzkum_hodnotove_orientace_u_deti.pdf

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 155-158

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 60

¹¹⁰ Tamtéž, s. 69

je také neomezený přístup k médiím, tedy k různorodým informacím a zábavě. To však přináší i riziko šíření lživých informací a negativních vlivů na život jednotlivců, zejména dětí a mládeže. Internet jako součást mediálního prostředí má zvláště významný vliv, neboť se stal nejen zdrojem informací a zábavy, ale také prostředkem pro komunikaci a tvorbu sociálních vztahů. Celkově lze tedy konstatovat, že média mají v dnešní době vlivnou roli na formování hodnot mládeže a je důležité věnovat pozornost jejich obsahu a dopadům na jednotlivce i společnost jako celek.¹¹¹

Životní postoje a hodnoty jsou úzce spojeny s procesem socializace, který zahrnuje začleňování jedince do dané společnosti a formování jeho osobnosti v souladu s kulturními normami a očekáváními. Během tohoto procesu jedinec přijímá hodnoty, normy chování, názory a postoje, které jsou považovány za přijatelné a důležité v dané společnosti. Tento proces má počátek již v dětství, kdy jedinec začíná internalizovat zásady a hodnoty předávané rodinou, školou, vrstevníky a dalšími sociálními institucemi. Dětství je klíčovým obdobím pro formování základních hodnot a postojů, které budou ovlivňovat jeho životní postoje i v dospělosti. Socializace neprobíhá pouze v dětství, ale pokračuje po celý život jedince. Během dospívání a dospělosti dochází k dalšímu formování a upřesňování hodnot a postojů v reakci na nové životní zkušenosti, interakce s různými sociálními skupinami a změny prostředí. Proces socializace není statický, nýbrž dynamický, je také proměnlivý v čase a pod vlivem různorodých faktorů. Jelikož se společnost neustále vyvíjí, mění se tím i hodnoty a postoje, které jsou považovány za relevantní a důležité.¹¹²

Výzkum hodnotových orientací představuje jednu z největších výzev pro sociology a psychology, neboť se jedná o široce prolínající se oblast, která je ovlivňována mnoha faktory. Jedna z hlavních obtíží spočívá v komplexnosti této problematiky, která zahrnuje mnoho různorodých aspektů lidského chování a vnímání. Rodinné prostředí hraje klíčovou roli ve formování hodnotových orientací jedince. Hodnoty a postoje, které přebíráme z rodinného prostředí v dětství, mohou silně ovlivnit naše názory a přesvědčení, jež zaujímáme v dospělosti. Dalším důležitým faktorem jsou naše postoje k nejbližšímu sociálnímu okolí a k životu samému. Naše interakce s rodinou, přáteli, kolegy v práci a ostatními členy společnosti ovlivňují naše hodnoty a postoje a mohou nám pomoci formovat náš pohled na svět.¹¹³

¹¹¹ BOCAN, M., H. MAŘÍKOVÁ, A. SPÁLENSKÝ. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let*. Výzkumná zpráva. [online]. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2011, s. 92-95 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/vyzkum_hodnotove_orientace_u_deti.pdf

¹¹² Tamtéž, s. 118

¹¹³ Tamtéž, s. 151

5 Témata region a tradice v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

Regionální tradice tvoří nedílnou součást identity každé společnosti. Tyto tradice představují dědictví, které formuje charakter daného regionu a jeho obyvatel. Jsou to zvyky, které se předávají z generace na generaci. Skrze regionální tradice se vyprávějí příběhy minulosti, zachovávají se místní zvyky, slavnosti a obyčeje. V kontextu vzdělávání pomáhají tyto tradice žákům lépe porozumět kulturním, historickým a tradičním hodnotám.

V této kapitole se zaměříme na analýzu témat region a tradice v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Prozkoumáme, jak jsou tato témata reflektována a jaký význam a místo jim Rámcový vzdělávací program přisuzuje v procesu vzdělávání na základních školách.

5.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) je kurikulární dokument. „*Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní. Státní úroveň představují rámcové vzdělávací programy, které vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy, podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách.*“¹¹⁴

Oba typy dokumentů, jak rámcové, tak i školní vzdělávací programy, jsou veřejně přístupné a poskytují informace o obsahu a organizaci vzdělávacího procesu. Tím umožňují pedagogické i nepedagogické veřejnosti lépe porozumět vzdělávacímu systému a jeho cílům.

RVP ZV je členěn do čtyř základních částí (A-D). Část A se věnuje vymezení RVP ZV v systému kurikulárních dokumentů, popisuje principy a tendence ve vzdělávání, které RVP ZV navozuje a podporuje. Část B je zaměřena na charakteristiku základního vzdělávání. Část C uvádí pojetí a cíle základního vzdělávání, klíčové kompetence, vzdělávací oblasti, průřezová témata a rámcový učební plán. Poslední část, část D, vymezuje vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků nadaných a mimořádně nadaných. Dále vymezuje materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky pro uskutečňování RVP ZV a zásady, podle nichž se zpracovává, vyhodnocuje a upravuje školního vzdělávacího programu.¹¹⁵

¹¹⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021, s. 5. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>

¹¹⁵ Tamtéž, s. 2-3

RVP ZV je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Každá z těchto oblastí je tvořena jedním nebo více vzdělávacími obory, které jsou obsahově blízké a vzájemně propojené. Tento přístup umožňuje systematické uspořádání vzdělávacího obsahu a jeho logickou strukturu. Každá vzdělávací oblast obsahuje svou charakteristiku, cílové zaměření a vymezení vzdělávacího obsahu jednotlivých vzdělávacích oborů. Ten je tvořen očekávanými výstupy a učivem.¹¹⁶

5.2 Vzdělávací obor Výchova k občanství

Praktická a didaktická část této diplomové práce je zaměřena především na vzdělávací obor *Výchova k občanství*, jenž spadá do vzdělávací oblasti s názvem *Člověk a společnost*. Z tohoto důvodu je důležité v rámci RVP ZV stručně vymezit i tento obor.

Cílem vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* je poskytnout žákům znalosti a dovednosti, které jim umožní aktivní účast a zapojení se do života v demokratické společnosti. Tvoří ji dva vzdělávací obory – Dějepis a Výchova k občanství.

Vzdělávací obor *Výchova k občanství* má za úkol podporovat rozvoj občanského a právního povědomí žáků, posilovat jejich smysl pro osobní i občanskou odpovědnost, učit je respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla, přebírat odpovědnost za vlastní názory a mnoho dalšího.¹¹⁷ Pro druhý stupeň základního vzdělávání je vzdělávací obsah rozdělen do pěti tematických okruhů: Člověk ve společnosti; Člověk jako jedinec; Člověk, stát a hospodářství; Člověk, stát a právo; Mezinárodní vztahy, globální svět.

5.3 Témata region a tradice v RVP ZV

V RVP ZV se s tématem region setkáváme v několika vzdělávacích oblastech a oborech. Již na prvním stupni základního vzdělávání se žáci seznamují s pojmem region prostřednictvím vzdělávacího oboru *Člověk a jeho svět*. Téma je zahrnuto hned do dvou tematických okruhů. V rámci okruhu *Místo, kde žijeme*, se žáci seznamují s regiony České republiky. Druhý okruh s názvem *Lidé a čas* obsahuje očekávaný výstup, na jehož základě by měli být žáci schopni vyjmenovat významné události týkající se regionu, v němž žijí. V rámci tohoto okruhu je téma vymezeno také v části učivo – žáci by měli být seznámeni s regionálními památkami.

Je třeba zdůraznit, že očekávané výstupy jsou závazné a stanovují úroveň, které by měli všichni žáci prostřednictvím výuky dosáhnout. Naopak učivo vymezené v RVP ZV je pouze školám doporučeno a nemusí být zcela závazně zahrnuto do vzdělávacího procesu. Učivo je

¹¹⁶ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021, s. 14. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznacenyimi-zmenami.pdf>

¹¹⁷ Tamtéž, s. 56

organizováno do jednotlivých tematických okruhů a slouží jako prostředek k dosažení stanovených očekávaných výstupů.¹¹⁸

Na vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět* navazuje svým vzdělávacím obsahem oblast *Člověk a společnost*. Téma region je obsaženo v rámci vzdělávacího oboru *Výchova k občanství* v tematickém celku *Člověk ve společnosti*. I v tomto případě se nachází v sekci učivo společně s tématy naše obec a kraj. Skrze tento vzdělávací obsah by měli být žáci seznámeni nejen s významnými institucemi, se zajímavými a památnými místy, významnými rodáky, ale také s místními tradicemi, jež tvoří nedílnou součást našeho kulturního dědictví.

Přesahy této vzdělávací oblasti se mohou promítat i do jiných vzdělávacích oblastí a oborů. Jedním z nich je vzdělávací obor *Zeměpis*, spadající do oblasti *Člověk a příroda*. *Zeměpis* má přímou vazbu zejména díky jeho společenskovední části, která se zabývá lidskou interakcí s přírodním a sociálním prostředím, včetně zkoumání regionálních charakteristik, geografických podmínek a kulturních tradic daného území. Takové propojení umožňuje žákům hlouběji porozumět vztahům mezi člověkem a jeho okolím a rozvoji geografického a kulturního povědomí.

V oboru *Zeměpis* je téma region zastoupeno nejfrekventovaněji. Setkat se s ním můžeme zejména v rámci dvou tematických okruhů – *Regiony světa* a *Česká republika*. Žáci se tak seznamují s pojmem region jak na národní, tak i mezinárodní úrovni. Zaměříme-li pozornost na tematický okruh *Česká republika*, region je zde součástí hned několika očekávaných výstupů. Žák by měl být schopen identifikovat a popsat místní region v závislosti na tom, kde žije nebo navštěvuje školu. Dále by měl být schopen posoudit různé charakteristiky regionu, přírodní, hospodářské a kulturní poměry. V učivu je region vymezen hned ve dvou bodech – místní region a regiony České republiky. Místním regionem rozumíme území zahrnující blízké okolí, v němž žák žije nebo chodí do školy, stejně tak prostředí, se kterým je žák dennodenně ve styku. Žáci se tak naučí identifikovat a popsat charakteristiky místního regionu, včetně jeho geografických, hospodářských a kulturních rysů.

Učivo o regionech České republiky rozšiřuje pohled žáků na jejich různorodost v celém státě. Žáci se naučí porovnávat různé části země podle nejrůznějších hledisek, posuzovat rozdíly mezi jednotlivými regiony a porozumět jejich specifickým rysům.

Pojem region je také součástí průřezových témat. Průřezová témata jsou nedílnou a povinnou složkou základního vzdělávání, reprezentují aktuální problémy současného světa a slouží jako prostředek k rozvoji osobnosti žáka, zejména v oblasti postojové a hodnotové.

¹¹⁸ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021, s. 15. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>

Jejich obsah je rozpracován do tematických okruhů a nabízí širokou škálu témat pro využití ve výuce. Škola má pravomoc vybrat jednotlivá témata a určit způsob jejich zpracování do vlastních učebních osnov.¹¹⁹

S pojmem region se setkáváme i v rámci průřezových témat *Environmentální výchova* a *Mediální výchova*. Environmentální výchova má za cíl vést žáky k porozumění složitosti vztahů mezi člověkem a životním prostředím. Realizací tohoto průřezového tématu ve výuce by se měli žáci mimo jiné dozvědět několik informací ohledně péče o životní prostředí v místním regionu.¹²⁰ Mediální výchova má za cíl poskytnout žákům základní znalosti a dovednosti související s mediální komunikací a prací s médii. Je zaměřena na rozvoj mediální gramotnosti, což zahrnuje schopnost kriticky a uvědoměle vnímat, interpretovat a vytvářet mediální obsah. Je důležitým prvkem vzdělávání, který napomáhá žákům lépe porozumět fungování moderní společnosti a efektivněji se orientovat v mediálním prostředí. Díky mediální výchově se učí žáci porozumět roli médií v jejich každodenním životě v regionu. Žáci se také dozvídají, jak mohou média ovlivňovat jejich vnímání událostí a informací z blízkého okolí, jakým způsobem formují veřejné mínění a jaké jsou dopady mediálních sdělení na jednotlivce a společnost jako celek.¹²¹

Také s tematikou tradic se v RVP ZV setkáváme hned několikrát. Je součástí občanské kompetence, jež náleží mezi klíčové kompetence. Tato kompetence zdůrazňuje důležitost respektování, ochrany a oceňování našich tradic a kulturního či historického dědictví. „*Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.*“¹²² Cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky těmito kompetencemi. Jejich osvojování je však dlouhodobý proces, který začíná již v předškolním vzdělávání a pokračuje po celou dobu formálního vzdělávání. Jsou provázány, vzájemně se prolínají, jsou multifunkční a mají nadpředmětovou povahu, což znamená, že jsou aplikovatelné v různých oblastech života a vzdělávání. Je zásadní, aby veškerý vzdělávací obsah a aktivity ve škole přispívaly k jejich rozvoji a formování. Tímto způsobem mohou žáci získat dovednosti a znalosti potřebné do dalších fází života a k úspěšnému a plnohodnotnému zapojení se do společnosti.¹²³

Jak již bylo uvedeno výše, téma tradice je společně s tématem region součástí doporučeného učiva u tematického okruhu *Člověk a společnost*, spadajícího do vzdělávacího

¹¹⁹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021, s. 132. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznacenyymi-zmenami.pdf>

¹²⁰ Tamtéž, s. 141

¹²¹ Tamtéž, s. 144

¹²² Tamtéž, s. 10

¹²³ Tamtéž

oboru *Výchova k občanství*. Žáci by měli být seznámeni s místními a kulturními tradicemi regionu, v němž žijí nebo navštěvují školu. Žáci se s tématem lidových tradic a zvyků mohou setkat také v předmětech, realizovaných v rámci vzdělávacího oboru *Člověk a svět práce*. Tradice jsou součástí dvou průřezových témat. Prvním z nich je *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*, které prolíná všemi vzdělávacími oblastmi a prostupuje celým základním vzděláváním. Toto průřezové téma zdůrazňuje vzdělávání z evropské perspektivy, podporující globální uvažování a mezinárodní porozumění. Téma tradice je součástí tematického okruhu *Evropa a svět nás zajímá*, jenž se mimo jiné zabývá různými aspekty evropské kultury, jako jsou lidová slovesnost, zvyky a tradice.¹²⁴

Druhým z nich je průřezové téma *Multikulturní výchova*, díky němuž mají žáci možnost seznámit se s odlišnostmi nejrůznějších kultur, včetně jejich tradic, což jim pomáhá lépe pochopit jejich vlastní kulturní identitu, tradice a hodnoty.¹²⁵

V závěru této kapitoly lze konstatovat, že témata region a tradice mají v rámci vzdělávacího procesu významné místo, neboť propojují různé vzdělávací oblasti a obory. Žáci jsou seznamováni s regionálními a kulturními tradicemi, geografickými charakteristikami svého okolí a s regionálními specifiky České republiky i okolního světa. Vzdělávací proces je tak obohacen o pohled na pestrou paletu kultur, tradic a hodnot, které formují společnost a všechny její členy.

¹²⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021, s. 137. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznacenyimi-zmenami.pdf>

¹²⁵ Tamtéž, s. 139

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Region Prostějovsko, ležící v srdci Moravy, je oblastí bohatou na regionální tradice. Tyto tradice odrážejí historii, kulturu a charakter této malebné části České republiky. Významnou roli hraje na Prostějovsku folklor. Lidové písně, tance a kroje představují živý obraz místního života. Hanácký dialekt, typický pro tuto oblast, navíc dodává místním folklorním projevům jedinečný a autentický charakter. Pravidelně konané kulturní akce a festivaly, které přinášejí radost a veselí do každodenního života, slouží nejen k zachování regionálních tradic, ale také k jejich sdílení s místními obyvateli. Obyvatelé Prostějovska ctí své kulturní dědictví a starají se o jeho přenos na další generace. Regionální tradice na Prostějovsku jsou živým a důležitým prvkem jeho kulturní mozaiky. Jsou to nitky, které spojují minulost s přítomností a vytvářejí jedinečný charakter této malebné moravské krajiny.

Praktická část diplomové práce je zaměřena především na největší kulturní akci prostějovského regionu – *Hanácké slavnosti*. Tento folklorní festival, tradičně spojovaný s prostějovskými hody, má dlouholetou tradici, jelikož je pořádán již od roku 1983. Největší slavnost ve městě tradičně doprovází lidový jarmark, bohatý dvoudenní kulturní program a přehlídka hanáckých souborů.

6 Metodická stránka praktické části

Práce na praktické části probíhala ve dvou fázích. Nejprve jsme oslovili prostřednictvím krátkého dotazníku učitele občanské výchovy na 2. stupni základních škol napříč celým regionem, abychom zjistili, zda a do jaké míry se touto tematikou ve výuce zabývají. Součástí dotazníkového šetření byla otázka, zda by měli učitelé zájem o vypracování modelové hodiny s příslušnými didaktickými materiály na téma Hanáckých slavností, kterou by mohli v budoucnu použít jako námět do své výuky. Na základě výsledků vyplývajících z dotazníkového šetření byl vytvořen návrh modelové hodiny s názvem *Kouzlo Hanáckých slavností: Objevujeme regionální tradice*. Téma, které je v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání, spadá do vzdělávací oblasti Člověk a společnost, konkrétně do tematického okruhu s názvem Člověk ve společnosti.

Druhou fází bylo ověření funkčnosti této modelové hodiny v reálném školním prostředí. Pro realizaci aktivit z navržené modelové výuky byla vybrána jedna z prostějovských základních škol. Výuka probíhala ve dvou paralelních třídách 6. ročníku. Obě třídy byly zapojeny do aktivit, které byly součástí modelové hodiny. Cílem bylo získat zpětnou vazbu od žáků a pedagogů, analyzovat průběh výuky a zhodnotit, zda navržený model přináší

očekávané výsledky. Během této fáze byla sledována především efektivita vzdělávacích metod a zájem žáků o probíranou látku. Získaná data měla sloužit k dalšímu zdokonalení modelu navržené výuky a poskytnout ucelený pohled na jeho praktickou aplikaci v reálném školním prostředí.

6.1 Cíl praktické části

Praktická část má za cíl zmapovat problematiku zařazení tematiky Hanáckých slavností do výuky na 2. stupni základních škol v okrese Prostějov, zejména ve výuce občanské výchovy. Cílem šetření je zjistit, zda a jak jsou Hanácké slavnosti integrovány do vzdělávacího procesu na daných školách, v jakém ročníku je tato tematika zařazována do výuky, jakým způsobem je problematika zastoupena ve školních vzdělávacích programech jednotlivých škol, jaké metody a formy učitelé volí a zda využívají nějaké předem připravené modelové hodiny a didaktické materiály.

Na základě získaných dat bude provedena analýza současné situace a zhodnocena úroveň začlenění tematiky Hanáckých slavností do výuky občanské výchovy na 2. stupni základních škol v okrese Prostějov.

6.2 Charakteristika zkoumané problematiky

Impulzem k výzkumu této problematiky byly výsledky dotazníkového šetření provedeného v roce 2022, které byly integrovány do autorčiny bakalářské práce.¹²⁶ Výzkumné šetření bylo realizováno mezi žáky 8. a 9. ročníků základní školy a žáky odpovídajících ročníků gymnázia s cílem srovnat jejich znalosti a získat informace o tom, jaká je obecná úroveň znalostí žáků o těchto slavnostech, jakožto významné kulturní události prostějovského regionu. Druhým výzkumným cílem bylo zjistit, jak žáci ve vybraných ročnících vnímají Hanácké slavnosti a jaký k nim mají vztah.

Šetření se zúčastnily dvě třídy nižšího gymnázia s počtem 39 respondentů a třídy 8. a 9. ročníků s počtem 72 respondentů. Celkový počet zúčastněných žáků navštěvujících základní školu a gymnázium činil 111 respondentů. Pro získání výsledků byl vytvořen polostrukturovaný dotazník, který obsahoval celkem 17 položek, z toho 9 položek týkajících se průběhu, historie, tradic a zvyků, které jsou spojovány s Hanáckými slavnostmi. U těchto položek měli žáci prokázat úroveň svých znalostí. Z výsledků šetření vyplynulo, že žáci disponují relativně dobrými znalostmi o těchto místních kulturních slavnostech, jelikož 64,6 %

¹²⁶ ŘÍHOVÁ, Monika. *Svátky a slavnosti na Prostějovsku*. Olomouc, 2022. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta.

žáků základní školy a 65,8 % žáků navštěvujících gymnázium odpovědělo na tyto otázky správně. Na základě získaných dat však nebylo možné zcela jednoznačně určit, zda žáci navštěvující gymnázium disponují lepšími znalostmi o Hanáckých slavnostech než žáci navštěvující základní školu a naopak, jelikož procentuální rozdíl mezi oběma skupinami nebyl významný, činil pouhé 1 %. Z tohoto důvodu nebylo možné vyvodit jasný závěr ohledně toho, která skupina prokázala lepší znalosti o Hanáckých slavnostech¹²⁷.

Dalším výsledkem šetření bylo zjištění, že žáci vnímají nedostatečnou pozornost věnovanou tomuto kulturnímu fenoménu ve školní výuce, což uvedlo 64,1 % gymnazijních žáků a 58,3 % žáků ze základní školy. Zajímavým aspektem bylo také zjištění, že žáci vyjádřili k Hanáckým slavnostem minimální osobní vztah a ve svých rodinách nedodržují žádné tradice vztahující se k těmto slavnostem, jak uvedlo 89,7 % žáků z gymnázia a 94,4 % žáků navštěvujících 8. a 9. ročník základní školy¹²⁸.

Výsledky dotazníkového šetření posloužily jako impulz k hlubšímu zkoumání dané problematiky, s cílem pochopit příčiny nízkého začlenění této tematiky do výuky a navrhnout řešení, jak efektivně mohou být Hanácké slavnosti integrovány do vzdělávání, a tím i zlepšen vztah žáků k tomuto kulturnímu fenoménu.

¹²⁷ ŘÍHOVÁ, Monika. *Svátky a slavnosti na Prostějovsku*. Olomouc, 2022. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta.

¹²⁸ Tamtéž

7 Dotazníkové šetření

Realizované dotazníkové šetření bylo prováděno jako předvýzkum s cílem získat přehled o postoji učitelů občanské výchovy k tématu Hanáckých slavností a zjistit, zda je tato problematika integrována do vzdělávacího procesu na základních školách. Výsledky tohoto předvýzkumu nám posloužily jako základ pro návrh modelové hodiny zabývající se tématem Hanáckých slavností. Prostřednictvím šetření jsme získali počáteční informace a zpětnou vazbu od učitelů ohledně jejich postojů k začleňování této regionální tematiky do vzdělávacího procesu. Následně jsme na základě těchto výsledků vypracovali návrh modelové hodiny, jenž reflektuje potřeby a zájmy učitelů, které byly zjištěny prostřednictvím dotazníkového šetření. Účelem vytvoření návrhu modelové hodiny bylo poskytnout pedagogům konkrétní materiály a postupy vedoucí k integraci této regionální tematiky do jejich výuky občanské výchovy.

Je třeba poznamenat, že data z dotazníkového šetření nebyla statisticky zpracována, nýbrž sloužila jako výchozí informace pro tvorbu modelové hodiny a pro získání uceleného obrazu o potřebách a preferencích učitelů ohledně této specifické výukové problematiky.

7.1 Výzkumné otázky a předpoklady

Hlavním cílem práce bylo zhodnotit úroveň začlenění tématu Hanáckých slavností do výuky občanské výchovy na 2. stupni základních škol na Prostějovsku. Stanovení tohoto výzkumného cíle bylo motivováno snahou prověřit míru integrace regionálních tradic, konkrétně tématu Hanáckých slavností, do vzdělávacích obsahů základních škol v okrese Prostějov.

Na základě výše zmíněného cíle byly stanoveny tyto dvě výzkumné otázky:

- 1) V jakém rozsahu se učitelé na 2. stupni základních škol na Prostějovsku věnují výuce tematiky Hanáckých slavností v hodinách občanské výchovy?
- 2) Využívají tito učitelé při výuce tematiky Hanáckých slavností modelové hodiny a předem připravené didaktické materiály?

Následně byly formulovány čtyři výzkumné předpoklady:

Předpoklad č. 1: *Učitelé nedisponují dostatečným množstvím materiálů a informací o výuce Hanáckých slavností, což ovlivňuje jejich schopnost integrovat tuto regionální tematiku do vzdělávacího procesu.*

První výzkumný předpoklad poukazuje na problematiku nedostatečného počtu literatury, informací a vhodných výukových materiálů týkajících se tematiky Hanáckých slavností, což může negativně ovlivnit schopnost učitelů efektivně integrovat regionální tematiku do vzdělávacího procesu a také to může mít vliv na kvalitu výuky a zájem žáků o danou problematiku. Stanovení tohoto předpokladu umožňuje provést analýzu současného stavu. To může případně vést k nalezení vhodných strategií a opatření pro zlepšení situace, jako je vytvoření vhodného a kvalitního didaktického materiálu, který by sloužil učitelům jako podklad do výuky. Existence takového materiálu může zvýšit jejich zájem o výuku tématu Hanáckých slavností a zároveň představuje potenciál pro zlepšení kvality výuky této problematiky.

Předpoklad č. 2: *Učitelé projeví zájem o vytvoření modelové hodiny vzhledem k nedostatku dostupného materiálu k výuce tohoto specifického tématu, což může reflektovat jejich snahu kompenzovat existující nedostatky ve vzdělávacích materiálech.*

Druhý předpoklad vychází z očekávání, že učitelé projeví zájem o vytvoření modelové hodiny, z důvodu nedostatku dostupných materiálů a zdrojů pro výuku tohoto specifického tématu. Učitelé mohou vnímat nedostatek materiálů jako překážku při začleňování této tematiky do výuky a projeví tak zájem o vytvoření modelové hodiny a potřebných didaktických materiálů, které by mohli ve své výuce využít.

Předpoklad č. 3: *Učitelé nepřisuzují význam zastoupení regionálních tradic ve vzdělávání jako zásadnímu a relevantnímu aspektu pedagogické praxe.*

Třetí výzkumný předpoklad se zaměřuje na postoj učitelů k začleňování regionálních tradic do vzdělávání. Očekáváme, že učitelé nebudou přisuzovat význam zastoupení regionálních tradic ve vzdělávání jako zásadnímu a relevantnímu aspektu pedagogické praxe. Předpoklad klade důraz na analýzu postoje učitelů k výuce regionálních tradic a jejich vnímání důležitosti těchto témat v kontextu vzdělávání.

Lze uvést několik možných faktorů, které by mohly vést k důvodům, proč učitelé nezačleňují tematiku regionálních tradic do vzdělávacího procesu. Učitelé mohou považovat zařazení regionálních témat za náročné vzhledem k omezenému času výuky a tlaku na splnění učebních plánů. Může se u nich projevit snaha věnovat více času jiným prioritním vzdělávacím obsahům. Dalším důvodem může být již zmiňovaný nedostatek vhodných materiálů. Pakliže učitelé nemají k dispozici materiály a zdroje k výuce regionálních tradic, mohou považovat zařazení těchto témat za obtížné nebo neprioritní. Někteří učitelé mohou zastávat názor,

že regionální tradice nejsou natolik důležité pro celkový vzdělávací proces, a že by měli upřednostňovat jiná, univerzálnější témata. Pokud učitelé nemají dostatečné znalosti o regionálních tradicích nebo pokud sami nevnímají jejich hodnotu a význam, může se jednat o další důvod toho, proč nezačleňují tato témata do výuky. V neposlední řadě může být problém i v nedostatečné podpoře ze strany vedení školy. Pokud vedení školy neposkytuje dostatečnou podporu a neklade důraz na integraci regionálních témat do vzdělávacího plánu, učitelé mohou mít menší motivaci k tomuto přístupu.

Předpoklad č. 4: *Úroveň angažovanosti učitelů v problematice Hanáckých slavností je ovlivněna jak jejich aprobací, tak délkou praxe, přičemž tyto faktory mohou ovlivnit rozhodnutí učitelů integrovat tuto tematiku do své výuky.*

Čtvrtý předpoklad vychází z očekávání, že aprobace učitelů a délka jejich pedagogické praxe bude mít vliv na jejich angažovanost v problematice výuky tématu Hanáckých slavností. Očekáváme, že tyto faktory mohou mimo jiné ovlivnit rozhodnutí učitelů integrovat tuto tematiku do plánu své výuky. Jedná se o důležitý aspekt, který může objasnit, jak různé osobnostní a profesní charakteristiky učitelů ovlivňují jejich postoj k začleňování regionálních tradic do vzdělávacího procesu.

Aprobovanost učitelů a délka jejich pedagogické praxe mohou mít vliv na jejich angažovanost v problematice integrace Hanáckých slavností několika způsoby. Učitelé s příslušnou aprobací v oboru občanské výchovy mohou mít větší povědomí o důležitosti začleňování regionálních tradic do vzdělávacího procesu a mohou být otevřenější tomu, tuto tematiku pravidelně začleňovat do své výuky. Učitelé s delší pedagogickou praxí mohou být lépe vybaveni pro práci s různorodými tématy a přístupy ve výuce. Mohou mít rozvinutější schopnosti adaptace výukových metod a materiálů na potřeby svých žáků, včetně integrace tematiky regionálních tradic. Mladší učitelé nebo ti s kratší praxí mohou být více otevření novým a inovativním pedagogickým trendům a přístupům. Naopak, učitelé s dlouholetou praxí mohou mít tendenci setrvávat v tradičních metodách výuky. Délka praxe může ovlivnit i míru podpory a motivace učitelů k experimentování se zařazením nových témat do výuky. Učitelé s dlouhou praxí mohou být motivováni stabilitou a osvědčenými učebními osnovami, zatímco mladší učitelé mohou hledat nové způsoby tematického obohacení své výuky. Učitelé s delší praxí mohou mít více zkušeností s konkrétními regionálními tradicemi a událostmi, což může ovlivnit jejich zájem a schopnost začleňovat tyto prvky do výuky.

Celkově lze říci, že aprobace a délka praxe učitelů mohou ovlivnit jejich přístup k integraci regionálních tradic do vzdělávacího procesu tím, že ovlivní jejich povědomí, zkušenosti, otevřenost novým přístupům a motivaci k experimentování s novými tématy.

7.2 Metodika šetření

V této podkapitole bude představena zvolená metodika šetření zahrnující charakteristiku výzkumného souboru, popis postupu při realizaci výzkumného šetření a popis zvolených metod.

7.2.1 Charakteristika výzkumného souboru

Na začátku dotazníkového šetření byl proveden průzkum počtu základních škol v okrese Prostějov. Bylo zjištěno, že v okrese Prostějov je celkem 49 základních škol, z toho 29 je úplných základních škol s 9 postupnými ročníky a zbylých 20 škol je organizováno jako malotřídní školy s 5 postupnými ročníky.

Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na učitele působící na 2. stupni základních škol, tj. 6. – 9. ročník, z tohoto důvodu nás budou zajímat pouze školy vedené jako „úplné základní školy“. Z jejich celkového počtu 29, jak bylo uvedeno výše, se 11 škol nachází přímo ve městě Prostějov a ostatních 18 škol je rozmístěno napříč celým regionem. Pro přehlednost byla sestavena tabulka (příloha č. 1), která obsahuje seznam s názvy těchto škol.

7.2.2 Realizace výzkumného šetření

V další fázi šetření byly prostřednictvím e-mailové korespondence osloveny jednotlivé školy. E-maily, jejichž součástí byl odkaz na dotazník, byly adresovány ředitelům škol nebo přímo učitelům občanské výchovy, pakliže jejich kontaktní údaje bylo možné dohledat na internetových stránkách dané školy. Komunikace prostřednictvím e-mailu byla zvolena z důvodu praktičnosti a rychlosti, a to vzhledem k širokému spektru škol, které jsme zamýšleli oslovit.

Hrozilo však riziko, že ne všechny školy budou ochotny nebo schopny se dotazníkového šetření zúčastnit, a to z několika různých důvodů. Jedním z potenciálních důvodů mohl být nedostatek času na vyplnění dotazníku. Školy mohly být již vytíženy jinými akcemi, testováním či administrativními povinnostmi, což by omezilo jejich ochotu nebo schopnost zapojit se do dotazníkového šetření. V e-mailech jsme se však snažili poukázat na to, že vyplnění dotazníku nezabere učitelům víc než 5 minut jejich času. Dalším rizikem, které bylo třeba brát v potaz bylo, že e-maily mohou být přehlédnuty v důsledku velkého množství příchozí pošty, kterou ředitelé škol a učitelé denně obdrží. S narůstajícím objemem elektronické komunikace může být obtížné udržet přehled a zodpovědět na všechny e-maily včas. Tato situace mohla vést k tomu, že některé e-maily s dotazníkem budou přehlédnuty, a tudíž nebudou zodpovězeny. Abychom minimalizovali tento potenciální problém, snažili jsme se, aby e-maily obsahovaly

jasný a stručný popis účelu dotazníku a jeho důležitosti pro výzkum, což mělo zvýšit pravděpodobnost, že budou včas zodpovězeny.

Všechny tyto potenciální překážky byly brány v úvahu při plánování a provádění šetření, a snažili jsme se s nimi počítat i při interpretaci výsledků.

7.2.3 Použité metody

Při realizaci výzkumného šetření byla použita jedna z kvantitativních metod výzkumu – metoda dotazníku, která patří mezi nejčastěji využívané metody získávání dat v pedagogickém výzkumu. Nelze jej však považovat pouze za specificky pedagogickou techniku, neboť je využíván i v sociologických, demografických, psychologických a dalších výzkumných šetřeních, zabývajících se člověkem.¹²⁹

M. Chráska definuje dotazník jako „soustavu předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba neboli respondent odpovídá“¹³⁰. P. Gavora vymezuje dotazník jako „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí“¹³¹. O. Špaček uvádí, že dotazníkové šetření lze chápat „jako metodu, při které se sbírají data o určité populaci prostřednictvím dotazníku jakožto nástroje – dotazníkové šetření tedy představuje celkové uspořádání výzkumu, dotazník pak nástroj sběru dat“¹³². Podle J. Skalkové „náleží dotazník ke specifickým metodám, používaným ve společenských vědách. Je to metoda, která shromažďování dat zakládá na dotazování osob, charakterizuje se tím, že je určena pro hromadné získávání údajů“¹³³.

Dotazník poskytuje možnost oslovit velké množství respondentů současně stejnou formou, což je klíčové pro jednotný způsob zpracování dat. Nespornou předností dotazníku je rovněž jeho snadná administrace, což umožňuje efektivní sběr dat od velkého počtu respondentů. Stejně jako u jakéhokoli jiného prostředku měření, i dotazník by měl splňovat základní požadavky, které jsou klíčové pro kvalitu sběru dat. Mezi tyto požadavky patří zejména validita, reliabilita a praktičnost.¹³⁴

V dotazníkových šetřeních se můžeme setkat se dvěma základními typy otázek. Místo termínu „otázka“ je však vhodnější používat označení „položka“, neboť některé položky

¹²⁹ PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 2., nezměněn. vyd. Praha: Karolinum, 2011, s. 104

¹³⁰ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vyd. Praha: Grada, 2016, s. 158

¹³¹ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 118

¹³² NOVOTNÁ, Hedvika; ŠPAČEK, Ondřej a ŠTOVÍČKOVÁ, Magdaléna (ed.). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019, s. 143

¹³³ SKALKOVÁ, Jarmila. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu: vysokoškolská učebnice pro stud. filozof. a pedagog. fakult.* 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985, s. 86

¹³⁴ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*, s. 158-165

nemusí mít formu otázky. Prvním typem jsou položky uzavřené (strukturované), u nichž respondent vybírá některou z uvedených možností. Druhým typem jsou položky otevřené (nestrukturované), u nichž naopak respondent odpověď sám vytváří a formuluje.¹³⁵

Námi navržený dotazník (příloha č. 2) obsahoval celkem 14 položek, z toho 8 uzavřených položek, kdy učitelé vybírali jednu nebo více možností odpovědi. U dvou z uzavřených položek měli respondenti možnost zvolit „jiné“. Tyto položky můžeme označit za polouzavřené. Respondenti je mohli volit v případě, že jim nevyhovovala žádná z nabízených možností a měli tak otevřenou možnost volné odpovědi. Součástí dotazníku bylo rovněž 6 otevřených otázek, u nichž mohli doplnit vlastní libovolnou odpověď. Do první otázky doplňovali učitelé název školy, na níž vyučují, další dvě otázky byly zaměřeny na profesní profil učitelů (délka praxe, aprobace). Zbylé otázky již směřovaly na výzkum problematiky zařazení tematiky Hanáckých slavností do jejich výuky.

¹³⁵ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*, s. 158-165

7.3 Výsledky dotazníkového šetření

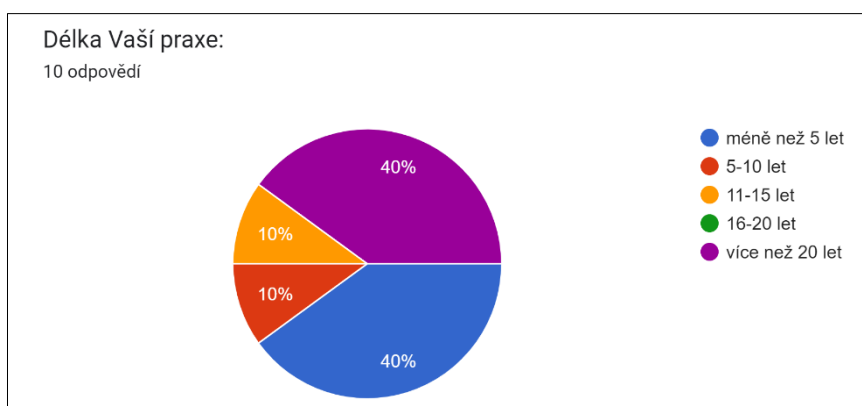
Tato část diplomové práce interpretuje výsledky dotazníkového šetření, které bylo realizováno mezi učiteli občanské výchovy na 2. stupni základních škol v regionu Prostějov. Celkem 10 učitelů z 29 oslovených základních škol se zúčastnilo dotazníkového šetření a poskytlo odpovědi. Výsledky tohoto šetření byly následně analyzovány a zpracovány do grafů, které slouží k vizualizaci získaných dat a usnadnění interpretace výsledků.

položka č. 1: Název základní školy, na které vyučujete

První položka zjišťovala, na které konkrétní škole respondenti vyučují. Tímto způsobem byl získán přehled o tom, které školy poskytly odpovědi a jaký je celkový rozsah zapojení respondentů z celého regionu.

položka č. 2: Délka Vaší praxe

Druhá položka byla zaměřena na délku praxe respondentů v oblasti výuky, přičemž z výsledků vyplynulo, že mezi zúčastněnými učiteli existuje rozmanitost délky jejich praxe. Čtyři učitelé uvedli, že jejich praxe ve školství trvá více než 20 let, což naznačuje, že mají bohaté zkušenosti a dlouhodobý profesní růst. Stejný počet učitelů uvedl, že jejich praxe je nižší než 5 let, z čehož lze usuzovat, že jsou ve svém pedagogickém povolání relativně nováčky. Zbývající dva učitelé mají praxi v rozmezí 5 až 15 let. Rozmanitost délky praxe může ovlivnit přístup k výuce, volbu metodických postupů a schopnost efektivně řešit nejrůznější výukové situace. Tato informace může být klíčová pro porozumění kontextu, v němž výuka probíhá. Učitelé s delší pedagogickou praxí by mohli přinášet bohatší zkušenosti a znalosti, zatímco nováčci by mohli přispět čerstvým pohledem a inovativními přístupy.

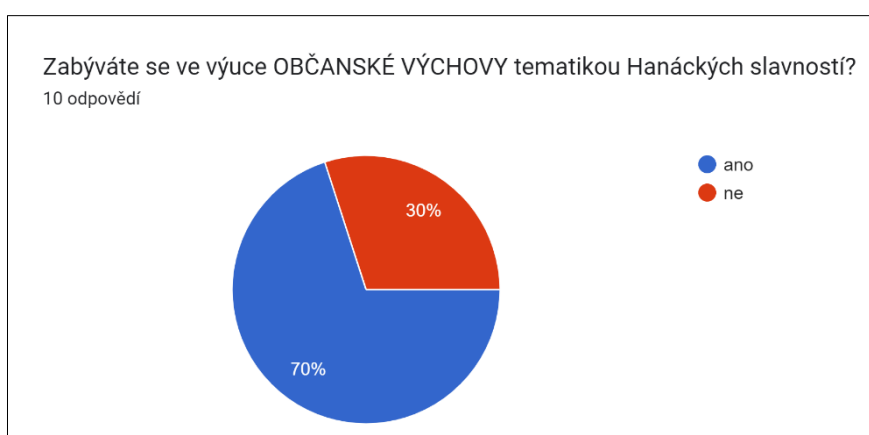
Graf č. 1: položka č. 2

položka č. 3: Jaká je Vaše aprobace?

Třetí položka se týkala aprobace pedagogů v oblasti vzdělávání. Výsledky ukázaly, že většina respondentů, konkrétně 80 %, má aprobaci v oboru občanská výchova, což bylo očekávaným výsledkem, neboť dotazník byl primárně určen učitelům tohoto předmětu působícím na 2. stupni základních škol. Nejčastější kombinací aprobace byla občanská výchova a český jazyk, což uvedlo celkem 5 učitelů. Další 3 učitelé mají ve své aprobaci k občanské výchově kombinaci anglického jazyka, německého jazyka a přírodopisu. Zbývající 2 respondenti mají aprobaci v jiných oblastech vzdělávání. První z nich učí aprobovaně český jazyk v kombinaci s anglickým jazykem a druhý uvedl, že na škole působí jako speciální pedagog, což může odrážet flexibilitu výuky a možnosti kombinace různých oborů ve vzdělávacím procesu.

položka č. 4: Zabýváte se ve výuce OBČANSKÉ VÝCHOVY tematikou Hanáckých slavností?

Čtvrtá položka zjišťovala, zda se respondenti ve výuce občanské výchovy zabývají tematikou Hanáckých slavností. Celkem 70 % učitelů toto téma zařazuje do své výuky. Tento vysoký podíl naznačuje, že Hanácké slavnosti jsou vnímány jako relevantní součást regionální kultury a učitelé je považují za vhodné téma k zařazení do osnov výuky občanské výchovy. Zbývajících 30 % pedagogů uvedlo, že se tímto tématem ve své výuce nezabývá. Tato informace může naznačovat fakt, že někteří učitelé buď nepovažují Hanácké slavnosti za vhodné téma k integraci do výuky občanské výchovy nebo nemají dostatek informací či potřebných materiálů k tomu, aby se tematikou ve výuce zabývali.

Graf č. 2: položka č. 4

položka č. 5: Uved'te, prosím, proč se touto tematikou ve výuce nezabýváte.

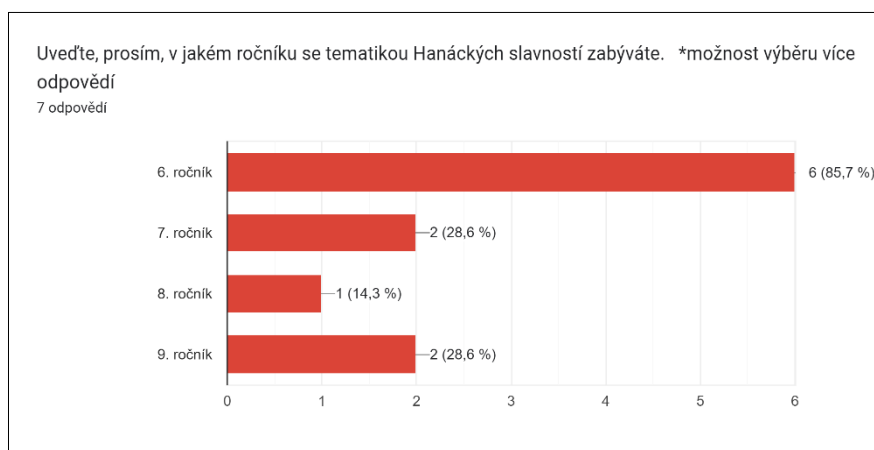
Tato položka byla směřována pouze na učitele, kteří u položky č. 4 uvedli, že se tematikou Hanáckých slavností ve výuce nezabývají. Respondenti zmínili několik důvodů, proč danou tematiku nezařazují do své výuky. Níže jsou uvedeny jejich odpovědi:

- „*Nemám k tématu materiál.*“
- „*Zabýváme se pouze okrajově formou aktualit, jelikož mi chybí podklady do výuky.*“
- „*Nesedí do tématu.*“

Odpovědi ukazují na různorodé důvody, proč se někteří učitelé rozhodli toto téma nezařazovat do své výuky. Dva respondenti zmiňují nedostatek materiálů k danému tématu jako hlavní překážku pro jeho zařazení do výuky, což může být zapříčiněno malým množstvím dostupné literatury specificky zaměřené na tematiku Hanáckých slavností. Další učitel uvedl, že se tématu věnuje pouze okrajově, a to formou aktualit. Třetí vyučující zmiňuje důvod, že téma Hanáckých slavností nesedí do tematických okruhů, kterými se ve své výuce zabývá.

položka č. 6: Uved'te, prosím, v jakém ročníku se tematikou Hanáckých slavností zabýváte.

Šestá položka byla zaměřena na to, v jakém ročníku se učitelé zabývají tematikou Hanáckých slavností ve své výuce. Respondenti měli možnost vybrat z více variant odpovědí, pokud dané téma integrují hned do několika ročníků. Z výsledků vyplynulo, že tematika Hanáckých slavností bývá nejčastěji zařazována do výuky v 6. ročníku základního vzdělávání. Čtyři učitelé uvedli, že se tematikou zabývají pouze v 6. ročníku, jeden učitel se věnuje tématu v 6. i 7. ročníku, další učitel zahrnuje tematiku Hanáckých slavností do výuky ve všech ročnících základního vzdělávání (6. – 9. ročník). Poslední vyučující uvedl, že tematiku probírá pouze v rámci 9. ročníku. Tato informace poskytuje podrobnější pohled na to, jak jsou Hanácké slavnosti začleňovány do výukového procesu na základních školách.

Graf č. 3: položka č. 6

položka č. 7: Jaké volíte metody a formy práce při výuce této tematiky?

Položka č. 7 zkoumala metody a formy práce, které vyučující využívají při výuce tematiky Hanáckých slavností. Z jejich odpovědí je patrná pestrost metod a forem práce a různorodost přístupů, které vyučující při výuce preferují. Někteří učitelé zdůraznili využití metod slovních, jako je rozhovor, výklad, vyprávění či práce s textem, a formy práce zahrnující samostatnou práci žáků či skupinovou výuku. Další učitelé se zaměřují na práci s informačními zdroji, učebnicemi a regionálním tiskem, doplněnou o besedy a videoukázky národopisných souborů. Někteří upřednostňují práci s aktuálními informacemi, zatímco jiní kladou důraz na dramatizaci, projekční výuku a aktivizační metody.

- „*Metody slovní – rozhovor, práce s textem; Formy práce – samostatná práce žáků, skupinová výuka.*“
- „*Práce s informačními zdroji, s učebnicí, regionálním tiskem, besedy, ukázky národopisného souboru.*“
- „*Aktuality, práce s informacemi, výklad.*“
- „*Skupinová práce.*“
- „*Práce ve dvojicích, práce ve skupinách, dramatizace.*“
- „*Projektová výuka, aktivizující metody, vyprávění, výklad.*“
- „*Vyprávění a projekci.*“

položka č. 8: Jakým způsobem je tato problematika zastoupena ve školním vzdělávacím programu Vaší školy?

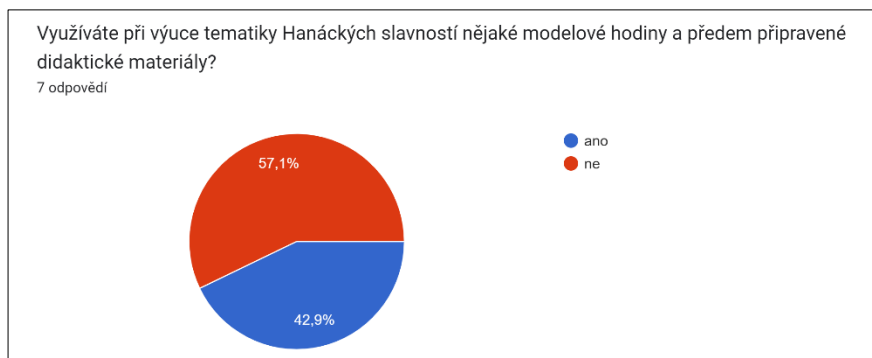
Osmá položka měla zjistit, jakým způsobem je problematika Hanáckých slavností zastoupena ve školních vzdělávacích programech jednotlivých škol v prostějovském regionu. Prostřednictvím výzkumného šetření bylo zjištěno, že nejčastěji je tematika zařazena jako součást probíraného učiva v rámci výuky, což uvedlo 71,4 % respondentů.

Graf č. 4: položka č. 8

položka č. 9: Využíváte při výuce tematiky Hanáckých slavností nějaké modelové hodiny a předem připravené didaktické materiály?

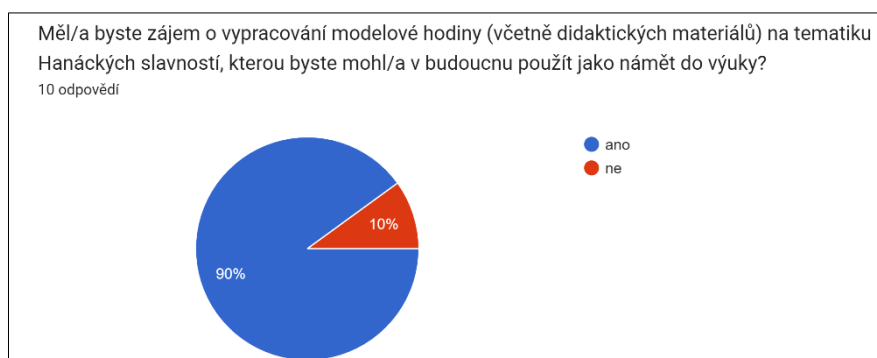
Položka č. 9 zkoumala, zda vyučující využívají při výuce tématu Hanáckých slavností nějaké modelové hodiny a předem připravené didaktické materiály. Z odpovědí 7 respondentů je patrné, že 4 z nich nepoužívají žádné modelové hodiny ani předem připravené didaktické materiály, zatímco 3 vyučující mají vypracované vlastní podklady pro výuku dané tematiky.

Graf č. 5: položka č. 9

položka č. 10: Měl/a byste zájem o vypracování modelové hodiny (včetně didaktických materiálů) na tematiku Hanáckých slavností, kterou byste mohl/a v budoucnu použít jako námět do výuky?

Desátá položka byla klíčová pro další fázi naší práce. Dotazovali jsme se učitelů, zda by měli zájem o vypracování modelové hodiny, včetně didaktických materiálů reflektujících tematiku Hanáckých slavností, kterou by mohli v budoucnu použít jako námět do své výuky. Z výsledků vyplývá, že 9 z celkového počtu 10 respondentů projevilo zájem o tuto možnost, zatímco pouze 1 respondent nevyjádřil zájem. Tyto získané poznatky naznačují otevřenost vyučujících k možnosti využití námi připravené modelové hodiny a didaktických materiálů při výuce této problematiky v hodinách občanské výchovy. Jedním z motivů vytvoření tohoto návrhu byla snaha podpořit učitele v jejich práci a poskytnout jim ucelený materiál, který mohou snadno využít ve své výuce.

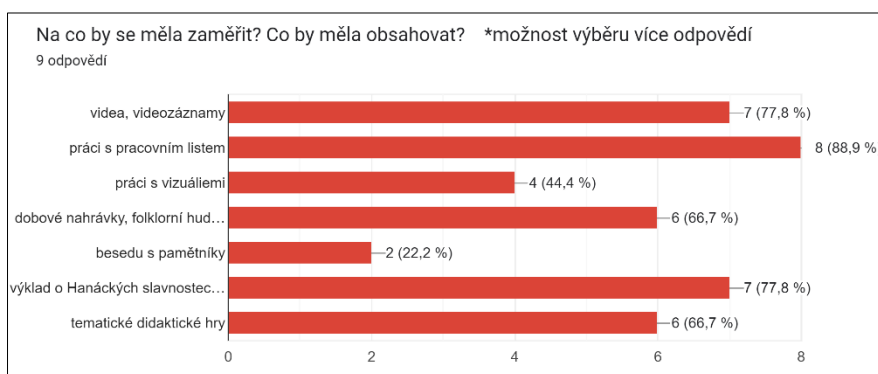
Graf č. 6: položka č. 10

Položka č. 11: Uveďte prosím důvod.

Jak bylo uvedeno výše, pouze jeden z vyučujících neprojevil zájem o využití námi vytvořené modelové hodiny pro výuku dané tematiky. Jeho odpověď byla zdůvodněna tím, že má dostatek vlastních materiálů. Tato odpověď naznačuje, že pedagog preferuje využití vlastních materiálů. Lze se domnívat, že má již vypracované metody, které považuje za účinné, nebo preferuje určité přístupy, které by se mohly lišit od našeho předpokládaného přístupu v navržené modelové hodině.

položka č. 12: Na co by se měla modelová hodina zaměřit? Co by měla obsahovat?

V pořadí dvanáctá položka měla za úkol zjistit požadavky vyučujících na to, jak by měl ideálně vypadat navržený model výuky reflektující tematiku Hanáckých slavností, na co by se měl zaměřit a co by měl obsahovat. Odpovědi respondentů nám poskytly užitečné informace. Z uvedených odpovědí vyplynulo, že učitelé projeví zájem o to, aby do modelové hodiny byla zařazena především práce s pracovním listem, videem či videozáznamem, dále výklad o Hanáckých slavnostech, tradicích a zvycích, které jsou s nimi spojovány. Nejmenší zájem projeví o zařazení besedy s pamětníky. Tyto získané informace byly zohledněny při samotné tvorbě modelové hodiny, aby co nejlépe vyhovovala potřebám a očekáváním pedagogů.

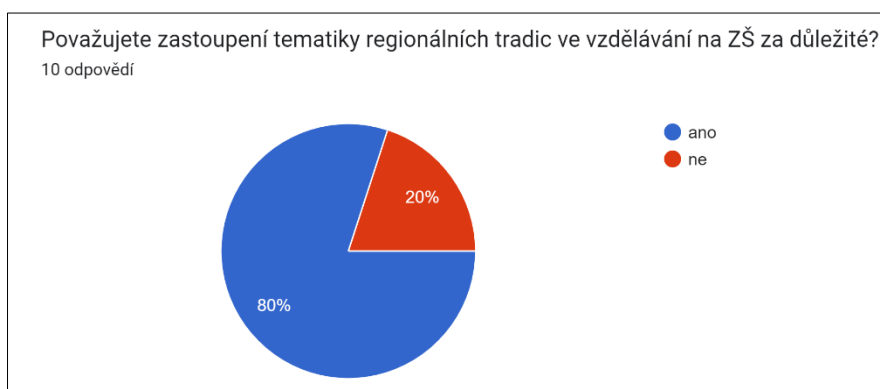

Graf č. 7: položka č. 12

položka č. 13: Považujete zastoupení tematiky regionálních tradic ve vzdělávání na ZŠ za důležité?

V předposlední položce byl zjišťován názor učitelů na to, zda považují zastoupení tematiky regionálních tradic ve vzdělávání na základní škole za důležité. Tato otázka byla klíčová pro zjištění postoje pedagogů k integrování regionálních tradic do vzdělávacího procesu. Výsledky šetření ukázaly, že většina respondentů, konkrétně 80 %, tuto tematiku považuje za důležitou. Tento vysoký podíl naznačuje širokou podporu integrace regionálních tradic do vzdělávacího procesu. Z tohoto vyplývá, že většina pedagogů chápe význam

propagace místních tradic a hodnot prostřednictvím školního vzdělávání. Snaha o zahrnutí regionálních tradic do učebního obsahu může posílit u žáků jejich vztah k místní kultuře a regionálním tradicím.

Graf č. 8: položka č. 13

položka č. 14: Své tvrzení prosím zdůvodněte.

Poslední položka poskytla respondentům prostor, aby se mohli zamyslet nad svým tvrzením a uvést důvody, proč považují zastoupení tematiky regionálních tradic ve vzdělávání za důležité či nikoliv. Níže je uveden přehled jejich odpovědí:

- „Jedná se o velmi důležité téma.“
- „Mít povědomí o svém bydlišti, regionu v minulých dobách, navazovat na tradice, pomáhat je udržovat pro příští generace.“
- „Pro celkový rozhled žáků, vnímání a pochopení minulosti a našich předků, předávání tradic v našem regionu.“
- „Tradice nás dělají lepšími lidmi.“
- „Zachování tradic, předávání informací, historie.“
- „Myslím si, že žáci by měli být seznámeni s tradicemi v našem kraji z důvodu předávání kulturního dědictví.“
- „Seznámení s regionem.“
- „Beru to spíše jako zajímavé zpestření výuky než nezbytnou část výuky.“
- „Ano, ale dnešní děti tato témata vůbec nezajímají, ale měly by o nich vědět.“

Odpovědi poskytují různé pohledy pedagogů na důležitost zastoupení tematiky regionálních tradic ve vzdělávání. Někteří uvádějí, že je to velmi důležité téma, které umožňuje žákům lépe pochopit minulost a tradice svého regionu. Další zdůrazňují význam zachování regionálních tradic. Někteří učitelé vidí v integraci regionálních tradic do vzdělávání způsob, jak posílit předávání kulturního dědictví dalším generacím. Zároveň se objevují i názory,

že pro žáky může být toto téma spíše zajímavým zpestřením výuky, ale ne její nezbytnou součástí, a že tato témata nejsou pro dnešní děti vůbec zajímavá. Klíčové je však to, že většina respondentů souhlasí s tím, že seznámení žáků s regionálními tradicemi má svůj význam.

7.3.1 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Výsledky dotazníkového šetření poskytly podrobný pohled pedagogů na integraci tematiky Hanáckých slavností do vzdělávacího procesu na základních školách v prostějovském regionu. Získali jsme informace o rozložení pohlaví mezi respondenty, o školách, kde vyučují, o délce jejich pedagogické praxe a o jejich aprobaci. Dále jsme zkoumali, zda a do jaké míry se ve výuce občanské výchovy učitelé zabývají tématem Hanáckých slavností, jakou formou bývá učivo prezentováno a v jakém ročníku bývá zařazeno. Zjistili jsme, že tematika Hanáckých slavností je nedílnou součástí výuky občanské výchovy na 2. stupni základních škol, jelikož celkem 70 % respondentů začleňuje tuto problematiku do své výuky. Nejčastěji bývá téma probíráno v 6. ročníku, přičemž někteří pedagogové jej zařazují do výuky ve více ročnících. Analýza také odhalila různorodost metod a forem práce, které učitelé při výuce tématu Hanáckých slavností využívají. Učitelé preferují především práci s různorodými metodami, včetně metod slovních, práci s informačními zdroji a regionálním tiskem, besedy, ukázky národopisných souborů či práci s aktuálními informacemi.

Zároveň však existují i překážky v integraci této problematiky do výuky. Učitelé, kteří se Hanáckými slavnostmi ve výuce nezabývají, uvádějí jako hlavní příčinu nedostatek materiálů, s nimiž by mohli v hodinách pracovat.

Důležité je však podotknout, že většina respondentů (80 %) považuje zastoupení tematiky regionálních tradic ve vzdělávání za důležité, a to zejména kvůli pochopení historie, tradic a kultury regionu, ať už pro udržení kulturního dědictví nebo zpřístupnění informací o regionu žákům. Většina oslovených pedagogů (90 %) rovněž projevila zájem o využití návrhu modelové hodiny a didaktických materiálů ve své výuce, což ukazuje na potřebu strukturovaných materiálů pro integraci této tematiky do výuky.

Závěrem lze konstatovat, že tematika Hanáckých slavností má ve vzdělávacím procesu na základních školách na Prostějovsku významné místo a jeho nedílnou součástí.

7.4 Potvrzení či vyvrácení výzkumných předpokladů

Na základě dosažených výsledků naší práce jsme schopni poskytnout odpovědi na klíčové otázky, jež jsme si během výzkumu kladli. Tyto odpovědi jsou důležité pro zhodnocení našich zjištění a vyvození závěrů, které nám umožní lépe porozumět zkoumané problematice.

Na počátku výzkumného šetření byly formulovány 4 výzkumné předpoklady, jež jsme se snažili potvrdit či vyvrátit prostřednictvím sběru dat a jejich analýzy. Nyní přichází fáze, kdy porovnáme výsledky našeho výzkumu s těmito předpoklady. To nám umožní posoudit, do jaké míry jsou naše předpoklady platné a jaké závěry můžeme vyvodit z dosažených výsledků.

Vzhledem k malému počtu zkoumaných subjektů nelze s jistotou stanovit statisticky relevantní závěry. Z tohoto důvodu bude vyhodnocení získaných výsledků spíše orientační povahy a nebude mít zcela obecnou platnost.

Předpoklad č. 1: *Učitelé nedisponují dostatečným množstvím materiálů a informací o výuce Hanáckých slavností, což ovlivňuje jejich schopnost integrovat tuto regionální tematiku do vzdělávacího procesu.*

Na základě získaných dat nelze jednoznačně určit, zda naše očekávání byla potvrzena či vyvrácena, neboť některé aspekty se shodovaly s našimi očekáváním, zatímco jiné ukázaly na jejich opak.

Z celkového počtu dotazovaných respondentů 70 % uvedlo, že zařazují téma Hanáckých slavností do výuky občanské výchovy. Z této skupiny 57, 1 % nepoužívá žádné předem připravené didaktické materiály nebo vypracované podklady, přesto však toto téma zařazují do své výuky. Zbývajících 30 % respondentů téma do své výuky neintegruje vůbec. Nejčastěji uváděným důvodem byl fakt, že učitelé nemají vhodné materiály, které by mohli ve své výuce efektivně využít.

Dle našich očekávání se potvrdilo, že učitelé nedisponují dostatečným nebo vůbec žádným množstvím materiálů a informací reflektujících danou problematiku. Přesto však většina z nich zařazuje dané téma do výuky. To naznačuje, že nedostatek materiálů nemusí zásadně ovlivnit schopnost pedagogů integrovat tuto regionální tematiku do vzdělávacího procesu.

Předpoklad č. 2: *Učitelé projeví zájem o vytvoření modelové hodiny vzhledem k nedostatku dostupného materiálu k výuce tohoto specifického tématu, což může reflektovat jejich snahu kompenzovat existující nedostatky ve vzdělávacích materiálech.*

Výsledek výzkumného šetření naznačuje, že druhý předpoklad lze jednoznačně potvrdit, neboť 90 % respondentů projevilo zájem o vytvoření modelové hodiny na téma Hanáckých slavností. Pouze jeden z oslovených pedagogů neprojevil o vytvoření návrhu zájem a uvedl, že disponuje dostatečným množstvím vlastních materiálů.

Tento výsledek posiluje naše předpoklady ohledně zájmu a ochoty učitelů integrovat téma Hanáckých slavností do své výuky, což představuje pozitivní signál pro rozvoj vzdělávání v této oblasti.

Předpoklad č. 3: *Učitelé nepřisuzují význam zastoupení regionálních tradic ve vzdělávání jako zásadnímu a relevantnímu aspektu pedagogické praxe.*

Z výsledků šetření můžeme vyvodit, že v pořadí třetí výzkumný předpoklad, jenž očekával, že učitelé nepřisuzují význam zastoupení regionálních tradic ve vzdělávání jako zásadnímu a relevantnímu aspektu pedagogické praxe, lze vyvrátit. Výsledky šetření totiž ukázaly, že většina respondentů, konkrétně 80 %, tuto tematiku považuje ve vzdělávání žáků na základní škole za důležitou. To znamená, že pedagogové vnímají hodnotu a relevanci regionálních tradic jako prostředku ke zvýšení zájmu žáků o výuku a k posílení jejich propojení s místní kulturou.

Učitelé nám poskytli různorodé pohledy a názory na význam začlenění regionálních tradic do vzdělávání na základní škole. Mnozí považují toto téma za klíčové, neboť umožňuje žákům lépe poznat region, v němž žijí, porozumět minulosti či regionálním tradicím a pochopit význam předávání a udržování tradic dalším generacím. Avšak existují i názory, že tato témata mohou být spíše zajímavým zpestřením výuky než její nezbytnou součástí, a že pro současné děti nemusejí být příliš atraktivní. Přesto se valná většina respondentů shodla, že seznámení žáků s regionálními tradicemi má svůj význam a nezastupitelné místo ve vzdělávání.

Předpoklad č. 4: *Úroveň angažovanosti učitelů v problematice Hanáckých slavností je ovlivněna jak jejich aprobací, tak délkou praxe, přičemž tyto faktory mohou ovlivnit rozhodnutí učitelů integrovat tuto tematiku do své výuky.*

Poslední stanovený předpoklad opět nelze jednoznačně potvrdit ani vyvrátit. Z výsledků šetření vyplývá, že z celkového počtu oslovených respondentů má 80 % aprobaci v oboru občanské výchovy v kombinaci s jiným vyučovacím předmětem (nejčastěji český jazyk a literatura), zatímco zbývajících 20 % respondentů učí občanskou výchovu neaprobovaně.

Nejprve jsme se zaměřili na analýzu situace mezi aprobovanými pedagogy v oboru občanské výchovy. Délku praxe nižší než 5 let uvedli 3 učitelé, z nichž 2 tematiku Hanáckých slavností do své výuky vůbec nezařazují. Šetření se zúčastnil také 1 pedagog s délkou praxe v rozmezí 5-10 let, jeden s délkou praxe v rozmezí 11-15 let a 3 učitelé působící ve svém oboru více než 20 let. Všichni tito respondenti danou tematiku pravidelně integrují do své výuky.

Šetření se zúčastnili také 2 respondenti, kteří vyučují občanskou výchovu bez příslušného vzdělání v tomto oboru. První z nich uvedl, že má aprobaci český jazyk v kombinaci s anglickým jazykem, působí na škole méně než 5 let a téma Hanáckých slavností do své výuky nezařazuje. Druhý, působící na škole jako speciální pedagog s pedagogickou praxí přesahující 20 let, se naopak tímto tématem pravidelně zabývá.

Všichni 3 respondenti, kteří uvedli, že tuto tematiku nezařazují do výuky, působí ve školské praxi méně než 5 let. Z toho lze vyvodit, že délka práce může do jisté míry ovlivnit rozhodnutí učitelů integrovat téma Hanáckých slavností do své výuky.

Na otázku vlivu aprobace neexistuje jednoznačná odpověď, jelikož 2 učitelé s aprobací občanské výchovy a zároveň délkou praxe kratší než 5 let, dané téma ve své výuce nereflektují. Dále bývá opomíjena u učitele s aprobací český jazyk a anglický jazyk, rovněž s délkou praxe nepřekračující rámec 5 let. Naopak učitel působící na škole jako speciální pedagog se touto tematikou pravidelně zabývá.

B. DIDAKTICKÁ ČÁST

Začlenění tematiky Hanáckých slavností do výuky občanské výchovy představuje pro žáky unikátní příležitost nejen rozšířit své znalosti o regionální kultuře, ale také prohloubit porozumění občanským hodnotám. Zprostředkování učiva o Hanáckých slavnostech, jakožto významné kulturní události prostějovského regionu, může podnítit u žáků zájem o udržování kulturního dědictví a podporovat v nich budování hrdosti na vlastní region. Vzdělávání se tak stává relevantnějším a propojuje se s každodenním životem žáků.

Celkově lze říci, že integrace regionálních tradic do výuky občanské výchovy představuje klíčový krok směrem k obohacení vzdělávacího procesu, který umožňuje vytvoření prostoru pro dialog mezi generacemi a podporuje uvědomění si místní kultury. Regionální tradice tak přestávají být pro žáky pouze minulostí, ale stávají se živým prvkem, který ovlivňuje současnost a formuje jejich budoucnost.

Rádi bychom, aby se nám podařilo přivést učitele k zamyšlení se nad významem regionálních tradic a zařazení této tematiky do výuky, ale také vzbudit v žácích zájem o lidovou kulturu a uchovávaní tradic v místě jejich bydliště. Zároveň chceme podpořit učitele v jejich práci a poskytnout jim ucelený materiál, který mohou snadno začlenit do své výuky.

8 Návrh modelové hodiny

Cílem didaktické části je vytvořit návrh modelové hodiny reflektující tematiku Hanáckých slavností, který bude učitelům sloužit jako kvalitní podklad a plnohodnotný didaktický materiál pro vzdělávání žáků na 2. stupni základních škol a poskytne jim strukturovaný rámec pro výuku této tematiky.

8.1 Metodika práce

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že 90 % z oslovených pedagogů projevilo zájem o vytvoření modelové hodiny zaměřené na tematiku *Hanáckých slavností*. Součástí dotazníku byla otázka zaměřená na to, jak by dle oslovených učitelů měla taková hodina ideálně vypadat, na co by se měla zaměřit a co by měla obsahovat. Při tvorbě modelové hodiny byly získané informace a požadavky učitelů brány co nejvíce v potaz, aby jim mohla v budoucnu sloužit jako kvalitní podklad a plnohodnotný didaktický materiál pro vzdělávání žáků na 2. stupni základních škol.

Z dotazníkového šetření je zřejmé, že tato problematika bývá nejčastěji probírána v rámci výuky občanské výchovy v 6. ročníku. Z tohoto důvodu jsme se rozhodli koncipovat

modelovou hodinu speciálně pro tento ročník. Z odpovědí učitelů na otázku týkající se zastoupení této problematiky ve školních vzdělávacích programech lze vyvozovat, že tematika Hanáckých slavností je zařazena jako součást probíraného učiva. Proto jsme se rozhodli pro návrh modelové hodiny namísto například projektové výuky. Hodina byla navržena tak, aby byla flexibilní a zabrala pouze 45 minut, což umožňuje snadné začlenění do tematických plánů jednotlivých škol.

Při přípravě návrhu modelové vyučovací hodiny byly pečlivě zvažovány požadavky pedagogů, které vyplynuly z dotazníkového šetření. Během tvorby modelové hodiny nás napadlo několik dalších alternativních úkolů a aktivit, které by bylo možné do výuky s tematikou Hanáckých slavností začlenit. To může být relevantní v případě, že by téma bylo zařazeno do jiného ročníku, nebo pokud by vyučující upřednostnil některou z alternativních aktivit před těmi, které jsou zařazeny v návrhu modelové výuky. Tímto přístupem mají učitelé možnost vybrat si z různých variant a přizpůsobit si hodinu podle svých potřeb a preferencí.

Třífázový model výuky E-U-R (Evokace – Uvědomění si významu – Reflexe) tvoří základní strukturu pro popis vyučovací jednotky. Každá fáze je systematicky rozpracována, přičemž jsou využívány metody odpovídající danému cíli. Tímto způsobem je zajištěno postupné a efektivní učení, rozvoj dovedností žáků a konstruktivní řešení konkrétních situací.

Návrh výuky je strukturován tak, aby se žáci seznámili nejen s tématem Hanáckých slavností v teoretické rovině, ale aby také dokázali reflektovat význam této největší regionální tradice v kontextu jejich osobního života a společnosti jako celku. Hodina kombinuje různé výukové metody, včetně práce s pracovním listem, sledování videa, výkladu či diskuse. Každá fáze výuky je pečlivě navržena tak, aby podporovala aktivní zapojení žáků, jejich reflexi a prohlubování znalostí.

Součástí návrhu modelové hodiny je prezentace (příloha č. 3), která slouží vyučujícím jako podklad pro zprostředkování teoretického výkladu. Prezentace obsahuje několik základních informací o Hanáckých slavnostech a je navržena tak, aby byla srozumitelná pro žáky 6. ročníku, jímž je návrh výuky primárně určen. Výklad je stručný, zaměřuje se na klíčové aspekty tématu, aby žáci mohli snadno porozumět obsahu.

Na základě požadavků vyučujících, vyplývajících z dotazníkového šetření, je návrh výuky doplněn pracovním listem (příloha č. 4), který podporuje aktivní prohloubení znalostí a interakci s tématem. O vytvoření pracovního listu projevil zájem 90 % z dotazovaných. Pro učitele je k dispozici list se správnými variantami odpovědí (příloha č. 5), který jim usnadní vyhodnocení práce žáků. U některých úkolů jsou uvedeny přesné odpovědi, u jiných bylo navrženo několik možností odpovědí, které by mohly být od žáků očekávány.

Pracovní list, obsahující celkem šest zadání, kombinuje různé typy úkolů, které podporují aktivní učení, kritické myšlení, tvůrčí vyjádření, interaktivní zapojení žáků a prohloubení jejich znalostí o Hanáckých slavnostech. Obsahuje nejen pasivní sledování videa, ale také testování nově osvojených znalostí, vyhledávání informací a tvůrčí úkol v podobě tvorby mediálního příspěvku. Touto cestou se žáci nejen učí, ale také aktivně aplikují a sdílejí informace o regionálních tradicích a rozvíjejí širokou škálu dovedností.

Na závěr lze říci, že jsme se snažili o to, aby navržená metodika byla co nejvíce komplexní a systematická a poskytla učitelům přehledný návod a potřebné materiály pro dosažení strukturované a interaktivní výuky.

Pro návrh vyučovací hodiny, jejímž hlavním tématem mají být Hanácké slavnosti, jsme zvolili název *Kouzlo Hanáckých slavností: Objevujeme regionální tradice*. Níže jsou uvedeny základní informace k této hodině ve formě metodického přehledu, jenž poskytuje obecný popis plánované vyučovací jednotky. Zahrnuje zařazení tématu do struktury vzdělávání, navrženou časovou dotaci, průřezová témata, klíčové kompetence a mezipředmětové vztahy, které budou v rámci výuky rozvíjeny. Dále je v něm obsažen seznam cílů, které by měly být výukou naplněny, seznam didaktických pomůcek, které budou pro realizaci výuky potřeba a v neposlední řadě přehled využitých výukových metod a organizačních forem výuky.

Další částí je samotná příprava na výuku, v níž je zaznačeno, co bude s žáky v jejich jednotlivých fázích probíráno. V každé fázi jsou rovněž promítnuty zvolené výukové metody včetně časového harmonogramu, podle nějž bude každá fáze realizována.

8.2 Struktura a organizace vyučovací hodiny

8.2.1 Metodický přehled vyučovací jednotky:

Vzdělávací oblast:	Člověk a společnost
Vzdělávací obor:	Výchova k občanství
Tematický okruh:	Člověk ve společnosti
Učivo dle RVP:	<u>naše obec, region, kraj</u> – místní tradice
Téma hodiny:	<i>Kouzlo Hanáckých slavností: Objevujeme regionální tradice</i>
Ročník:	6. ročník
Časová dotace:	1 vyučovací jednotka (45 minut)
Průřezová témata:	Výchova demokratického občana
Mezipředmětové vztahy:	Dějepis, Mediální výchova
Očekávané výstupy dle RVP:	<i>VO-9-1-05 Žák objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám.</i>
Cíle:	<ul style="list-style-type: none">▪ Žák vlastními slovy popíše, co jsou to Hanácké slavnosti a vyjmenuje několik základních informací týkajících se této kulturní akce.▪ Žák vnímá význam Hanáckých slavností jako součásti regionálních tradic.▪ Žák se aktivně zapojí do diskuse o významu udržování a propagace regionálních tradic.
Klíčové kompetence:	k učení, komunikativní, sociální a personální, občanské, digitální
Didaktické pomůcky:	tabule, dataprojektor, notebook, psací potřeby, sešity, prezentace, pracovní list, video z platformy YouTube, list s otázkami pro závěrečnou reflexi hodiny
Výukové metody:	Metody slovní (výklad, vysvětlování, práce s textem), brainstorming, diskuse
Organizační forma výuky:	Hromadná (frontální) výuka
Model výuky:	Třífázový model E-U-R

<ul style="list-style-type: none"> • <u>práce s pracovním listem</u> → úkol č. 2: Zhlédni krátké video o Hanáckých slavnostech, které se konaly v roce 2023. Pozorně poslouchej a odpověz na otázky. ⇒ žáci nejprve vyplňují samostatně, poté společná kontrola • <u>výklad</u> → prezentace strana č. 2 – č. 5 • <u>práce s pracovním listem</u> → úkol č. 3, úkol č. 4, úkol č. 5, úkol č. 6 ⇒ žáci nejprve vyplňují samostatně nebo ve dvojicích, poté společná kontrola ⇒ žáci si jej nalepí do svých sešitů <p>REFLEXE</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>diskuse</u> <ul style="list-style-type: none"> • prezentace → slide č. 6 (diskusní otázky) <ul style="list-style-type: none"> ❖ <i>Proč by měli lidé zachovávat a udržovat regionální tradice? Jaký může být význam takových tradic v dnešní moderní společnosti?</i> ❖ <i>Jaký vliv mohou mít regionální tradice na mladší generace? Jak by se dalo zajistit, aby se tyto tradice předávaly dalším generacím?</i> ❖ <i>Jak by mohla znalost a respektování místních tradic přispět k posílení soudržnosti mezi lidmi?</i> ❖ <i>Myslíte si, že dodržování místních tradic ovlivňuje váš vztah k regionu, ve kterém žijete?</i> ❖ <i>Myslíte si, že je důležité propojovat učení o regionálních tradicích s občanskou výchovou? Jak by to mohlo ovlivnit chování a myšlení lidí ve společnosti?</i> 	10 minut
<p>III. Závěr (zadání domácího úkolu, zhodnocení hodiny)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>zadání domácí práce</u> 	3 minuty
<p>verze č. 1 → výuka modelové hodiny je zařazena kdykoliv během školního roku</p>	
<p><u>Hanácký reportér</u> → <i>rozhovor s pamětníkem</i></p> <p>⇒ Každý žák provede krátký rozhovor s osobou, která má dlouholetou zkušenost s účastí na Hanáckých slavnostech. Může to být starší rodinný příslušník, soused nebo někdo známý, kdo má blízký vztah k této události. Žák si připraví seznam několika otázek, které mu pomohou získat co nejpodrobnější informace o pamětníkových zážitcích z Hanáckých slavností. Otázky by měly zahrnovat témata jako první návštěva, změny a vývoj slavností, oblíbené tradice spojované se slavnostmi apod.</p> <p>⇒ Kdo bude chtít, může pořídit audio nebo video záznam z rozhovoru, který bude posléze prezentovat před spolužáky.</p>	
<p>verze č. 2 → modelová hodina probíhá v souladu s datem konání Hanáckých slavností (ideálně v týdnu před jejich konáním)</p>	
<p><u>Hanácká fotogalerie</u> → <i>fotoreportáž</i></p> <p>⇒ Každý žák vytvoří krátkou fotoreportáž z Hanáckých slavností. Jeho úkolem bude zachytit různorodé okamžiky, od tradičního oblečení až po kulturní vystoupení, z jejich návštěvy této folklórní akce. Ke každému snímku poté přidá krátký popis nebo příběh, který podtrhne význam daného okamžiku.</p>	

nebo <u>Hanácký vlog</u> ⇒ Každý žák vytvoří krátký vlog, v němž bude prezentovat atmosféru a zajímavosti z Hanáckých slavností. Žáci mohou přidat také krátké rozhovory s účastníky nebo ukázky z vystoupení, hudbu, titulky nebo efekty pro zlepšení vizuální stránky vlogu.	
--	--

8.3 Soubor dalších aktivit a úkolů

Jak již bylo zmíněno výše, byl vytvořen soubor dalších alternativních úkolů a aktivit (příloha č. 6), které by bylo možné do hodiny s tematikou Hanáckých slavností zařadit, zejména v případě výuky ve vyšším stupni základního vzdělávání. Jejich vytvoření bylo motivováno snahou o vytvoření dynamické výuky, která osloví různé typy žáků a podpoří jejich zájem a aktivní účast. Dále jsme chtěli poskytnout učitelům nástroje, které jim umožní flexibilně přizpůsobit výuku potřebám konkrétní třídy a podnítit žáky k samostatnému zkoumání a objevování tématu. Tyto úkoly a aktivity jsou navrženy tak, aby rozšířily a prohloubily znalosti žáků o této regionální tradici a poskytly jim zajímavé a interaktivní způsoby, jak se s touto regionální tradicí seznámit. Mimo jiné mají přispět k pestrosti výuky a poskytnout žákům příležitost pro praktické a zábavné učení, které podnítl jejich zájem o regionální kulturu a tradice.

8.4 Metodický komentář k vyučovací hodině

Metodický komentář k vyučovací hodině obsahuje podrobný popis jednotlivých fází výuky, včetně metod, aktivit a použitých materiálů. Slouží učitelům k tomu, aby se podrobně seznámili s průběhem hodiny a porozuměli, jaké kroky a postupy budou použity k dosažení vzdělávacích cílů. Jednotlivé kroky jsou prezentovány tak, aby učitelé mohli snadno identifikovat, jakým způsobem bude hodina strukturována a jaké aktivity budou prováděny v jejích jednotlivých fázích.

Při zpracování metodického komentáře jsme se inspirovali Metodickou příručkou k občanské výchově pro 6. ročník základní školy.¹³⁶

¹³⁶ *Metodická příručka k Občanské výchově pro 6. ročník základní školy*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1997. ISBN 80-7182-037-7.

Cíl: Cílem úvodní fáze výuky je poskytnout žákům jasný rámec pro probírané téma a připravit je na další části výuky prostřednictvím seznámení s plánovaným průběhem hodiny. Tato fáze také slouží k vytvoření prostředí, ve kterém se žáci mohou efektivně seznámit s novým tématem a začít ho aktivně prozkoumávat.

Pomůcky: dataprojektor, notebook nebo počítač, prezentace, sešit, pracovní list

Průběh úvodní části – činnost učitele a žáků:

V úvodu hodiny učitel zahájí výuku kontrolou docházky a provede zápis do třídní knihy. Následně seznámí žáky s plánovaným průběhem a zamýšleným obsahem dnešní vyučovací hodiny. Poté učitel promítne pomocí dataprojektoru prezentaci a spustí úvodní stranu, prostřednictvím níž představí a uvede téma hodiny „*Kouzlo Hanáckých slavností: Objevujeme regionální tradice*“. Žáci si téma zapíší do svých sešitů společně s datem konání výuky. Mezitím rozdá vyučující žákům vytištěné pracovní listy. Prezentace bude v průběhu výuky promítána v návaznosti na práci s pracovním listem, který budou žáci postupně vyplňovat. Pracovní listy slouží jako prostředek pro reflektování a zaznamenávání informací, které žáci získají během prezentace a dalších aktivit, na konci výuky si je žáci nalepí do svých sešitů. V úvodní fázi výuky se vytváří jasný rámec pro probírané téma, vyučující dává žákům nahlédnout do dalších částí výuky. Úvodní fáze hodiny rovněž pomáhá vytvořit prostředí, ve kterém se žáci mohou efektivně seznámit s novým tématem a začít ho aktivně prozkoumávat.

Obrázek č. 1: Úvodní strana prezentace

Cíl: V této fázi hodiny je cílem učitele zjistit, jaký mají žáci přehled o probíraném tématu, tzv. zjišťování prekonceptů.

Pomůcky: dataprojektor, notebook nebo počítač, prezentace, tabule, pracovní list

Průběh fáze evokace – činnost učitele a žáků:

K dosažení stanoveného cíle slouží první cvičení v pracovním listě – asociace. Nejprve však vyučující položí žákům otázku: „*Co se vám vybaví, když uslyšíte slovo Hanácké slavnosti?*“ Poté jim nechá chvíli na rozmyšlenou, zatímco doprostřed tabule napíše „HANÁCKÉ SLAVNOSTI“. Poté vyzve žáky, aby samostatně vyplnili první cvičení v pracovním listě: *Napiš, co tě napadá, když uslyšíš „Hanácké slavnosti“*. Tento úkol má za cíl zjistit, jaké představy a asociace mají žáci spojené s Hanáckými slavnostmi. Může to být cokoli od krojů, lidové hudby a tance, až po specifické události spojované s touto slavností. Poté přijde na řadu kontrola. Učitel se postupně ptá žáků, jaké asociace je k tématu napadli, jejich odpovědi zapisuje na tabuli kolem nadepsaného „HANÁCKÉ SLAVNOSTI“. Po vyčerpání všech nápadů si lze společně s žáky jednotlivé pojmy zařadit. K tomu může vyučující zvolit otázky: „*Proč právě tento pojem?*“, „*Jak tě napadl?*“, „*Co jej s Hanáckými slavnostmi spojuje?*“ apod.

Po společné kontrole položí učitel žákům následující otázky, pro další probuzení zájmu žáků o dané téma. Tyto otázky mají vést k jejich aktivizaci a k zamyšlení se nad probíraným tématem.

- *Jaké znáte další tradice a slavnosti našeho regionu?*
- *Máte nějaké vlastní zkušenosti s tradicemi nebo slavnostmi v našem regionu?*
- *Co víte o Hanáckých slavnostech? Proč jsou pro náš region tak důležité?*
- *Jaké tradiční události se obvykle konají během Hanáckých slavností?*
- *Navštěvujete pravidelně Hanácké slavnosti? S kým?*
- *Váže se ve vaší rodině s Hanáckými slavnostmi nějaká tradice?*
- *Které aspekty Hanáckých slavností by mohly být zajímavé pro ostatní lidi žijící mimo náš region? Jak byste těmto lidem přiblížili krásu a význam této tradice?*

Asociace a evokační otázky jsou klíčové pro aktivní zapojení žáků a stimulaci jejich zájmu. Tyto nástroje umožňují žákům samostatně přemýšlet o tématu. Tím se také vytváří prostor pro diskusi a sdílení názorů mezi žáky, což dává výuce interaktivní a participativní charakter.

Fáze UVĚDOMĚNÍ si významu (cca 20 minut)

Cíl: Ve druhé fázi výuky je cílem získat nové informace a posílit vazby mezi již známými a nově osvojenými poznatky. Toho je dosaženo prostřednictvím učitelova výkladu a samostatné práce žáků s pracovním listem. Žáci budou aktivně pracovat na rozšíření svých znalostí o Hanáckých slavnostech a budou mít možnost reflektovat své poznatky a zkušenosti. Tato fáze podporuje samostatné myšlení a učení žáků.

Pomůcky: dataprojektor, notebook nebo počítač, prezentace, video, pracovní list

Průběh fáze uvědomění si významu – činnost učitele a žáků:

Vyučující pustí žákům krátké video (cca 4 minuty) z platformy YouTube. Video s názvem *"Hanácké slavnosti zaplnily město"* pojednává o 41. ročníku Hanáckých slavností, které se konaly v roce 2023. Video přináší pohled na události a aktivity, které proběhly během této slavnostní události, ale také na atmosféru a celkovou energii oslav hanáckých tradic. Je vytvořeno oficiálním YouTube kanálem Olomouckého kraje, což poskytuje zárukou jisté kvality obsahu a informací.

Žáci nejprve zhlédnou video, poté vypracují druhé cvičení v pracovním listě: *Zhlédni krátké video o Hanáckých slavnostech, které se konaly v roce 2023. Pozorně poslouchej a odpověz na otázky.* Tento úkol je zaměřen na poslech a pochopení informací představených ve videu o Hanáckých slavnostech. Žáci budou následně samostatně odpovídat na čtyři otázky, které ověřují jejich schopnost vnímat a reprodukovat klíčové informace.

Následující část výuky bude věnována učitelově výkladu. Vzhledem k tomu, že navržená výuka je primárně určena pro 6. ročník, domnívám se, že stačí žákům stručně předat několik základních, avšak klíčových informací o této události. Tyto informace jsou obsaženy v prezentaci (strana č. 2 – strana č. 5). Cílem výkladu je poskytnout žákům základní povědomí o Hanáckých slavnostech a jejich významu v místní tradici a kultuře.

PROSTĚJOVSKÉ HANÁCKÉ SLAVNOSTI

- S měsícem **září** je v Prostějově již řadu let spojován největší folklórní festival – Hanácké slavnosti.
- Hanácké slavnosti jsou **největší folklórní slavností** v Prostějově.
- Prostějovské Hanácké slavnosti jsou pořádány od roku **1983**.
- Slavnosti byly nejprve pořádány v Kolářových sadech, poté je organizátoři přesunuli do centra města – na **náměstí T. G. Masaryka**, kde se konají dodnes.

Obrázek č. 2: *Prezentace – strana č. 2*

Nejprve vyučující představí několik základních informací o Hanáckých slavnostech. Žáci se dozvídají, že Hanácké slavnosti jsou považovány za největší folklórní festival v Prostějově. Učitel vyzdvihne zejména jejich dlouholetou tradici, která sahá až do roku 1983. Dále zmíní, že se původně slavnosti konaly v Kolářových sadech, ale později byly přesunuty do centra města, na náměstí T. G. Masaryka, kde se pořádají dodnes.

PROSTĚJOVSKÉ HANÁCKÉ SLAVNOSTI

- Od prvního ročníku prošly dlouhým vývojem a řadou změn.
- Pro konání slavností zvolili organizátoři hodovou **neděli**, která je spojována s poutí a navazuje na svátek Povýšení sv. Kříže.
- Dnes tradiční Hanácké slavnosti, spojené s **prostějovskými hody**, na rozdíl od počátků, kdy byla slavnostem věnována pouze neděle, probíhají **celý zářijový víkend**.

Obrázek č. 3: *Prezentace – strana č. 3*

Dále vyučující uvádí, že slavnosti jsou spojovány s prostějovskými hody a konají se obvykle na hodovou neděli, která navazuje na svátek Povýšení sv. Kříže. Žáci se dozvídají, že Hanácké slavnosti dnes trvají celý zářijový víkend a prošly dlouhým vývojem a řadou změn od svého prvního ročníku.

Obrázek č. 4: *Prezentace – strana č. 4*

Žáci se prostřednictvím prezentace a učitelova výkladu dozvídají také o různých atrakcích a kulturním programu, které Hanácké slavnosti nabízejí. Dále získávají povědomí o dvoudenním kulturním programu, který zahrnuje různá umělecká vystoupení folklorních souborů, cimbálové muziky a kapel různých hudebních žánrů. Učitel předá žákům informace o speciálních programech pro děti a dospělé, které jsou nedílnou součástí této kulturní akce. Žáci tak získávají přehled o bohaté a pestré nabídce kulturních aktivit, které Hanácké slavnosti nabízejí, a jakým způsobem tato událost přispívá k atmosféře a jedinečnosti regionálních tradic.

Obrázek č. 5: *Prezentace – strana č. 5*

Fotografie na páté stránce prezentace dodávají vizuální podporu informacím, které byly představeny v předchozí části výkladu. První fotografie, zobrazující tradiční lidový jarmark, poskytuje žákům konkrétní obrazovou představu o tom, jak tato součást Hanáckých slavností vypadá. Vidí stánky s regionálními produkty a řemesly, a tím si mohou lépe představit atmosféru a prostředí, které na jarmarku panuje.

Druhá fotografie, ukazující oficiální dvoudenní program 41. ročníku, dává žákům přehled o různých událostech a aktivitách, které jsou součástí slavností. Mohou vidět, jakým

způsobem je program organizován a jakým způsobem jsou jednotlivé aktivity časově strukturovány. Tato fotografie jim také poskytuje představu o tom, jaké kulturní akce mohou očekávat, a může je motivovat k účasti na této události.

Po skončení učitelova výkladu budou žáci samostatně nebo ve dvojicích ve spolupráci se spolužákem pracovat na vyplnění zbylých úkolů v pracovním listě (úkol č. 3 – úkol č. 6). Učitel jim však nejprve každé zadání přečte a vysvětlí postup, kterým budou jednotlivé úkoly plnit. Tímto způsobem učitel zajistí, že mají žáci jasnou představu o tom, co je od nich vyžadováno, a že porozuměli zadaným instrukcím. Práce ve dvojicích může žákům poskytnout příležitost k diskuzi a vzájemné podpoře při řešení úkolů. Učitel bude po celý čas žákům k dispozici, aby poskytl pomoc a odpověděl na jejich otázky v průběhu jejich samostatné práce.

Úkol č. 3 slouží k ověření nově získaných vědomostí, které žáci nabyli sledováním videa a účastí na výkladu. Správné odpovědi jim pomáhají utvrdit a upevnit získané informace a poskytují jim zpětnou vazbu, která je nezbytná pro jejich další učení. Pokud jsou schopni správně odpovědět na otázky, znamená to, že porozuměli obsahu videa a výkladu, a že dokáží aplikovat své znalosti. To je důležitý krok v procesu učení, protože žákům poskytuje zpětnou vazbu a potvrzuje jim, že jejich úsilí při sledování videa a výkladu mělo smysl. Tento typ úkolu také podněcuje kritické myšlení a schopnost analyzovat informace.

Úkol č. 4 motivuje žáky k dalšímu bádání a vyhledávání informací mimo výchozí zdroj (v tomto případě video a prezentaci). Zjišťování, které další město pořádá Hanácké slavnosti, prohlubuje jejich znalost o rozšíření a popularitě této události. Pokud žáci nemají k dispozici během výuky přístup k internetu, je možné zadat toto cvičení za domácí úkol.

Úkol č. 5 žáky povzbuzuje k zamyšlení se nad tím, jak by mohli sami přispět k zachování nebo propagaci regionálních tradic ve svém okolí. Tento úkol se snaží u žáků rozvíjet uvědomění o významu regionálních tradic a posilovat jejich odpovědnost za zachování kulturního dědictví. Taktéž podporuje kreativní myšlení a iniciativu, neboť jsou žáci povzbuzováni hledat nové a inovativní způsoby, jak podpořit regionální tradice ve svém okolí.

Poslední úkol pracovního listu – úkol č. 6 vyzývá žáky k tvůrčímu vyjádření pomocí psaného textu a vizuálních prvků. Žáci mají za úkol vytvořit příspěvek na sociální síti, který reprezentuje Hanácké slavnosti a přesvědčivě naláká jejich sledující k účasti na této události. Tento úkol podporuje mimo jiné rozvoj žákovy tvůrčí a komunikační schopnosti. Žáci musí vytvořit zajímavý a přitažlivý příspěvek, který bude zaujímat jejich sledující na sociálních sítích. Musí použít kreativní text a vizuální prvky, které osloví jejich cílovou skupinu. Zároveň musí sdělit důležité informace o Hanáckých slavnostech, jako je datum, místo konání, hlavní programové body a důvody, proč by se měli lidé této události zúčastnit. Úkol také podporuje digitální gramotnost žáků, protože je zaměřen na práci s moderními komunikačními prostředky

a nástroji. Žáci se učí, jak efektivně využívat sociální média ke sdílení informací a propagaci událostí.

Pokud bude mít vyučující pocit, že žáci nestihnou dokončit všechna cvičení v průběhu výuky, může zvolit možnost, že část cvičení zadá za domácí úkol. To umožní žákům dostatek času k zamyšlení se a řádnému provedení úkolů. Další možností je vyhradit čas na dokončení nezpracovaných cvičení na začátku nebo na konci příští vyučovací hodiny. Stejně tak může učitel vyhodnotit otázku kontroly pracovního listu. Zde se opět nabízí několik variant. Učitel může vyhradit čas na kontrolu pracovních listů na začátku nebo na konci další vyučovací hodiny. Může také zvolit možnost, že si vybere pracovní listy od žáků ke kontrole, což mu umožní provést detailnější analýzu práce jednotlivých žáků a poskytnout individuální zpětnou vazbu.

Fáze REFLEXE (cca 10 minut)

Cíl: Cílem fáze reflexe je pomocí metody diskuse umožnit žákům sdílet své myšlenky, názory a zkušenosti týkající se probíraného tématu či celé vyučovací hodiny.

Pomůcky: dataprojektor, notebook nebo počítač, prezentace

Průběh fáze reflexe – činnost učitele a žáků:

Pro fázi reflexe byla zvolena metoda diskuse. Diskuse umožňuje žákům vyjadřovat své názory a argumentovat pro své postoje, což posiluje jejich schopnost efektivně komunikovat a vyjádřit své myšlenky. Diskuse rovněž podporuje rozvoj kritického myšlení či rozvoj sociálních dovedností. Umožňuje žákům naslouchat ostatním a respektovat jejich názory, což posiluje jejich schopnost spolupracovat a budovat vzájemné vztahy. Diskuse také umožňuje žákům sdílet své dojmy, zkušenosti a nově osvojené poznatky z vyučovací hodiny. Tím se učitel dozvídá, jak dobře žáci porozuměli probírané látce a zda jsou schopni aplikovat nové informace.

Vyučující promítne snímek prezentace č. 6, který obsahuje diskusní otázky. Vymysleli jsme celkem pět diskusních témat, v průběhu diskuse však nemusí být projednány všechny otázky, vyučující nebo žáci si mohou vybrat, nad kterými otázkami budou diskutovat.

- *Proč by měli lidé zachovávat a udržovat regionální tradice? Jaký může být význam takových tradic v dnešní moderní společnosti?*
- *Jaký vliv mohou mít regionální tradice na mladší generace? Jak by se dalo zajistit, aby se tyto tradice předávaly dalším generacím?*
- *Jak by mohla znalost a respektování místních tradic přispět k posílení sounáležitosti mezi lidmi?*

- *Myslíte si, že dodržování místních tradic ovlivňuje váš vztah k regionu, ve kterém žijete?*
- *Myslíte si, že je důležité propojovat učení o regionálních tradicích s občanskou výchovou? Jak by to mohlo ovlivnit chování a myšlení lidí ve společnosti?*

Obrázek č. 6: *Prezentace – strana č. 6*

Poslední snímek prezentace obsahuje dvě ukázky z minulých ročníků Hanáckých slavností. První ukázka zachycuje vystoupení dětských folklórních souborů v dětském pořadu nazvaném "*Jaro Hané*". Pořad je zaměřen na prezentaci tradiční lidové kultury prostřednictvím dětských účinkujících. Tato ukázka představí žákům účast dětských folklórních souborů, což jim umožní vidět, jak se i mladí lidé aktivně zapojují do zachování regionálních tradic a kultury. Druhá ukázka představuje pořad s názvem "*Či só hode...Naše!*", který je zaměřen na účinkování dospělých folklórních souborů. Tento pořad přináší pestrou škálu lidových tradic a folklórních prvků, které jsou neodmyslitelnou součástí Hanáckých slavností a přispívají k bohatství a rozmanitosti této kulturní události. Obě ukázky přiblíží žákům atmosféru a rozmanitost dvoudenního programu odehrávajícího se přímo v srdci dění, tedy na náměstí T. G. Masaryka v Prostějově.

Obrázek č. 7: *Prezentace – strana č. 7*

Zařazení těchto ukázek do výuky je záležitostí uvážení konkrétního vyučujícího vzhledem k omezené časové dotaci a prioritám výukového plánu. Každý učitel může zvážit, zda tyto ukázky představit žákům jako doplněk k učivu a prostředek k vizuálnímu uchopení tématu. Vzhledem k jejich přidané hodnotě pro porozumění folklórním tradicím může být jejich zařazení do výuky prospěšné.

ZÁVĚREČNÁ ČÁST VÝUKY (cca 3 minuty)

Cíl: Cílem závěrečné části výuky, ve které vyučující zadává žákům domácí úkol, je umožnit jim prohloubení a praktické aplikaci probírané látky mimo prostředí třídy.

Pomůcky: sešit

Průběh závěrečné části výuky – činnost učitele a žáků:

V závěrečné části výuky zadá vyučující žákům domácí úkol. Tento úkol je rozsáhlejší a vyžaduje delší časový rámec pro jeho vypracování. Každý učitel by měl brát v úvahu individuální schopnosti a pracovní tempo svých žáků při stanovování časového limitu pro splnění jeho zadání.

Domácí úkol může sloužit k procvičení a utvrzení nových znalostí, k rozvoji dovedností nebo k přípravě na další výuku. Tím získávají žáci příležitost k samostatné práci, kdy mohou uplatnit své schopnosti a získané poznatky v rámci individuálního či skupinového úkolu. Domácí úkol také podporuje spojení mezi výukou a životem mimo školu a přispívá k posílení odpovědnosti a samostatnosti žáků.

Byly zvoleny dvě varianty úkolu, které se odvíjejí od toho, v jakém časovém období je tato hodina realizována – zdali je výuka modelové hodiny zařazena kdykoliv během školního roku nebo probíhá v souladu s datem konání aktuálního ročníku Hanáckých slavností (ideálně v týdnu před jejich konáním). Každý vyučující si tak může zvolit, zda žákům zadá obě varianty nebo si vybere jednu z možností.

Pokud probíhá modelová hodina kdykoliv během školního roku, vymysleli jsme úkol s názvem „*Hanácký reportér*“ jehož cílem je rozhovor s pamětníkem. Každý žák provede krátký rozhovor s osobou, která má dlouholetou zkušenost s účastí na Hanáckých slavnostech. Může to být starší rodinný příslušník, soused nebo někdo známý, kdo má blízký vztah k této události. Žák si připraví seznam několika otázek, které mu pomohou získat co nejpodrobnější informace o pamětníkových zážitcích z Hanáckých slavností. Otázky by měly zahrnovat témata jako první návštěva, změny a vývoj slavností, oblíbené tradice spojované se slavnostmi apod. Kdo bude chtít, může pořídit audio nebo video záznam z rozhovoru, který bude posléze prezentovat před spolužáky.

Pokud se výuka koná v souladu s datem konání aktuálního ročníku Hanáckých slavností, zvolili jsme úkol, který je specificky zaměřený na žákovu účast na těchto slavnostech. Žáci si mohou vybrat jednu ze dvou variant. Obě varianty úkolu, „*Hanácká fotogalerie*“ i „*Hanácký vlog*“, jsou specificky navrženy pro žáky, kteří se zúčastní aktuálního ročníku Hanáckých slavností. Žákům poskytují možnost aktivního zapojení se a reflektování jejich zážitků z této folklórní akce. Hanácká fotogalerie umožňuje žákům zachytit různorodé okamžiky ze slavností a sdílet je s ostatními pomocí krátkých popisů nebo příběhů, čímž podtrhnou význam každého zachyceného momentu. Na druhé straně, Hanácký vlog umožňuje žákům prezentovat atmosféru a zajímavosti ze slavností formou videa, přičemž mohou přidat rozhovory s účastníky, ukázky vystoupení a další prvky, které podtrhnou jejich zážitky. Obě varianty podporují tvůrčí přístup žáků a umožňují jim sdílet své zážitky s ostatními způsobem, který odpovídá jejich osobním preferencím a dovednostem.

8.5 Reflexe realizované výuky

Výuka, jejímž hlavním účelem bylo ověření funkčnosti navržené modelové hodiny v reálném školním prostředí, probíhala ve dvou paralelních třídách šestého ročníku. Během výuky byly obě třídy aktivně zapojeny do všech výukových aktivit. Cílem realizace modelové hodiny v praxi bylo získat zpětnou vazbu od žáků a učitelů, zhodnotit průběh výuky a posoudit, zda navržený model dosahuje očekávaných výsledků. Během této fáze byla pozornost věnována především efektivitě navržených výukových metod a úrovni zájmu žáků o probíranou látku. Data získaná během výuky posloužila k dalšímu zdokonalení navrženého modelu a poskytla komplexní pohled na jeho praktickou aplikaci v reálném školním prostředí. Hodina byla v obou případech uskutečněna v rámci výuky občanské výchovy během šesté vyučovací hodiny. Nejprve proběhla ve třídě 6.A, následně ve třídě 6.B.

Návrh modelové hodiny byl plánován s ohledem na aktivní zapojení žáků a podporu jejich reflexe. Od samotného úvodu, kdy byli žáci seznámeni s tématem hodiny, až po závěrečnou část, kde probíhala reflexe, byla výuka koncipována tak, aby poskytla žákům komplexní pohled na dané téma.

Úvodní fáze hodiny byla klíčová pro získání pozornosti žáků a aktivaci jejich zájmu o probírané téma. Seznámení s plánem a cílem hodiny poskytlo žákům jasnou představu o tom, co je čeká, což jim pomohlo lépe se zorientovat a připravit se na práci. Následně byla promítnuta úvodní strana prezentace, která nastínila téma hodiny: „*Kouzlo Hanáckých slavností: Objevujeme regionální tradice*“. Žáci si téma zapsali do svých sešitů. Během úvodní fáze byl v obou případech ve třídě klid, žáci svou pozornost soustředili na představené téma, což jim umožnilo plně se zaměřit na instrukce a pochopit, co od této hodiny mohou očekávat.

K evokaci a aktivizaci žáků sloužilo první cvičení v pracovních listech, které byly žákům rozdány a následně představeny po stránce obsahové. Hned zpočátku žáky pracovní listy zaujaly, zejména po grafické stránce. Žáci také ocenili, že materiály byly vytištěny barevně, s čímž se údajně příliš často nesetkávají. Úkolem žáků bylo napsat co nejvíce věcí, které je napadají ve spojitosti s Hanáckými slavnostmi. Žáci vyplňovali nejprve samostatně, poté přišla na řadu společná kontrola pomocí tabule. Mezi nejčastější odpovědi žáků v obou paralelních třídách patřily: „*hody, kolotoče, trhy a kroje*“.

Následně bylo žákům položeno několik otázek, na něž v obou třídách velmi ochotně a aktivně odpovídali. Bylo zjevné, že se velice rádi a s nadšením zapojují do debaty, nedělá jim problém komunikovat a aktivně se na výuce podílet. Občas se však stávalo, že žáci mluvili jeden přes druhého, své odpovědi vykřikovali a nerespektovali pravidlo hlásit se. Sice to způsobovalo určitý ruch ve třídě, ale situaci se podařilo zvládnout a žáky uklidnit.

Je však důležité vzít v úvahu, že se jednalo o šestou vyučovací hodinu, kdy je přirozené, že žáci začínají být s blížícím se koncem výuky neklidní. Žáci si se všemi otázkami hravě poradili, největší problém pro ně představovala, dle předpokladu, poslední otázka: „*Které aspekty Hanáckých slavností by mohly být zajímavé pro ostatní lidi žijící mimo náš region? Jak byste těmto lidem přiblížili krásu a význam této tradice?*“ Žáci však byli velmi nápadití a vymysleli několik zajímavých odpovědí.

Jelikož se žáci ve třídě 6.A velmi aktivně zapojili do odpovědí na otázky, obě evokační aktivity nám zabraly více času nad odhadovaný rámec časového limitu stanoveného na deset minut. Celkově nám tyto dvě aktivity zabraly patnáct minut. Ve třídě 6.B byly obě aktivity zvládnuty v rámci stanoveném časovém limitu, jelikož na základě prvotní zkušenosti byly dvě otázky vynechány. Časové limity jsou stanoveny pouze orientačně a lze je individuálně přizpůsobit. Také je možné některé otázky vynechat, záleží na rozhodnutí konkrétního vyučujícího.

V další části výuky jsme i nadále pracovali s pracovními listy. Nejprve bylo puštěno video, což žáci opět ocenili. Na práci s videem reagovali velmi pozitivně. Druhé cvičení v pracovním listě, týkající se videa, se podařilo v obou třídách vyplnit bez sebemenších problémů. Výklad, doprovázený prezentací, se podařilo stihnout ve stanoveném čase. Žákům se prezentace líbila, ocenili zejména její grafické zpracování a pestrý výběr obrázků. Nebyl proveden žádný zápis do sešitů, jelikož to vyučující nevyžadovala. Následně žáci pracovali se zbylými cvičeními v pracovních listech.

Vzhledem k mírnému časovému presu a nemožnosti dokončit navržené aktivity v následující hodině, bylo nutné výuku nepatrně pozměnit. S paní učitelkou proběhla již před začátkem výuky domluva, že aktivity navržené pro domácí práci zadá žákům v následující hodině ona sama. Jelikož ji aktivity zaujaly, chtěla navržený model výuky s žáky kompletně dokončit. Slíbila, že nám posléze poskytne informace, jak si s těmito aktivitami žáci zvládli poradit. V rámci výuky stihli žáci vyplnit třetí, čtvrté a páté cvičení v pracovních listech. Cvičení číslo šest jim byl zadáno za domácí úkol, rychlejší žáci na něm však stihli začít pracovat již během vyučovací hodiny. U čtvrtého úkolu bylo povoleno vyhledávat informace pomocí mobilních telefonů. Se všemi úkoly si žáci hravě poradili, nejvíce je však, dle očekávání, zaujal úkol šestý – tvorba příspěvku na sociální síť.

V závěrečné části výuky proběhla její reflexe. Zvolená metoda diskuse se ukázala jako efektivní. Žáci v obou třídách se i tentokrát aktivně zapojovali, jejich nadšení z participace v diskusi bylo patrné. Bylo zjevné, že se rádi zapojují do výuky a vyjadřují své názory. Jelikož jsme museli z důvodu časového omezení zkrátit závěrečnou diskusi, vybrali jsme pouze tři diskusní otázky.

Na samotném konci výuky jsme se zaměřili na to nejdůležitější, a to získání zpětné vazby od žáků, kterým se vyučovací hodina líbila. Vyzdvihovali zejména grafické zpracování pracovních listů a prezentace a práci s videem. Nejvíce nadšení však projevili ze šestého úkolu v pracovním listě, kdy měli vytvářet příspěvek na sociální síť. Sdělili, že se s tématem Hanáckých slavností ve škole dosud neseťkali, z tohoto důvodu se jednalo o velmi příjemné zpestření výuky. Žáci z obou tříd se shodli, že by si vyučovací hodinu rádi zopakovali.

Po skončení vyučovací hodiny byla poskytnuta zpětná vazba také od paní učitelky, která nahlížela na celou výuku velice pozitivně. Celkově se jí navržený model opravdu líbil, ocenila prezentaci a pracovní listy. Všechny materiály si nechala a sdělila, že je určitě využije dále ve své výuce a podělí se i se svými kolegy a kolegyněmi. Ocenila také soubor dalších navržených aktivit, který si rovněž propůjčila se slovy, že s nimi bude dále pracovat a využije je nejen ve výuce občanské výchovy. Paní učitelka zhodnotila celou vyučovací hodinu jako dobře organizovanou, efektivní a zaměřenou na aktivní zapojení žáků. Hodina měla podle ní logický sled i strukturu a jednotlivé části na sebe plynule navazovaly. Dále uvedla, že ve třídě panovala příjemná pracovní atmosféra a bylo zřejmé, že se žákům výuka líbila a zaujala je.

Na závěr lze říci, že žáci z obou tříd byli po celý čas vyučovacích hodin vzorní, aktivně se do výuky zapojovali. Nutno vyzdvihnout, že zvládli udržet pozornost i přes rychlejší pracovní tempo, které muselo být během výuky nasazeno, za což byli náležitě pochváleni. Plán výuky i její cíle se podařilo naplnit. V neposlední řadě bychom chtěli vyjádřit vděk nejen za možnost vést tyto dvě vyučovací hodiny a vyzkoušet tak efektivitu navrženého modelu v praxi, ale také za spolupráci se skvělými skupinami žáků, od kterých jsme získali velmi pozitivní zpětnou vazbu.

ZÁVĚR

Haná, jedna z nejstarších národopisných oblastí v České republice, je oblastí bohatou na široké spektrum nejrůznějších regionálních tradic. Tyto tradice odrážejí odvěkou historií, kulturu a jedinečný charakter této malebné části země. Jedním z významných prvků regionálních tradic na Hané je folklor. Hanácké lidové písně, tance a kroje symbolizují nejen umělecký projev, ale také tradiční zvyky a významné historické události regionu. Regionální tradice na Hané a na Prostějovsku nejsou pouze minulostí, ale také živým a neodmyslitelným prvkem současného života. Uchovávání a sdílení těchto tradic přispívá k jedinečnému charakteru regionu a posiluje pouto mezi obyvateli a jejich kulturním dědictvím.

Zastoupení tematiky regionálních tradic ve vzdělávání má na základních školách klíčové postavení. Integrace těchto prvků do výuky napomáhá žákům k posílení pocitu sounáležitosti s místem, kde žijí, ale také k rozvoji zájmu o kulturní dědictví. Výuka může rozšiřovat povědomí žákům tím, že jim pomáhá pochopit a ocenit historii, tradice a hodnoty regionu, v němž žijí. Seznámení žáků s regionálními tradicemi může sloužit jako východisko k poznání nejen kultury místní, ale i národní, ba dokonce i kultur cizích. Důležitou roli hrají v tomto procesu také učitelé, kteří mohou svými znalostmi a zaujetím pro dané téma inspirovat žáky k objevování bohatství kulturního dědictví jejich regionu.

Diplomová práce byla rozdělena na tři hlavní části – teoretickou, praktickou a didaktickou, z nichž každá měla svůj specifický cíl. Hlavním cílem praktické části bylo zmapovat problematiku zařazení tematiky Hanáckých slavností do výuky na 2. stupni základních škol v okrese Prostějov, zejména ve výuce občanské výchovy. Toho bylo dosaženo prostřednictvím dotazníkového šetření realizovaného mezi učiteli napříč celým regionem. Cílem šetření bylo zjistit, zda a jak jsou Hanácké slavnosti integrovány do vzdělávacího procesu na daných školách, v jakém ročníku je tato tematika zařazována do výuky, jakým způsobem je problematika zastoupena ve školních vzdělávacích programech jednotlivých škol, jaké metody a formy učitelé volí a zda využívají nějaké předem připravené modelové hodiny a didaktické materiály.

Na základě získaných dat byla provedena analýza současné situace a zhodnocena úroveň začlenění tematiky Hanáckých slavností do výuky občanské výchovy na 2. stupni základních škol v okrese Prostějov. Výsledky byly následně analyzovány a zpracovány do přehledných grafů. Z výsledků šetření vyplynulo, že tematika Hanáckých slavností je nedílnou součástí výuky občanské výchovy na 2. stupni základních škol, jelikož většina ze zúčastněných respondentů pravidelně začleňuje tuto problematiku do své výuky. Průzkum odhalil také různorodost metod a forem práce, které učitelé při výuce tohoto tématu využívají. Zároveň byly

odhaleny i překážky bránící integraci této problematiky do výuky. Učitelé, kteří se Hanáckými slavnostmi ve výuce nezabývají, uvedli jako hlavní příčinu nedostatek materiálů, s nimiž by mohli v hodinách pracovat. Důležité je však podotknout, že většina respondentů (80 %) považuje zastoupení tematiky regionálních tradic ve vzdělávání za důležité.

Na základě výše zmíněného cíle byly formulovány čtyři výzkumné předpoklady. Druhý předpoklad se nám podařilo potvrdit, třetí naopak vyvrátit. U prvního a čtvrtého předpokladu nelze jednoznačně určit, zda naše očekávání byla potvrzena či vyvrácena, neboť některé aspekty se s našimi očekáváními shodovaly, zatímco jiné ukázaly na jejich opak.

Součástí dotazníku byla otázka, zdali by měli učitelé zájem o vypracování modelové hodiny a didaktických materiálů reflektujících téma Hanáckých slavností, kterou by mohli v budoucnu použít jako námět do své výuky. O vytvoření tohoto modelu projevilo zájem 90 % oslovených pedagogů, což vedlo k dosažení dalšího cíle.

Cílem didaktické části bylo vytvořit návrh modelové hodiny, který bude sloužit učitelům jako kvalitní podklad a plnohodnotný didaktický materiál pro vzdělávání žáků.

Z výsledků vyplývajících z dotazníkového šetření byl vytvořen návrh modelové hodiny s názvem *Kouzlo Hanáckých slavností: Objevujeme regionální tradice*. Do dotazníku byla zahrnuta také otázka zaměřující se na to, jak by dle oslovených pedagogů měla taková hodina ideálně vypadat, na co by se měla zaměřit a co by měla obsahovat. Při přípravě návrhu modelové hodiny byly všechny tyto požadavky pečlivě zvažovány a brány co nejvíce v potaz, aby mohl poskytnout pedagogům strukturovaný rámec pro výuku této tematiky.

Poslední fází naší práce bylo ověření funkčnosti této modelové hodiny v reálném školním prostředí, s cílem získat zpětnou vazbu od žáků a pedagogů, analyzovat průběh výuky a zhodnotit, zda navržený model přináší očekávané výsledky. Získaná data měla sloužit k dalšímu zdokonalení modelu navržené výuky a poskytnout ucelený pohled na jeho praktickou aplikaci ve výuce občanské výchovy.

Závěrem lze konstatovat, že tematika Hanáckých slavností má ve vzdělávacím procesu na základních školách na Prostějovsku významné místo a je jeho nedílnou součástí. Rádi bychom, aby se nám podařilo přivést učitele k zamyšlení se nad významem regionálních tradic a zařazení této tematiky do výuky, ale také vzbudit v žácích zájem o lidovou kulturu a uchovávaní regionálních tradic v místě jejich bydliště. Zároveň chceme podpořit učitele v jejich práci a poskytnout jim ucelený materiál, který mohou snadno začlenit do své výuky. Domníváme se, že cíle diplomové práce, které byly stanoveny před samotným psaním textu, se nám podařilo naplnit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura:

10 let hanáckých slavností v Prostějově. Prostějov: Kulturní klub DUHA, 1992.

Advent a Vánoce na Hané. Olomouc: Okresní knihovna, 1996. ISBN 80-85061-12-0.

BEČÁK, Jan Rudolf; POSPĚCH, Pavel a ŠALÉ, František. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná.* Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. Boskovice: Albert, 1997. ISBN 80-85834-43-X.

BROUČEK, Stanislav; JEŘÁBEK, Richard. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska.* Svazek 2. Věcná část A-N. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1712-1.

BROŽÍK, Vladimír. *Hodnoty a významy.* Bratislava, 1985.

DUROZOI, Gérard a ROUSSEL, André. *Filozofický slovník.* Praha: EWA, 1994. ISBN 80-85764-07-5.

DVOŘÁČEK, Petr a RŮŽIČKA, Jiří. *Haná: Olomoucko, Prostějovsko, Přerovsko.* Praha: Levné knihy, 2008. ISBN 978-80-7309-516-1.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu.* Brno: Paido, 2000. ISBN 8085931796.

GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník.* Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 8085605287.

GÖBELOVÁ, Taťána. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi.* 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-542-3.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník.* Praha: Portál, 2000. ISBN 807178303X.

HEŘMANOVÁ, Eva a CHROMÝ, Pavel. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka.* Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-339-3.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu.* 2., aktualizované vyd. Pedagogika. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

JELÍNKOVÁ, Zdenka. *Lidový tanec na Hané a v přilehlých oblastech: Druhy hanáckých tanců, vzájemné vztahy mezi tanci v jednotlivých územích Hané, vazby a vztahy hist.* Olomouc: Okr. kult. středisko, 1991. ISBN 80-85077-96-5.

KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk, hodnoty, výchova: kapitoly z filosofie výchovy.* Prešov: ManaCon, 1996. ISBN 8085668343.

KUČEROVÁ, Stanislava. *Úvod do pedagogické antropologie a axiologie.* Brno: Masarykova univerzita, 1990. ISBN 80-210-0141-0.

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *České tradice v proměnách času: kroje – zvyky – umění.* Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. ISBN 978-80-7422-500-0.

MACEK, Jaroslav a MACEK, Josef. *Československá vlastivěda.* Díl 3. Praha: Orbis, 1963.

Malý etnologický slovník. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011. ISBN 978-80-87261-70-5.

Metodická příručka k Občanské výchově pro 6. ročník základní školy. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1997. ISBN 80-7182-037-7.

NOVOTNÁ, Hedvika; ŠPAČEK, Ondřej a ŠTOVÍČKOVÁ, Magdaléna (ed.). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 2., nezměněné vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1916-3.

PIŤHA, Petr. *Úvod do výchovy k občanství: knížka pro učitele a veřejnost*. Praha: Orbis, 1992.

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7. aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

ROSENZWEIG, Milan. *Životní hodnoty: Příručka pro učitele občanské výchovy*. Praha: Komenium, 1991. ISBN 80-85426-07-2.

ŘÍHOVÁ, Monika. *Svátky a slavnosti na Prostějovsku* [online]. Olomouc, 2022 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/wov3ml/>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Monika Kudelová.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu: vysokoškolská učebnice pro stud. filozof. a pedagog. fakult.* 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

SKOPOVÁ, Kamila. *Hody, pústy, masopusty: slavíme, vaříme, zdobíme a hrajeme si celý rok podle lidových tradic*. Praha: Akropolis, 2014. ISBN 978-80-7470-077-4.

SKOŘEPA, Hynek. *Hanácké kalendář z Prostějova*. Prostějov: Český svaz ochránců přírody, Regionální sdružení Iris v Prostějově, 2013. ISBN 978-80-904928-2-0.

ŠEVČÍKOVÁ, Hana. *Velikonoce na Hané*. Olomouc: Okresní knihovna, 1996. ISBN 80-85061-09-0.

VEČERKOVÁ, Eva. Jarní obyčeje na Hané – tradice a současný stav. In JORDÁN, František, ed. *Lidové obyčeje na Hané a jejich slovní, hudební a taneční projevy: VII. Konference o lidové kultuře na Hané: 24. a 25. 11. 1998: sborník příspěvků*. Vyškov: Muzeum Vyškovska, 1999.

ZOUHAROVÁ, Dáša. *Regionální učebnice: metodika tvorby regionální učebnice jako výchovně-vzdělávacího prostředku regionální výuky*. Brno: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2012. ISBN 978-80-87604-13-7.

Elektronické zdroje:

BOCAN, Miroslav; MAŘÍKOVÁ, Hana; SPÁLENSKÝ, Adam. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let*. Výzkumná zpráva [online]. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2011. [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/vyzkum_hodnotove_orientace_u_deti.pdf

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021. [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>

Charakteristika okresu Prostějov. Český statistický ústav [online]. [cit. 2024-01-20]. Dostupné z: www.czso.cz/csu/xm/okres_prostejov

Prostějovské hanácké slavnosti. *Kudy z nudy* [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/akce/prostejovske-hanacke-slavnosti>

V Prostějově navštivte o víkendu Hanácké slavnosti. *Kudy z nudy* [online]. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktuality/v-prostejove-navstivte-hanacke-slavnosti>

VYSLOUŽIL, Zdeněk. Prostějov provoní prdelačka. V sobotu bude na rynku masopust. *Prostějovský deník* [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: https://prostejovsky.denik.cz/zpravy_region/tradicni-zabijacka-amasopustni-veseli-opet-provoni-prostejov-20240119.html

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Obrázek č.	Název	Strana
1	Úvodní strana prezentace	73
2	Prezentace – strana č. 2	76
3	Prezentace – strana č. 3	76
4	Prezentace – strana č. 4	77
5	Prezentace – strana č. 5	77
6	Prezentace – strana č. 6	80
7	Prezentace – strana č. 7	81

Graf č.	Název	Strana
1	Položka č. 2: <i>Délka Vaší praxe</i>	55
2	Položka č. 4: <i>Zabýváte se ve výuce občanské výchovy tematikou Hanáckých slavností?</i>	56
3	Položka č. 6: <i>Uveďte, prosím, v jakém ročníku se tematikou Hanáckých slavností zabýváte.</i>	57
4	Položka č. 8: <i>Jakým způsobem je tato problematika zastoupena ve školním vzdělávacím programu Vaší školy?</i>	58
5	Položka č. 9: <i>Využíváte při výuce tematiky Hanáckých slavností nějaké modelové hodiny a předem připravené didaktické materiály?</i>	59
6	Položka 10: <i>Měl/a byste zájem o vypracování modelové hodiny (včetně didaktických materiálů) na tematiku Hanáckých slavností, kterou byste mohl/a v budoucnu použít jako námět do výuky?</i>	59
7	Položka 12: <i>Na co by se měla zaměřit? Co by měla obsahovat?</i>	60
8	Položka č. 13: <i>Považujete zastoupení tematiky regionálních tradic ve vzdělávání na ZŠ za důležité?</i>	61

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Tabulka – seznam základních škol v okrese Prostějov

Příloha č. 2: Dotazník – *tematika Hanáckých slavností ve výuce na 2. stupni ZŠ*

Příloha č. 3: Prezentace – *Kouzlo Hanáckých slavností: Objevujeme regionální tradice*

Příloha č. 4: Pracovní list – verze pro žáky

Příloha č. 5: Pracovní list – verze pro učitele

Příloha č. 6: Soubor dalších aktivit a úkolů

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Tabulka – seznam základních škol v okrese Prostějov

Seznam základních škol v okrese Prostějov			
	OBEC	NÁZEV ŠKOLY	ADRESA
1.	Prostějov	Cyrilometodějské gymnázium, základní škola a mateřská škola v Prostějově	Komenského 17, Prostějov
2.	Prostějov	Reálné gymnázium a základní škola Otto Wichterleho, Prostějov	Studentská 4/2,
3.	Prostějov	Střední škola, základní škola a mateřská škola JISTOTA, o.p.s.	Tetín 1506/1
4.	Prostějov	Střední škola, Základní škola a Mateřská škola Prostějov	Komenského 10
5.	Prostějov	Základní škola a mateřská škola Jana Železného Prostějov	Sídlíště Svobody 3578/79
6.	Prostějov	Základní škola a mateřská škola Prostějov	Kollárova 4
7.	Prostějov	Základní škola a mateřská škola Prostějov, Melantrichova	Melantrichova 4082/60
8.	Prostějov	Základní škola a mateřská škola Prostějov, Palackého	Palackého tř. 14
9.	Prostějov	Základní škola Prostějov, ul. Dr. Horáka	Dr. Horáka 2611/24
10.	Prostějov	Základní škola Prostějov, ul. E. Valenty	Edvarda Valenty 3970/52
11.	Prostějov	Základní škola Prostějov, ul. VI. Majakovského	Majakovského 131/1, Vrahovice
12.	Vrbátky	Základní škola Zdeny Kaprálové a Mateřská škola Vrbátky	Vrbátky 83
13.	Plumlov	Základní škola Plumlov	Rudé armády 300
14.	Němčice nad Hanou	Základní škola Němčice nad Hanou	Tyršova 360, 798 27 Němčice nad Hanou
15.	Olšany u Prostějova	Základní škola a Mateřská škola Olšany u Prostějova	Olšany u Prostějova 3, 798 14 Olšany u Prostějova
16.	Určice	Základní škola a Mateřská škola Určice	Určice 400, 798 04 Určice
17.	Kostelec na Hané	Základní škola a mateřská škola Kostelec na Hané	Sportovní 850, 798 41 Kostelec na Hané
18.	Bedihošť	Základní škola a mateřská škola Bedihošť	Komenského 86 798 21 Bedihošť
19.	Klenovice na Hané	Základní škola Klenovice na Hané	Klenovice na Hané 231 798 23
20.	Otaslavice	Základní škola nadporučíka lelectva Josefa Františka a Mateřská škola Otaslavice	Otaslavice 117, 798 06
21.	Brodek u Prostějova	Základní škola Brodek u Prostějova	Čišeřská 65, 798 07 Brodek u Prostějova
22.	Čelechovice na Hané	Základní škola a Mateřská škola Čelechovice na Hané	U Sokolovny 275, 798 16 Čelechovice na Hané
23.	Protivanov	Základní škola Protivanov	Školní 292, 798 48 Protivanov
24.	Přemyslovice	Základní škola a Mateřská škola Přemyslovice	Přemyslovice 353, 798 51
25.	Ptení	Základní škola a mateřská škola Ptení	Ptení 157, 798 43
26.	Konice	Základní škola a gymnázium města Konice	Tyršova 609, 798 52 Konice
27.	Brodek u Konice	Základní škola a mateřská škola T. G. Masaryka Brodek u Konice	Brodek u Konice 265, 798 46
28.	Horní Štěpánov	Masarykova jubilejní základní škola a Mateřská škola Horní Štěpánov	Horní Štěpánov 300, 798 47
29.	Bohuslavice	Základní škola a Mateřská škola Bohuslavice	Bohuslavice 19, 798 56

DOTAZNÍK

Tematika Hanáckých slavností ve výuce na 2. stupni ZŠ

Dobrý den,

jmenuji se Monika Říhová a jsem studentkou druhého ročníku navazujícího magisterského studia na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Mým studijním oborem je Učitelství základů společenských věd a občanské výchovy pro střední školy a 2. stupeň základních škol ve sdruženém studiu se studijním programem Učitelství českého jazyka a literatury. Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma „Význam regionálních tradic ve vzdělávání na Prostějovsku pro formování hodnot žáků na základní škole“.

Práce je zaměřena především na největší kulturní akci našeho regionu - Hanácké slavnosti. Tento folklórní festival, tradičně spojovaný s prostějovskými hody, má dlouholetou tradici, jelikož je pořádán již od roku 1983. Největší folklórní slavnost ve městě doprovází lidový jarmark, bohatý dvoudenní kulturní program a přehlídka hanáckých souborů.

Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku, jenž má za cíl zmapovat problematiku zařazení tematiky Hanáckých slavností do výuky na 2. stupni základních škol v okrese Prostějov. Získané údaje budou použity pouze pro zpracování mé diplomové práce.

Velmi Vám děkuji za čas, který věnujete vyplnění tohoto dotazníku.

1. **Název základní školy, na které vyučujete:**

2. **Délka Vaší praxe:**

- a) méně než 5 let
- b) 5-10 let
- c) 11-15 let
- d) 16-20 let
- e) více než 20 let

3. **Jaká je Vaše aprobace?**

4. Zabýváte se ve výuce OBČANSKÉ VÝCHOVY tematikou Hanáckých slavností?

a) ano

b) ne

6. Uved'te, prosím, v jakém ročníku se tematikou Hanáckých slavností zabýváte.

*možnost výběru více odpovědí

- a) 6. ročník
- b) 7. ročník
- c) 8. ročník
- d) 9. ročník

5. Uved'te, prosím, proč se touto tematikou ve výuce nezabýváte.

7. Jaké volíte metody a formy práce při výuce této tematiky?

8. Jakým způsobem je tato problematika zastoupena ve školním vzdělávacím programu Vaší školy?

- a) jako součást probíraného učiva
- b) jako součást průřezového tématu
- c) v rámci projektové výuky
- d) jiné _____

9. Využíváte při výuce tematiky Hanáckých slavností nějaké modelové hodiny a předem připravené didaktické materiály?

- a) ano
- b) ne

10. Měl/a byste zájem o vypracování modelové hodiny (včetně didaktických materiálů) na tematiku Hanáckých slavností, kterou byste mohl/a v budoucnu použít jako námět do výuky?

a) ano

b) ne

12. Na co by se měla zaměřit?
Co by měla obsahovat?

*možnost výběru více odpovědí

- a) videa, videozáznamy
- b) práce s pracovním listem
- c) práce s vizuáliemi
- d) dobové nahrávky, folklorní hudbu, lidové písně
- e) beseda s pamětníky
- f) výklad o Hanáckých slavnostech, tradicích a zvycích, které jsou s nimi spojovány
- g) tematické didaktické hry
- h) jiné _____

11. Uveďte prosím důvod.

13. Považujete zastoupení tematiky regionálních tradic ve vzdělávání na ZŠ za důležité?

a) ano

b) ne

14. Svě tvrzení prosím zdůvodněte.

Príloha č. 3: Prezentace – Kouzlo Hanáckých slavností: Objevujeme regionální tradice

PROSTĚJOVSKÉ HANÁCKÉ SLAVNOSTI

- S měsícem září je v Prostějově již řadu let spojován největší folklórní festival – Hanácké slavnosti.
- Hanácké slavnosti jsou největší folklórní slavnosti v Prostějově.
- Prostějovské Hanácké slavnosti jsou pořádány od roku 1983.
- Slavnosti byly nejprve pořádány v Kolářových sadech, poté je organizátoři přesunuli do centra města – na náměstí T. G. Masaryka, kde se konají dodnes.

PROSTĚJOVSKÉ HANÁCKÉ SLAVNOSTI

- Od prvního ročníku prošly dlouhým vývojem a řadou změn.
- Pro konání slavností zvolili organizátoři hodovou neděli, která je spojována s poutí a navazuje na svátek Povýšení sv. Kříže.
- Dnes tradiční Hanácké slavnosti, spojené s prostějovskými hody, na rozdíl od počátků, kdy byla slavnostem věnována pouze neděle, probíhají celý zářijový víkend.

PROSTĚJOVSKÉ HANÁCKÉ SLAVNOSTI

- Hanácké slavnosti doprovází tradiční lidový jarmark, bohatý dvoudenní kulturní program a přehlídka hanáckých souborů.
- Návštěvníkům se během celodenního programu tradičně představují folklórní soubory, cimbálové muziky, ale i kapely jiných žánrů a folklórní soubory z dalších etnografických oblastí, hanácky komponované pořady dětských souborů *Jaro na Hané* a dospělých souborů *Či só hode*.

tradiční lidový jarmark

program z roku 2023 - 41. ročník

DISKUSE

Proč by měli lidé zachovávat a udržovat regionální tradice? Jaký může být význam takových tradic v dnešní moderní společnosti?

Jaký vliv mohou mít regionální tradice na mladší generace? Jak by se dalo zajistit, aby se tyto tradice předávaly dalším generacím?

Myslíte si, že je důležité propojovat učení o občanskou výchovu? Jak by to mohlo ovlivnit chování a myšlení lidí ve společnosti?

Myslíte si, že dodržování místních tradic ovlivňuje váš vztah k regionu, ve kterém žijete?

Jak by mohla znalost a respektování místních tradic přispět k posílení soudržnosti mezi lidmi?

ukázka: *Jaro Hané* - komponovaný program dětských hanáckých folklórních souborů

ukázka: „Či só hode...Naše!“

PRACOVNÍ LIST

KOUZLO HANÁCKÝCH SLAVNOSTÍ: *Objevujeme regionální tradice*

jméno: _____

1.

Napiš, co tě napadá, když uslyšíš "Hanácké slavnosti".

HANÁCKÉ
SLAVNOSTI

2.

Zhlédni krátké video o Hanáckých slavnostech, které se konaly v roce 2023.
Pozorně poslouchej a odpověz na otázky.

Kolikátý se konal ročník?

.....

Kdy bývají slavnosti tradičně pořádány?

.....

Co dalšího ses ve videu dozvěděl/a o Hanáckých slavnostech?

.....
.....
.....

Jaké informace tě nejvíce zaujaly?

.....
.....

3.

Na základě získaných informací vyber vždy jednu správnou odpověď.

Hanácké slavnosti jsou slavnosti:

- a) karnevalové
- b) adventní
- c) folklorní

Hanácké slavnosti se každoročně konají u příležitosti:

- a) prostějovských hodů
- b) prostějovské zimy
- c) Wolkerova Prostějova

Hanácké slavnosti navazují na slavnou tradici, jež se vázala na:

- a) svátek Povýšení svatého Kříže
- b) svátek Všech svatých
- c) oslavu zmrtvýchvstání Ježíše Krista

Kde se hodový program odehrává:

- a) v lesoparku Hloučela
- b) na náměstí Spojenců
- c) na náměstí T. G. Masaryka

Hanácké slavnosti bývají doprovázeny:

- a) tradičním lidovým jarmarkem s celodenním kulturním programem a přehlídkou hanáckých souborů
- b) rozsvícením vánočního stromu a adventním programem
- c) celostátní přehlídkou uměleckého přednesu a divadel poezie

4.

Vyhledej, v jakém dalším městě jsou Hanácké slavnosti pořádány.

5.

Zamysli se a napiš, jak bys mohl/a přispět k zachování nebo propagaci regionálních tradic ve tvém okolí.

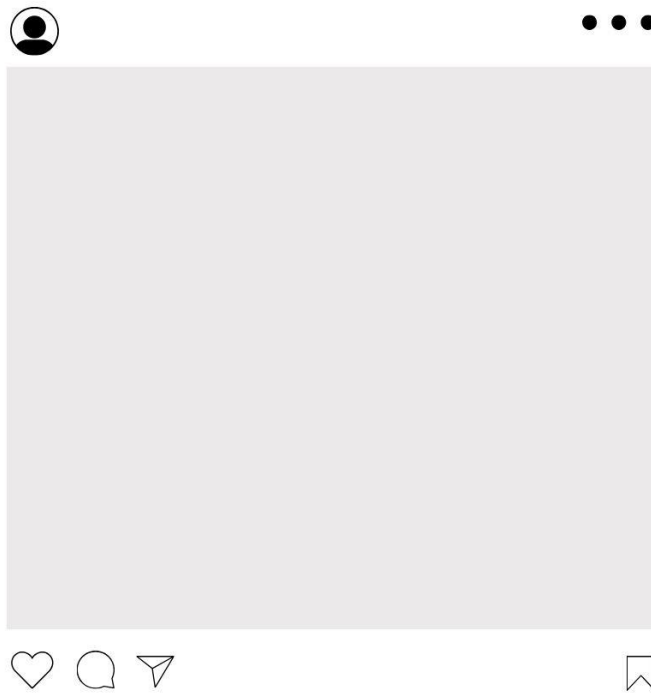

6.

Vytvoř příspěvek na sociální síti, kterým nalákáš své sledující na návštěvu Hanáckých slavností!

V příspěvku popiš Hanácké slavnosti a jejich jedinečnou atmosféru tak přitažlivě, že ostatní uživatelé budou mít pocit, že nesmí tyto slavnosti minout! Použij kreativitu a nejrůznější vizuální prvky, abys představil/a různorodý program, folklorní soubory, tradice, a vše, co tato událost nabízí. Nezapomeň přidat hashtagy #HanackeSlavnosti. Přemýšlej o tom, co by zaujalo a motivovalo lidi k účasti na této fantastické kulturní akci.

PRACOVNÍ LIST

KOUZLO HANÁCKÝCH SLAVNOSTÍ: *Objevujeme regionální tradice*

jméno: _____

1.

Napiš, co tě napadá, když uslyšíš "Hanácké slavnosti".

2.

Zhlédni krátké video o Hanáckých slavnostech, které se konaly v roce 2023. Pozorně poslouchej a odpověz na otázky.

Kolikrát se konal ročník?

41. ročník

Kdy bývají slavnosti tradičně pořádány?

září, neděle

Co dalšího ses ve videu dozvěděl/a o Hanáckých slavnostech?

součástí Hanáckých slavností je bohatý kulturní program a průvod Hanáků, zástupci všech zúčastněných hanáckých souborů bývají tradičně pozváni na radnici, hanácké slavnosti patří již mnoho dekad k populární prostějovské akci, tradičně bývají pořádány druhou zářijovou nedělí, avšak v roce 2023 se konaly až třetí nedělí, na akci zavítal i hejtman Olomouckého kraje, Prostějov je jedním z velkých držitelů hanáckých tradic, zástupci města mají velkou snahu tuto tradici udržovat atd.

3.

Na základě získaných informací vyber vždy jednu správnou odpověď.

Hanácké slavnosti jsou slavnosti:

- a) karnevalové
- b) adventní
- c) folklorní

Hanácké slavnosti se každoročně konají u příležitosti:

- a) prostějovských hodů
- b) prostějovské zimy
- c) Wolkerova Prostějova

Hanácké slavnosti navazují na slavnou tradici, jež se vázala na:

- a) svátek Povýšení svatého Kříže
- b) svátek Všech svatých
- c) oslavu zmrtvýchvstání Ježíše Krista

Kde se hodový program odehrává:

- a) v lesoparku Hloučela
- b) na náměstí Spojenců
- c) na náměstí T. G. Masaryka

Hanácké slavnosti bývají doprovázeny:

- a) tradičním lidovým jarmarkem s celodenním kulturním programem a přehlídkou hanáckých souborů
- b) rozsvícením vánočního stromu a adventním programem
- c) celostátní přehlídkou uměleckého přednesu a divadel poezie

4.

Vyhledej, v jakém dalším městě jsou Hanácké slavnosti pořádány.

Chropyně

5.

Zamysli se a napiš, jak bys mohl/a přispět k zachování nebo propagaci regionálních tradic ve tvém okolí.

Aktivní účast - tím, že budu pravidelně navštěvovat tyto události, přispěju k udržení jejich popularity a důležitosti. Podpora místních řemeslníků a umělců - podporou jejich tvorby mohu pomoci k udržování a rozvoji tradiční řemesla a umění. Mohu pomáhat s propagací událostí na sociálních sítích. K zachování regionálních tradic mohu přispět i tím, že se naučím tradiční dovednosti, jako je například vaření regionálních pokrmů, lidové tance nebo třeba zpívání lidových písní. Tyto dovednosti mohu předávat dalším generacím.

Soubor dalších aktivit a úkolů

aktivita č. 1 Kulturní přehled

Prozkoumej historii Hanáckých slavností a zjisti, jak se od počátků vyvíjely. Vytvoř stručný časový přehled. Zaznamenej hlavní kulturní prvky spojené s Hanáckými slavnostmi, jako jsou tradiční oblečení, hudba, tance a jídlo.

Vytvoř plakát, který by nalákal návštěvníky na Hanácké slavnosti. Použij barvy, které evokují atmosféru této události a začleň ikonické prvky. Přidej na tvůj plakát také krátký informativní text, který shrnuje hlavní lákadla Hanáckých slavností.

aktivita č. 2 Tvorba plakátu

Jak by podle tebe měly Hanácké slavnosti ideálně probíhat? Co by mělo být jejich součástí a co na nich nesmí zaručeně chybět? Vytvoř ideální program pro Hanácké slavnosti. Rozmísti jednotlivé aktivity na celý zářijový víkend a zvaž časový harmonogram pro každý den. Do programu můžeš přidat inovativní prvky, které by slavnostem přinesly nový rozměr – například interaktivní umělecké instalace, světelné show nebo moderní interpretace tradičních prvků.

aktivita č. 3 Tvorba programu

aktivita č. 4 Folklorní show

Společně se spolužáky vytvořte krátkou folklorní show, kterou byste představili na Hanáckých slavnostech. Zahrňte do vystoupení elementy tradičního oblečení, tanců a hudby. Můžete napsat také krátký scénář pro vaši folklorní show, kde popíšete, jaké prvky budou obsaženy a jakým způsobem budou prezentovány.

aktivita č. 5 Folklorní show

Vyber si tradiční recepty spojené s Hanáckými slavnostmi a vytvoř vlastní "Hanáckou kuchařku". Zahrň fotografie a krátké popisy k jednotlivým receptům. Pokud je to možné, můžeš zkusit připravit některé z receptů a vytvořit kuchařský blog nebo vlog z vaření.

Napiš krátkou veršovanou Ódu na téma Hanácké slavnosti, samozřejmě v hanáckém dialektu. Pomoci ti může Hanácký slovníček. Přednes své verše před třídou a popiš, jak ses snažil zachytit atmosféru a krásu Hanáckých slavností.

aktivita č. 6 Hanácká óda... aneb Či só hode? Naše!

